

Raamatukogu

- * Tallinna Tehnikaülikooli Raamatukogu – 80;
- * Vestlus Hando Runneliga;
- * Vaimu- ja tarkusefilosoof Hermann von Keyserlingist jm.

6/ 1999

RK

EESTI RAHVUSRAAMATUKOGU
EESTI RAAMATUKOGUHOIDJATE ÜHING

6/1999

Toimetuse kolleegium:

AIRA LEPIK
REET OLEVSOO
KALJU TAMMARU
URVE TÖNNOV
TIIU VALM
ANNE VALMAS
MEELI VESKUS

Tegevtoimetaja/Editor ENE RIET
Toimetaja MAIRE LIIVAMETS
Keeletoimetaja ELLEN ARNOVER
Tehniline toimetaja TIIU TALI
Kujundus KERSTI TORMIS
Esikaanel Eesti Rahvusraamatukogu.

Foto: Teet Malsroos
Tagakaanel Tallinna Tehnikaülikooli
Raamatukogu. Foto: Meelis Ideon

Aadress/Address:

15189 Tallinn
Tõnismägi 2
Eesti Rahvusraamatukogu
«Raamatukogu» toimetis
tel. (372) 6 307 128
faks (372) 6 311 410
elektronpost: enerk@nlib.ee
kodulehekülg:
http://www.nlib.ee/RK_ajak
http://www.nlib.ee/RK_ajak/i_index.html

ISSN 0235 - 0351
Ilmub 6 korda aastas

Print Best

Head inimesed,

olen veendunud, et järgmisel aastal ei muutu ilmaelu kuigivõrd, olgugi et vahetunud aasta-number näib atraktiivsem kui paljud eelmised. Mis sellest, et tähtsad mehed ja naised mängivad osavalt meie tunnete ja ootustega – inimene jääb ikka endiseks. Ja kirjasõnavaldajad kirjutavad kõik maailma leheküljed imetlevaid ja imestavaid sõnumeid täis: uus sajand – oo, milline muutus! Inimmõtlemises ei keerdu midagi. Võib-olla talub tehnika numbrilist pöördet hetke tõesti halvasti, aga meie läheme Jumala abiga ikka edasi.

Sajand on minu meelest vaid üks ajaloo õppetund. Mööduvast pärisime ka meie oma teadmised ja koolituse, ning küllap kunagi hinnatakse meidki, nõnda kui hindame meie oma esivanemaid ja suurmehi, kes on korraldanud siin maa peal sajandi jooksul inimsoo asju. Loodetavasti oleme saja aasta võrra targemad, aga küllap julmemadki. Pole minu asi kaotuste numbrist kõnelda, aga mõelda selle üle tasub. Ka ei hakka ma võite loendama, seda teevad targemad pead nagunii ja ülearugi. Mina lihtsalt lähen. Võtan kaasa oma aja ja loo, võtan kogutud vaimuvara ja allesjäänud raamatud, võtan vabaduse ja keelud-käsud, võtan armastuse ja kaaslased ning lähen niikaua, kuni viimane aasta tuleb vastu.

Jõudu teile kõigile!

Maia Leiva

SISUKORD

■ AVAVEERG		
Kultuuriaasta 1999: Eesti juhtum	Toomas Liiv	4
■ TEHNIKAÜLIKOOLI RAAMATUKOGU – 80		
Tehnikaülikooli raamatukogu muutuv asjas	Jüri Järs	5
Tallinna Tehnikaülikooli Raamatukogu ajaloost: fakte		9
Teadusraamatukogude komplekteerimise rahastamispõhimõtted	Konrad Kikas	11
TTÜ Raamatukogu lugejaküsitlus 1999	Viivi Kuuspere, Aiki Tibar	16
Kaugkoolitusprojekt DEDICATE	Ine Leinuste, Küllike Märtnmaa, Maie Pihlakas, Marje Võrk	18
■ JUTUTUBA		
Raamat säilitab inimkonna paremad saavutused: vestlus Hando Runneliga	Maire Liivamets	20
■ RAAMATUKOGUNDUSE UUDISKIRJANDUS		23
■ EESTI MÕTTELOOG		
Vaimu- ja tarkusefilosoof Keyserling	Rein Ruutsoo	27
■ SUHTEKORRALDUS		
Turundussuhted	Triin Soone	30
■ EESTI RAAMATU AASTA	Krista Talvi	31
■ EESTI RAAMATUKOGUHOIDJATE ÜHING		32
■ KONVERENTSID & SEMINARID		
Raamatukoguhoidja ja infotöötaja kutse-eeetika	Evi Rannap, Krista Talvi	36
Avalikkussuhted – mis nad on ja mida neilt oodatakse	Urve Tõnnov	38
■ KEELEHOOLE		
Info, informatsioon ja teave	Hans Jüman	40
■ SÕNUMID		41
“Vainulilled” ja “Emajõe ööbik”: mälestusi	Vaime Kabur	42
Mälestame: Magda Rannu		
Aino Ellandi		44
■ SUMMARY		45

KULTUURIAASTA 1999: EESTI JUHTUM

Kaksteist kellalööki südaööl, klaasikõlinat, purjus kilkeid, pauke, tuld ja värki, läinud ta ongi, aasta 1999. Läänud ta ongi – 20. sajand. Läänud on ka teine aastatuhat meie ajaarvamist Kristuse sünnist. Läänud on kõik see harjumuspärane kronoloogiline redelistik. Otsekui oleks teeneline raamatukogurott tõstnud järjekordse vana/uue kõite rappuvale riulile, raamatu, mille pealkirjaks “Aasta 1999”. Kui seda raamatut lapata kultuuri otsiva pilguga, siis – mis jääb pilgu ette?

Kõigepealt kindlasti kõikide detailide seast alati ülimalt tõusev üks ja otsustav – lõpp. Muidugi võime siinkohal küsida: kas tõesti kultuuri lõpp? Või hoopis – ja siiski – lõpu kultuur? Ei tea. Ei oska vastata. Vastamine polegi kõige tähtsam. Aastalõpul on ikka lõputunnet olnud ja jätkunud, aga seekord on seda rohkem kui vaja. Seekord on palju totaalsem lõpp. Kusjuures mitte meie, lugejad ja laenutajad, ei lõpeta, vaid meid lõpetatakse. Sajand lõpetab meid ja millennium lõpetab. Kui me suudaksime aastalõpul 1999 olla mõne hetkegi hiirvaiksed, kui me suudaksime kasvõi korra sundida vaikima kõik need (raadio- jne.) saatjad, mis meile igal hetkel midagi “saadavad”, siis me kuuleksime kindlasti kurjakuuluvat ajaloo kolinat. Suured ajalooühikud sajand ja aastatuhat saavad täis, on täis kirjutatud, on täidetud, on täide viidud.

Mida tähendas/tähendab lõppev aastatuhat Eestile ja eesti kultuurile? Kus me, eestlased, olime meie silme all praegu lõppeva aastatuhande, millenniumi alguses? Kas me üldse olime siis? Kui olime – kui olime iseendi esivanematena – kui “kultuursed” me siis olime? Kas me olime siis tõesti need “vikerlased”, kellest näiteks Karl August Hindrey 1930-ndate aastate alguses kirjutas nii: “Teekond võttis aega ning nad olid roidunud, kui hakkas pikk Rootsi rannariba paistma hulga saarte tagant. Meeskond oli janune ja ihkas värsket toitu; oli kuri vintsutustest merel, ning aovalgel mindi kallale ühele kalameeste külale. Ei olnud sääli aga mehi vastas, ainult mõned raugad ja vigased, teised olid merel, mida juba ette teati puuduvatest lootsikutest. Kuna vastuhakkajaid ei olnud, tapeti ainult mõned lehmad ja kogenud vikerlased võtsid naissoolt seda lõivu, mis tagaks suguseltsi kasvumist ka siin maal, ja et oleks ka oma peret siin, kui juhtud kord tagasi tulema mõnel noodaveol.” (K. A. Hindrey. Armastuskiri. Novellid. 1933, lk. 215) Toodud tsitaat on oluline ainult sellepärast, et 1999. aasta suvel käis praeguse Eesti

Vabariigi peaminister, tuntud ajaloolane (ja loodetavasti ka Hindrey ajalooliste romaanide tundja) Mart Laar samuti Rootsist. Ta käis seal riigivisiidil ja – nii nagu meie muistsed vikerlastest esivanemadki – sooritas selle riigivisiidi sõjalaevaga (Eesti Vabariigi sõjalaevastiku lipulaevaga “Sulev”). Seda ilmselt selleks, et rootslastele meelde tuletada, kellega neil eestlaste näol tegemist on. Kuuldavasti jättis Laar siiski rootslaste naissoolt võtmata selle lõivu, mida Hindrey ülaloodud tsitaadis muu hulgas mainib. Selles “lõivu-võtmises” ja “lõivu-võtmata-jätmisses” näengi eestlaste kultuurilist arengut lõppeva millenniumi jooksul. Tuhande aasta jooksul on seda arengut olnud piisavalt. Mulle tundub, et me võime uhked olla.

Ent 20. sajandi algust eesti kultuuris märgistab Aleksander Nevski katedraali valmimine Toompeal. Jah, seal ta seisab venestamise sümbolina. Ähvardavalt. Germaanlaste toomkirikut varjutavana. Aga samas Pikale Hermannile allajäävana. Niisamuti nagu paar aastat hiljem valminud “Russalka” mälestussammas Kadriorus – seegi venestamise märk. Ent selline juba on Tallinna arhitektuuri geopoliitilisus. Asja tuum on hoopis omandiõiguses – kellele kuulub Nevski katedraal rajatisena? Kas mõnele Eesti Vabariigi või Moskva (kiriklikule) institutsioonile? See on väga põhimõtteline kultuurivaidlus. Kultuur ise paraku ei küsi niisugustest vaidlustest. Kultuur on. Täna Eestis tippkultuur seejuures on esmajoones seotud näiteks Tallinna Linnateatri ja Elmo Nüganeni sümpaatiaga vene kultuuri vastu (“Pianoola” ning “Kuritöö ja karistus” lavastused). Tagatipuks läks meie teatri korüfee Mikk Mikiver just Tartusse, eesti (laenatud) rahvusluse ja rahvuslikkuse hällipaika, “Vanemuise” teatrisse lavastama Lev Tolstoi “Sõja ja rahu” dramatiseeringut. Kas see tõesti tähendab, et meie elu (ajutiselt) valitsma pääsenud Hollywoodi vastu on tõusmas vene kultuuri relv? Võib-olla. Võib-olla on see tõesti poliitika ja geopoliitika. Ent sama hästi võib olla, et me lihtsalt januneme inimlikkust. Et me ei taha olla ei vägistavad viikingid/vikerlased ega isegi mitte Uue Maailma peletised. Võib olla tähendab see lihtsalt seda, et meid huvitab vastus küsimusele – milleks mina siin (Eestis? Euroopas? Maailmas?) üldse olen? Võib-olla ongi kõike lõpetava 1999. aasta näol tegemist üheainsa kõikeammendava kultuuriküsimusega – milleks mina?

Toomas Liit

TEHNIKAÜLIKOOLI RAAMATUKOGU MUUTUVAS AJAS

JÜRI JÄRS

TTÜ Raamatukogu direktor

Loomine ja kujunemine

Tehnikaülikooli raamatukogu ajalugu on otseselt seotud tehnilise kõrghariduse ajaloo ja Eestis. 1918. aasta septembris algas õppetöö Eesti Tehnika Seltsi asutatud eestikeelses insenerikoolis, mis kandis Tehniliste Erikursuste nime ning kus sai õppida masinaehitust, elektrotehnikat, laevaehitust, hüdrotehnikat, ehitust ja arhitektuuri. Aasta hiljem nimetati kool Tallinna Tehnikumiks. Lisandusid maa- ja metsanduse, maamõõtmise ja tehnilise keemia osakond. Kaitseväge vajadusi arvestades avati mereinseneri-mehaanika osakond. Juba Tehniliste Erikursuste 1918/1919. õppeaasta eelarves olid ette nähtud raamatukogu kulud, kuid Tallinna Tehnikumi raamatukogu inventariraamatutest nähtub, et esimesed raamatud osteti siiski alles 1919. aastal, mida võib lugeda raamatukogu asutamisaastaks.

Algusaastail muretseti õppetööks peamiselt võõrkeelset kirjandust, sest eestikeelset õppekirjandust oli vähe. Aastail 1919–1928 täienes raamatukogu umbes 600 raamatu ja ajakirjakomplektiga aastas. Pärast 1928. aasta otsust tehnikumi likvideerimise kohta vähendati raamatukogu eelarvet, kuid komplekteerimine siiski jätkus. Aastail 1929–1936 muretseti ligikaudu 400 köidet aastas. Kuni 1931. aastani asus raamatukogu Pikk tänav 20. Koos tehnikumiga koliti 1932. aastal Koplisse Vene-Balti t. 16 (praegu Kopli t. 101) asuvasse hoonesse.

1934. aastal alustati inseneriõpet ka Tartu Ülikoolis. Kahe aasta pärast toodi sealne tehnikateaduskond üle Tallinna Tehnikumi, mis riigivanema seadusega nimetati Tallinna Tehnikainstituudiks ja 1938. aasta ülikooliseadusega Tallinna Tehnikaülikooliks. Teadustöö koondus vastloodud laboratooriumidesse, ülikoolis hakati omistama teaduskraade. Raamatukogu hakkas regulaarselt uut kirjandust hankima ning püüdis täita lünki, mis tekkisid tehnikumi likvideerimisaastail. Järjepidevalt muretseti täppisteaduslikku ja tehnikakirjandust peamiselt inglise ja saksa keeles. Aastail 1937–1940 täienesid kogud ligikaudu 1300 köitega aastas. Tehnikainstituudi Toimetiste ilmuma hakkamine 1937. aastal võimaldas alustada raamatuvahetust kodu- ja välismaa teadusasutuste ning raamatukogudega. Samal aastal hakati lugejaid teenindama ka raamatukogudevahelise laenutuse teel. Tartu Ülikooli tehnikateaduskonna laboratooriumide raamatukogude ülevõtmisega täienesid raamatuvahetuse varad umbes 3000 köite võrra. 1938. aastal tellis raamatukogu 112 nimetust ajakirju, millest 34 olid saksa-, 30 inglise-, 8 vene- ja 6 prantsuskeelsed. 1939/1940. õppeaasta lõpuks sisaldas pearaamatukogu 13 500 köidet, 18 laboratooriumi raamatukogudes oli umbes 7000 köidet. Lugejate arv oli 491 ja laenutusi ligikaudu 3500 aastas. Raamatukogus töötas kolm inimest.

Kasvuperiood: igakülgne laienemine

Aastail 1945–1950 täienesid raamatukogu fondid keskmiselt 20 000 trükisega aastas. Kogude kiire kasvu tõttu muutus ruumide olukord kriitiliseks. Mitmel korral vähendati lugemissaali pinda ja 1954. aastal tuli lugemissaal hoopiski sulgeda. Ruumikitsikus tingis raamatukogu ülekolimise Lai t. 5 hoonesse 1955. aasta alguses. Pärast kapitaalremonti, mis lõppes 1963. aastal, sai raamatukogu oma tegevuseks korralikud tingimused ning jõudis kogude ja teeninduskorralduse poolest nõutava tasemeni. Üliõpilaste ja õppejõudude arvu suurenemise tõttu hakati kogusid intensiivsemalt täiendama. 1956. aastal taastati rahvusvaheline raamatuvahetus, mis II maailmasõja ajal oli katkenud. Aastail 1960–1965 täienesid kogud keskmiselt 40 000 trükisega aastas, 1965. aastal tellis raamatukogu 852 nimetust ajakirju. Alates 1967. aastast hakkas raamatukogu saama eestikeelse kirjanduse sundeksemplari. Arvestada tuli ka ülikoolis aset leidnud muudatustega – 1940. aastal moodustati majandusteaduskond, 1958 – energeetika-teaduskond, 1965 – automaatika-teaduskond. Kui varem oli lugejateeninduses esikohal kojulaenus, siis Lai t. 5 hoonesse hakati laendamise kohalikes kohalikes kohalikes võimalusi ja teatmeteeningust.

1962. aastaks oli töötajate arv kasvanud 27 inimeseni, mis tingis raamatukogu uue struktuuri välja-

kujundamise. Senise kahe osakonna asemele moodustati komplekteerimis-, kataloogimis-, bibliograafia- ja laenutusosakond, millest viimane jagunes kojulaenutuse ja lugemissaali sektoriks. Raamatukogu isikkoosseis suurenes tunduvalt aastail 1965–1975, jõudes 82 töötajani. See võimaldas luua uusi osakondi ja sektoreid, täiustada lugejateenindust, kujundada välja uusi töösuundi.

Lugejakoolitus sai alguse 1959. aastal, kui uutele üliõpilastele tutvustati esmakordselt raamatukogu kasutamise korda ja katalooge. Alates 1961/62. õppeaastast peetakse üliõpilastele ja aspirantidele regulaarseid bibliograafia-õppusi. Metoodikavahendeid lugejale hakati koostama 1966. aastal. Aastail 1968–1970 avaldati trükis 5-osaline sari “Bibliograafia miinimum”, mis andis ülevaate bibliograafia- ja infoväljaannetest tehnikaülikooli teaduskondade kaupa. Aastail 1973–1977 ilmus analoogiline 4-osaline sari üldpealkirjaga “Bibliograafia lühikursus”. Kokku ilmus aastail 1968–1989 27 raamatukogu- ja bibliograafiateadmisi käsitlevat metoodikaväljaannet.

Teadusbibliograafia valdkonnas on raamatukogu tähtsaimaks tööks tehnikaülikooli bibliograafia koostamine, mis sai alguse 1960. aastal. Õppejõudude ja teadlaste isikunimestikke hakati trükis avaldama alates 1975. aastast. Aastail 1980–1991 osales raamatukogu eesti retrospektiivse rahvusbibliograafia koostamisel.

Alates 1966. aastast, kui osaleti Nõukogude Liidu ühisuuringus “Raamatukogu ja teaduslik informatsioon”, on raamatukogu tegelenud spetsialistide infovajaduste uurimisega. 1970-ndail oli tähtsaimaks uurimisteenaks Eesti teadusraamatukogude kogude formeerimine. On uuritud nii tehnikaülikooli kui ka teiste raamatukogude koostise ja kasutamise küsimusi. Süsteemianalüüsi põhimõtteid rakendades analüüsiti ja täiustati raamatute töötlemisprotsessi. Uuriti ka lugejakoolituse, raamatukogude ajaloo, raamatukogustatistika, raamatukogutöö automatiseerimise jm. küsimusi. 1977. aas-

tal alustati raamatufondi koostis- ja kasutusandmete töötlemist arvutil. Raamatukogu esimene teaduskonverents korraldati 1983. aastal.

Senisest rohkem hakati tähelepanu pühendama infotööle. 1966. aastal kinnitati tehnikaülikooli teadusinformatsiooni teenistuse põhimäärus, milles muu hulgas määratleti ka raamatukogu ülesanded ning igas kateedris ja laboratooriumis infotööga tegelevad isikud. Infotöö efektiivsuse tõstmiseks moodustati 1975. aastal referentide osakond, mille töötajateks olid ainespetsialistid vastavalt teaduskonna profiilile, et paremini kaasa aidata kogude, teatmestu ja teeninduse organiseerimisele. Infoteeninduse parendamiseks alustati 1968. aastal lugejaile elektrograafiliste koopte valmistamist.

1962. aastal pandi nurgakivi Mustamäe ülikoolilinnaku ehitusele, kuhu oli kavas üle viia ka raamatukogu. Sellest tulenevalt analüüsiti põhjalikult raamatukogu senist tegevust ja kavandati edaspidine töökorraldus uue hoone projekteerimiseks. Raamatukogu Mustamäe hoone I järk valmis 1971. aasta detsembris ning oli algselt projekteeritud õpperaamatukoguks. Et hoone II järgu ehitamine ei osutunud rahapuuduse tõttu võimalikuks, tuli õpperaamatukoguks projekteeritud hoone kohandada teadusraamatukogu funktsioonide täitmiseks. Mustamäe hoonesse kolisid üle teaduskirjanduse ja bibliograafiaosakond. Laiale tänavale jäid sisetööosakonnad, õpikute osakond ja vanem teaduskirjandus. Mustamäe hoone avamine andis lugejaile raamatukogu kasutamiseks avaramad võimalused ning lugejate ja laenutuste arv hakkas aasta-aastalt kasvama. Raamatukogu laienes ka geograafiliselt – 1969. aastal moodustati Kohtla-Järve üldtehnilise teaduskonna raamatukogu ja 1970. aastal majandusteaduskonna raamatukogu Koplis. 1971. aastal rajati Laia tänava hoonesse raamatukogu köötekoda.

Aastail 1970–1988 täienesid raamatukogu fondid keskmiselt 60 000 trükisega aastas. 1980-ndate poliiti-

line sulaperiood avardas ka komplekteerimisvõimalusi, sest peamiselt tänu otsesidemetele Moskva Raamatukaubastuga õnnestus rublade eest hankida märkimisväärne kogus kapitalistlike riikide uut tehnikakirjandust. 1988. aasta lõpuks oli raamatukogu kogudes ligi 1,2 miljonit trükist. Teenindati üle 14 000 lugeja. Raamatukogus oli 91 töötajat, laenutuste arv üle 1,6 miljoni. Raamatukogu struktuuris oli kümme osakonda ja kaks töögrupi.

Viimane kümnend

1992. aastal ühendati raamatukoguga Eesti Tehnikaraamatukogu raamatute, ajakirjade ja tootekataloogide kogud ning vastavad osakonnad. Nende põhjal moodustati raamatukogu filiaal, mis jäi edasi Olevimägi 12 ruumidesse. Kogude võrdlemine ja tegelik ühendamine lükkus esialgu edasi. Valitsuse otsusega 16. septembrist 1992 anti raamatukogule Eesti tehnikakesk-raamatukogu staatus, kuid sellega ei kaasnenud komplekteerimissummade suurenemist ega raamatukogu II järgu väljaehitamist.

Piiride avanemine lõi eeldused kirjanduse hankimiseks kogu maailmast, kuid Eesti krooni tulek ja sellega kaasnenud komplekteerimisraha kokkukuivamine muutsid paariks aastaks igasuguse mõistliku komplekteerimise võimatuks. Tänu välisabile õnnestus teatud järjepidevus säilitada. Näiteks *Deutsche Forschungsgemeinschaft*'i toetus tagas raamatukogule tähtsamate välisajakirjade tellimise kolmeks aastaks, kuid mitmelt poolt pärit raamatuannetuste hulgas leidis ka palju vananenud ja mittevajalikku kirjandust. Kui keskmine Nõukogude Liidu kodanik võis oma kuupalga eest osta sada raamatut, siis keskmine Eesti Vabariigi kodanik saab osta kümme-kond. Teavikute hinnatõus jätkub maailmas aastast aastas, kuid komplekteerimissummade kasv on jäänud sellest väiksemaks. Viimaste aastate kokkuhoiupoliitika on õpetanud küll raha otstarbekamalt kulutama, kuid alafinantseerimise tingimustes jääb alati midagi olulist komplekteerimata.

1993. aastal moodustati energiateaduskonna raamatukogu asukohaga Kopli t. 82.

Seoses raamatukogu Laia tänava hoone tagastamisega õigusjärgsele omanikule tuli sealsed kogud ja osakonnad 1994. aasta lõpuks üle kolida kahes ühiselamus selleks kohandatud ruumidesse. Vanema kirjanduse säilitamiseks õnnestus rentida pinda Eesti Hoiuraamatukogult. Seega hajutati raamatukogu seitsmesse hoonesse. Pearaamatukogu ebaotstarbekas planeering ja hoidlapinna vähesus ning raamatukogu liigne hajutatatus muudavad teenindus- ja töökorralduse väga keeruliseks. Lisaks pole pearaamatukogus 27 eksploatatsiooni-aasta jooksul tehtud ühtegi suuremat remonti. Kummitab oht, et ka ühiselamutes paiknevad ruumid tuleb peagi vabastada, sest tudengitel napib ühiselamukohti. Raamatukoguhoone laiendust (II järku) pole veel projekteerimagi asutud.

Tehnikateabe iseärasus on, et see uueneb ja ühtlasi ka vananeb palju kiiremini kui loodus-, täppis- või humanitaarteaduslik teave. Seda on püütud maksimaalselt arvestada ka kogude kujundamisel, milles on tähtsal kohal vananenud ja liiases eksemplaarsuses kirjanduse kustutamine. Viimastel aastatel täienevad raamatukogu kogud kuni 20 000 teavikuga aastas ja kustutamine on ületanud sissetuleku.

Komplekteerimissummadest kulutatakse 70% perioodikale ja 30% raamatutele, millest omakorda pool õppekirjandusele.

Olulised muutused on toimunud õppekirjanduse komplekteerimises. Vähenenud on venekeelsete õpikute osakaal, taas on hakatud muretseda ingliskeelseid õpikuid. Õppekirjanduse keskmiseks eksemplaarsuseks on kujunenud 20–30 (1980-ndatel aastatel oli see 60–70). Eksemplaarsuse vähenemist peab osaliselt

korvama õppe- ja metoodikamaterjalide kättesaadavaks tegemine ülikooli arvutivõrgu kaudu.

1996. aastal paigaldati pearaamatukogusse elektrooniline raamatukaitse süsteem, järgmisel aastal korraldati kinnine teatmekogu ümber avakoguks. Lugejateeninduse parendamiseks paigaldati käesoleval aastal pearaamatukogu teeninduskorrusele avariikulid, mis mahutavad umbes 10 000 enamkasutatavat raamatut, ning korraldati ümber lugeja nõustamise süsteem. Käesoleva aasta suvel suleti raamatukogu filiaal Olevimäel, millega jõudis lõpule endise Eesti Tehnikaraamatukogu fondide tegelik ühendamine põhikoguga. Praegu on raamatukogu kogudes ligikaudu miljon teavikut, lugejaid on 16 000, neist kolmandik ülikoolivälised. Raamatukogu külastab keskmiselt 1000 lugejat päevas, töötajaid on 81.

Viimasel aastakümnel on info-tehnoloogia arendusprojektid hakanud raamatukogu tööd otseselt ja igakülgsest mõjutama, kuid miski ei teki tühjale kohale. Andmete sisestamist põhikogu raamatute, nende kasutamise ja kasutajate kohta alustati juba 1977. aastal. Eesmärgiks oli uurida raamatufondi kui tervikut ja täpsustada kirjandusnõudlust. Andmetöötluseks kasutati tehnikaülikooli suurarvuteid. 11 aasta jooksul sisestati andmeid 70 000 raamatu ja 150 000 laenu-tuse/äraütluse kohta. Väljundina saadi mitmesuguseid tabeleid raamatute kasutamise kohta UDK liigi, keele ja tüübi järgi ning nende kasutajate kohta hariduse, eriala ja töökoha järgi. Selle töö käigus sai selgeks, et kui puudub spetsiaalne rakendustarkvara ning sideliin raamatukogu ja arvutuskeskuse vahel, siis sellisel viisil raamatukogu infosüsteemi luua pole võimalik.

Raamatukogu arvutispetsialistid hoolitsevad selle eest, et nii töötajate kui ka lugejate töövõrgukeskkonnas laabuks tõrgeteta. Vasakult: Siim Liivand, Urve Ideon, Mihkel Ütt.

Fotod: Meida Jalast

Suundumus infoühiskonda

Võimaluste piires on järjekindlalt laiendatud juurdepääsu tähtsamatele tehnikaalastele ja rakendusteaduslikele andmebaasidele ning muudele elektroonilistele ressursidele. Arvele on võetud üle 1300 elektroonilise teaviku, interneti kaudu on loodud ligipääs 163 ajakirja täistekstile ja enam kui 300 ajakirja referaatidele. Elektroonilise informatsiooni hankimisele kulutatakse ligikaudu 15% komplekteerimissummadest.

1985. aastal moodustati automatiseerimisgrupp, mille ülesandeks oli raamatukogu infosüsteemi projekteerimine. Viidi läbi lähteuring, kavandati andmebaasid ja nende ligikaudsed mahud. Otsustati, et raamatukogu infosüsteem hakkab baseeruma personaalarvutite kohtvõrgul. Töötati välja tarkvara väärtustamise ja valiku kriteeriumid. 1987. aastal korraldati raamatukogutöötajatele esimesed arvutikursused. Samal

aastal algas ülikooli teadusosakonna personaalarvuti kasutamine 1–2 korda nädalas, mille tulemusena valmis andmebaas raamatukogu välisajakirjade kohta (dBASE III Plus). Edaspidi pühendati põhitehelepanu sobiva raamatukogutarkvara väljasegitamisele ja hankimisele. Aastate jooksul on katsetatud ligi 20 tarkvaratoodet, millest on sõelale jäänud kolm. Micro-CDS/ISIS-t kasutatakse alates 1990. aastast tänaseni; TINLIB jäi 1993. aastal rahapuudusel ostmata; INNOPAC-i andmebaasi sisestati esimesed kirjed käesoleva aasta veebruaris. Lisaks neile on põhjalikult testitud PrettyLib, ALISE ja LIBER raamatukogutarkvara.

Raamatukogu sai esimesed neli personaalarvutit 1990. aastal, mis võimaldas järgmisel aastal alustada süstemaatilist andmebaaside genereerimist. Esimesed CD-ROM-andmebaasid saadi kingitusena 1992. aastal, nende järjekindel komplekteerimine algas 1994. aastal. Lugejaile pakutakse teenuseid (interneti, CD-ROM- ja raamatukogu andmebaaside kasutamine) alates 1994. aastast. Raamatukogu peahoones rajati kohtvõrk 1995.

aastal, järgmisel aastal ühendati raamatukogu kolm Mustamäe hoonet kiudoptilise kaabliga. 1996. aastal loodi raamatukogu veebilehekülj, mida on pidevalt edasi arendatud ja täiustatud. 1997. aastal paigaldati LanCD server, mis tegi võimalikuks CD-ROM-andmebaaside võrgukasutuse. Alates 1998. aastast osaleb raamatukogu Euroopa Liidu infootsingu kaugkoolitusprojektis DEDICATE.

Viimastel aastatel on tähelepanu pööratud võrgu läbilaskevõime suurendamisele, masinapargi uuendamisele, töötajate ja lugejate koolitamisele, veebipõhiste rakenduste väljatöötamisele, tarkvara litsentsi- puhtuse tagamisele. Eraldi taotluseks on olnud tsentraalse haldusega ühtse, lihtsa ja stabiilse töökeskkonna loomine tavakasutajale. Seoses INNOPAC-i kasutuselevõtuga töötati välja hädavajalik andmevahetus- ja märgiteisendus- tehnoloogia. Alates 1994. aastast on raamatukogu UNESCO Micro-CDS/ISIS tarkvara ametlik levitaja Eestis. CDS/ISIS võimaldab projekteerida eri struktuuriga bibliograafilisi, referaat- ja faktiandmebaase. Välja on töötatud ka integreeritud raamatukogutarkvara tüüp-

lahendus, mis sisaldab laenutusmoodulit. CDS/ISIS-el baseeruvaid rakendusi kasutab 15 rahva-, kooli-, eriala- ja kõrgkooliraamatukogu.

IT arendusprojektide realiseerimist on alaliselt häirinud finantseerimiskeskused. Olemasoleva infrastruktuuri loomine on saanud teoks tänu Rootsi Kuningriigi, Eesti Teadusfondi, Avatud Eesti Fondi, Phare, Andrew W. Melloni Fondi ja Euroopa Liidu grantidele ning ELNET Konsortsiumi kaudu riigieelarvest saadud sihtotstarbelistele toetustele. Lähitulevikus tuleb kasutusele võtta INNOPAC-i komplekteerimis- ja laenutusmoodulid, leida tööjõudu retrospektiivseks raamatu- ja perioodikakirjete sisestamiseks ning lugejate andmebaasi loomiseks. Kavas on jõudumööda tegelda ka digitaalraamatukogu projektiga (täistekstandmebaasid WWW kaudu) ja temaatilise metaandmebaasi (virtuaalraamatukogu) loomisega hajusressursside kohta.

Kasutatud allikad:

Tallinna Tehnikaülikooli Raamatukogu 1919–1989. Tallinn, 1989, 60 lk.

<http://www.lib.ttu.ee/>

Tehnikaülikooli raamatukogu arengut iseloomustavad arvud

Aasta	Kogud	Lugejad	Laenutused	Töötajad
1928	5 224	?	?	1
1937	12 438	297	1 790	2
1940	20 500	491	3 402	3
1950	137 487	2 103	36 681	12
1960	281 139	3 003	56 508	17
1970	681 472	10 509	370 250	51
1980	1 040 807	12 482	1 261 062	86
1988	1 161 661	14 067	1 606 447	91
1992	1 228 317	17 469	563 925*	120
1998	1 011 334	16 344	337 374*	81

* Alates 1992. aastast ei arvestata laenutuste hulka avariilistel paikneva kirjanduse kasutamist.

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOLI RAAMATUKOGU AJALOOST

Raamatukogu juhatajad

1920–	esimeseks raamatukogu juhatajaks valiti õppejõud Artur-Aleksander Pihlak
1923–1927	Arnold-Herman Leufeldt
1927–1930	Rene-Georges Favre
1930–1934	Boris Kräman
1934–1940	Karl-Eduard Heiste
1940–1944	Edgar Oissar, <i>dr. phil.</i>
1944–1948	Paul Parts
1948–1951	Edgar Saadre
1951–1953	Aleksander Murri
1953–1961	Lembit Tepp
1961–1994	Konrad Kikas, MA infoteaduse ala
1995–1999	Meelis Ideon
1999–	Jüri Järs

Olulisemaid sündmusi

1919	asutati Tallinna Tehnikumi Raamatukogu. Esimesed raamatud kanti inventariraamatutesse 11. detsembril
1932	kolimine Koplisse (Vene-Balti 16, praegu Kopli 101)
1936	tehnikumi raamatukogu reorganiseeriti Tallinna Tehnikainstituudi Raamatukoguks
1937	alustati raamatuvahetust kodu- ja välismaiste teadusasutuste ja raamatukogudega ning RVL-teenindust
1938	seoses instituudi ümbernimetamisega sai raamatukogu nimeks Tallinna Tehnikaülikooli Raamatukogu
1941, 1944–1989	kandis raamatukogu Tallinna Polütehnilise Instituudi Raamatukogu nime
1955	kolimine hoonesse Lai 5
1960	algas TTÜ bibliograafia koostamine
1961	hakati üliõpilastele korraldama regulaarseid bibliograafiaõppusi
1962	avariile paigutati 4100 köidet lugemissaali raamatuid ja 660 nimetust jooksva aasta perioodikat
1966	algas aktiivne osalemine ülikooli infotöös; teadustöö tegemine muutus plaanipäraseks
1967	raamatukogu hakkas saama eestikeelse kirjanduse sündeksemplari

1968	alustati lugejaile metoodikavahendite koostamist ja väljaandmist
1970	asus erialareferendina tööle esimene TPI lõpetanud spetsialist
1972	teaduskirjandusosakonna ja bibliograafiaosakonna üleviimine raamatukogu vastvalminud hoonesse Mustamäe ülikoolilinnakus (arhitektid U. Tõlpus, H. Sepman, O. Kontšajeva)
1975	alustati õppejõudude ja teadlaste isikunimestike koostamist
1977	alustati raamatufondi koostis- ja kasutusandmete töötlemist arvutil
1980	alustati osalemist eesti retrospektiivse rahvusbibliograafia koostamisel
1983	hakati korraldama oma teaduskonverentse
1989	alustati Eesti tehnikabibliograafia koostamist
1990	võeti Tehnikaülikoolide Raamatukogude Rahvusvahelise Assotsiatsiooni liikmeks (IATUL)
1991	algas TTÜ ja tehnikaalaste andmebaaside loomine
1992	Eesti Tehnikaraamatukogu raamatute, ajakirjade ja tootekataloogide kogude ning vastavate osakondade liitmine TTÜR-iga
1992	Eesti tehnikakeskraamatugu staatuse omistamine EV Valitsuse otsusega
1994	raamatukogu ühendati ülikooli arvutivõrku, mis võimaldas pääsu internetti, algas CD-ROM andmebaaside kasutamine õigusjärgsele omanikule tagastatud hoone Lai t. 5 vabastamine ja ülekolimine Mustamäele ülikooli ühiselamutesse Akadeemia tee 5 ja 7
	vanema kirjanduse viimine Eesti Hoiu- raamatukogu hoidlatesse
1995	teadusliku keskraamatukogu staatus tehnikateaduste alal
	alustati raamatukokku saabuva uudiskirjanduse nimestike levitamist ülikooli arvutivõrgus ja TTÜ õppejõudude ja teadlaste publikatsioonide aastaülevaate- näituste korraldamist ülikooli fuajees
	algas raamatukogu plahvatuslik kompu- teerimine

Raamatukogu töötajad 1998. aasta sügisel Tallinna Tehnikaülikooli Akadeemikute alleel.

- 1996 loodi raamatukogu veebilehekülj pearaamatukogus (Ehitajate tee 5) paigaldati elektrooniline raamatukaitse süsteem
- 1997 algas teadusraamatukogude ühtse raamatukogutarkvara INNOPAC juurutamine alustati sarja Tallinna Tehnikaülikooli Raamatukogu Töid
- 1998 esmakordne osalemine Euroopa Liidu Telemaatika koostööprojekti ilmus retrospektiivse bibliograafia "Eesti tehnikaartiklid" I osa
TTÜ raamatukogusüsteemiga liitusid TTÜ asutuste raamatukogud

1999 alustati kogude peegeldamist Tallinna raamatukogude elektronkataloogis ja lõpetati kaartkataloogide täiendamine

Raamatukogu täna:

Lugejaid	16 000
Raamatukogu külastab keskmiselt 1000 lugejat päevas.	
Kojulaenutusi	150 000
Teavikuid	1,0 miljonit
Töötajaid	81
Põrandapinda	4923 m ²

Erialainformatsiooni TTÜ teaduskondadele ja ülikoolivälistele infovajajatele vahendavad infoosakonna ainespetsialistid. Vasakult: Marje Võrk (matemaatika-füüsika), Maie Pihlakas (keemia), Ine Leinuste (energeetika), Küllike Märtna (infotehnika, süsteemitehnika ja humanitaaria), Tatjana Kuzminova (majandus), Taimi Nurmiste (osakonna juhataja); istuvad: Liidia Šeina (ehitus), Maila Velleaar, Alla Žukova (mehaanika).

Fotod: Meida Jalast

TEADUSRAAMATUKOGUDE KOMPLEKTEERIMISE RAHASTAMISPÕHIMÕTTED

KONRAD KIKAS

TTÜR

Eesti majanduse, kultuuri, teaduse ja hariduse infovarustatuse tagamiseks ning liigse dubleerimise vältimiseks sätestas Kultuuri- ja Haridusministeerium oma määrustega 1994. ja 1995. aastal teaduslikud keskraamatukogud ja nende ülesanded. /1, 2/ Teavikute komplekteerimine, kataloogimine, kättesaadavaks tegemine, informatsiooni levitamine ja raamatukogudevaheline laenus jaotati ainevaldkonniti.

Teaduslike keskraamatukogude ülesanded on põhijoontes paigas ja vajavad vaid täpsustamist. Täpsustamist on vaja neis ainevaldkondades, kus vastutajaks on kaks või kolm raamatukogu, s.o. loodus- teadustes, arstiteadustes, sotsiaalteadustes ja humanitaarteadustes.

Põhiprobleem on selles, et raamatukogusid ei finantseerita küllaldaselt. Vaegfinantseerimine ei ole ühesugune – mõni raamatukogu saab talle vajalikust teavikute komplekteerimissummast suurema protsendi kui teine. Eestis ei ole teaduslike keskraamatukogude teavikute komplekteerimise finantseerimise alustega seni tegeldud. Järgnevas püüan antud probleemi mõningat selgust luua.

Mitmes riigis (näiteks Holland, Suurbritannia, Rootsi, Soome, Taani) on teadusraamatukogude rahastamisel mindud üle raameelarvestusele (inglaseel *single line budget*): raamatukogu eelarve koosneb põhimõtteliselt ühest reast, mis sisaldab eelarve lõppsumma. Raamatukogu tulemiaruteludel kinnitatud raha võib kasutada eesmärkide saavutamiseks piiranguteta.

Soome teaduslike keskraamatukogude süsteem kui tervik on lagunemas, sest raameelarvestuse tõttu on hakatud säästma ja kokku hoidma eelkõige raamatukogude arvelt. Teaduslike keskraamatukogude juhid ei ole praeguse finantseerimissüsteemiga rahul ja taotlevad selle muutmist. /3, 4/

Taani suurraamatukogudel on omamoodi raameelarvestus, kuid nad sõlmivad ministeeriumiga üksikasjaliku lepingu kolme aasta peale. Ka need raamatukogud ei ole praeguse finantseerimissüsteemiga rahul. /5/

Suurbritannias arendab ülikoolide rahastamise eest vastutav amet *Higher Education Funding Council* uusi paindlikke finantseerimise menetlusi. Lisaks *Funding*

Council'i eraldatud summale üksikute ülikoolide tarbeks, antakse raha ka olulisematele ühisevõtmistele. Suurbritannia ülikoolide neli rahastamisorganisatsiooni tegid põhjaliku aruande (*Follett Report*) /6/ ülikooliraamatukogude olukorrast ja vajalikest meetmetest nende tegevuse tõhustamiseks. Selle tulemusena on käivitunud rida rahastamismeetmeid ja arendusprogramme. Suurem osa lisasummadest läks raamatukoguhoonete ehitamiseks. Aruanne eeldab ülikoolidelt informatsioonistrateegiate loomist ning raamatukogude paremat kaasamist õppe- ja teadustöösse. Ilmnes, et Inglismaa 140 ülikooliraamatukogust vastutavad peaaegu kogu teadustöö teenindamise eest 20. Nende raamatukogude rahastamist suurendatakse, kuna nad teenindavad peale oma ülikooli ka ülikooliväliseid teadlasi. Folletti aruandes on tehtud ettepanekuid ka üliõpilaste paremaks varustamiseks õppekirjandusega.

Teine riik, kust võime teadusraamatukogude kogude terviklikuks arendamiseks eeskuju võtta, on **Saksamaa**. Seal on diskuteeritud raameelarvestuse plusside ja miinuste üle. Mõni liidumaa (näiteks Põhja-Rein-Vestfaal) on küll siirdumas ülikoolide rahastuses raameelarvestusele (*Globalhaushalt*), kuid enamik liidumaasid kasutab traditsioonilist eelarvestust, mis põhineb investeringul ja vahendite kasutuse kontrollil. Raameelarvestus on aga suunatud tulemite kontrollile. Saksamaal on juhitud tähelepanu riskile, et ülikoolid võib-olla ei tahagi enam raamatukogudesse raha paigutada, vähemalt mitte samal määral kui tsentraliseeritud riikliku finantseerimise eest vastutavad ministeeriumiametnikud. Helsingi Ülikooli Raamatukogu pearaamatukoguhoidja Esko Häkli kirjutab, et raamatukogude raamorganisatsioonid pole varmad raha paigutama tegevusse, mis ei ole kitsalt nende oma tulemi teenistuses. Raske on ka väita, et sakslaste kahtlustused on täiesti ekslikud. /4/

Saksamaal jagati 1992. aastal Liidumaade Raamatukogunduse Töögrupi, Saksamaa Teadusnõukogu ja Saksamaa Teadusliku Uurimistöõ Ühingu poolt soovitusi ülikoolide kirjandusega varustamise finantseerimisvajaduse kohta. /7/ Neid on liidumaades ülikoolide kirjandusostu finantseerimisel ka arvestatud. Mõned liidumaad (Baieri, Tüüringi, Hessen jt.)

on soovitustest lähtuvalt koostanud oma finantseerimismetoodika, arvestades ülikoolide teadustöö valdkondi, raamatukogu kasutamist ülikooliväliste lugejate poolt jm.

Eesti teaduslike keskraamatukogude teavikute komplekteerimise finantseerimise põhimõtete kirjapanekul olen lähtunud soovitustest Saksamaa ülikooliraamatukogude finantseerimiseks, kus üks täiskomplekt vajalikke teavikuid (teadus-, rakendus- ja teatmekirjandus koos nende elektrooniliste ja mikroformidega) maksis 1992. aastal 8 045 000 Saksa marka. Kuigi järgnevail aastail on kirjanduse hinnatõus olnud suur, jätsime selle kõrvale, sest Eestis on 1992. aasta tasemele jõudmisegagi raskusi. Ühe komplekti muretsemiseks vajaliku summa (64 360 000 Eesti krooni) jagunemine teadusvaldkonniti on toodud tabelis 1.

Tabel 1
Rahastamisvajadus / 7/

VALDKOND	DEM-ides	EEK-ides
Üldteosed	312 500	2 500 000
Loodusteadused	1 615 000	12 920 000
Tehnikateadused	1 672 500	13 380 000
Arstiteadused	1 025 000	8 200 000
Põllumajandusteadused	442 500	3 540 000
Sotsiaalteadused	1 247 000	9 976 000
Humanitaarteadused	1 730 500	13 844 000
KOKKU	8 045 000	64 360 000

Eesti teaduslike keskraamatukogude teavikuostu finantseerimisvajadusel lähtusime ülalnimetatud 64 miljonist Eesti kroonist, arvestades, et Eesti majanduse, kultuuri, teaduse ja hariduse infovarustatuse tagamiseks vajab teaduslike keskraamatukogude süsteem ühte teavikute täiskomplekti. Loomulikult on vaja midagi dubleerida, aga kõike, mida vajatakse Saksamaal, pole mõtet Eestis osta. 64 miljonile lisandub ligi 6 miljonit krooni õppekirjanduse muretsemiseks ülikooliraamatukogudele.

Oleme seisukohal, et teaduslike raamatukogude teavikuteostu finantseerimisel ei ole otstarbekas lähtuda teeninduse näitavudest (lugejad, laenutused jm.). Alles seejärel, kui finantseerimise põhimõtted kinnitatakse ja raamatukogusid vastavalt nendele ülesannetele finantseerima hakatakse, on kohane arvestada raamatukogude tegevuse tulemuslikkust.

Ülikooliteaduse info ja kirjandusega varustamiseks on otstarbekas aluseks võtta ülikooli eri teadusvaldkondades töötavate õppejõudude ja teadurite arv. Tutvunud lähemalt mõne riigi ülikooliraamatukogude kogude komplekteerimise finantseerimise põhimõtte-

tega, sain kõige rohkem ideid Saksamaalt Hesseni liidumaa kogemustest. /8/ Jõudsin seisukohale, et iga ülikool peaks saama vastava teadusvaldkonna kirjanduse ostusumma proportsionaalselt oma õppeasutuse teadlaste osakaalule sama teadusvaldkonna teadlaste arvus Eestis.

Ülikoolivälise teaduse kirjandusvajaduse finantseerimine tuleb jaotada teaduslike keskraamatukogude vahel, arvestades väljaspool ülikoole töötavate teadlaste osakaalu Tallinnas ja Tartus.

Teaduslike keskraamatukogude kõrg- ja keskeriharidusega spetsialistidele teenindamist tuleb finantseerida, arvestades spetsialistide osakaalu Tallinnas, Tartus ja mujal Eestis.

Üliõpilaste õppekirjandusega varustamisel tuleb lähtuda aga konkreetse ülikooli üliõpilaste arvust.

Teavikutekomplekti maksumuse 64 miljonist kroonist on arvestatud pool teaduse vajadusteks, ülejäänud teaduslike universaal- ja erialaraamatukogude baasfinantseerimiseks, kõrg- ja keskeriharidusega spetsialistide teenindamiseks ning rahvuskirjanduse kogude arendamiseks neljale seda ülesannet täitvale raamatukogule.

Ülikooliteadustöö puhul on arvestused tehtud nii, et näiteks loodusteaduste kirjanduse maksumuse 50 protsendist (s.o. 6 460 000 krooni) saab TÜR 38,7% (s.t. vastavalt Tartu Ülikooli loodusteadlaste osakaalule Eesti loodusteadlaste üldarvus), mis on 2 500 000 krooni. (Teadusvaldkondade teadlaste ja inseneride protsentuaalset jaotust vt. tabel 2.) Arstiteaduste alase kirjanduse maksumuse 50 protsendist (4 180 000 krooni) saab TÜR 65,1%, mis on 2 669 100 krooni; sotsiaalteaduste alase kirjanduse maksumuse 50 protsendist 36,7% (1 860 600 krooni); humanitaarteaduste alase kirjanduse maksumuse 50 protsendist 31,1% (2 152 700 krooni) ja tehnikateaduste alase kirjanduse maksumuse 50 protsendist 4,8% (321 100 krooni).

Vastavalt eeltoodud näitele on arvatud välja iga ülikooli ülikooliteadustöö kirjandusega varustamiseks vajalik summa. Ülikooliti kujunesid summad järgmiseks: TÜR – 9 470 000 krooni; TTÜR – 7 090 000 krooni; EPMÜR – 3 370 000 krooni (vt. ka tabel 4).

Eesti Kunstiakadeemias ja Eesti Muusikaakadeemias on teadus- ja arendustegevusega hõivatud väga väike osa õppejõududest. Kõrvuti õppetööga on nad hõivatud loometegevusega. Seetõttu on nende ülikooliraamatukogude finantseerimisvajaduseks (vt. ülikooliteaduse veerg tabelis 4) võetud kujutava kunsti (580 000 krooni) ning muusika- ja teatrilase (500 000 krooni) kirjanduse maksumus.

Tabelis 2 toodud protsendid käivad 4283 teadlase ja inseneri kohta (Tallinnas 2236, Tartus 2047). Arvestamata on Kohtla-Järvel, Kuressaares, Pärnus ja Võrus töötavad 41 teadlast ja inseneri. Tabel on koostatud Statistikaametile esitatud teadus- ja arendustegevuse 1997. a. riikliku statistilise aruandluse algdokumentide järgi.

Tabel 2

Teadus- ja arendustegevusega hõivatud teadlased ja insenerid teadusvaldkonniti (% vastava teadusvaldkonna teadlastest ja inseneridest)

	TEADUSVALDKOND					
	Loodus- teadused	Tehnika- teadused	Arsti- teadused	Põllu- majandus- teadused	Sotsiaal- teadused	Humanitaar- teadused
TTÜ	16,6	64,8	0,4	-	23,3	7,3
TPÜ	6,1	0,4	1,0	-	27,5	16,3
EKA	-	-	-	-	-	0,1
EMA	-	-	-	-	-	4,2
Riiklikud jt. teadus- ja arendusasutused ja ettevõtlus (koos Saku ja Harkuga)	22,2	20,9	21,2	16,5	6,3	27,5
TALLINN KOKKU	44,9	86,1	22,6	16,5	57,1	55,4
TÜ	38,7	4,8	65,1	-	36,7	31,1
EPMÜ	12,4	8,3	8,4	67,3	6,1	2,5
Riiklikud jt teadus- ja arendusasutused ja ettevõtlus (koos Jõgeva, Mooste ja Polliga)	4,0	0,7	3,9	16,1	-	10,9
TARTU KOKKU	55,1	13,8	77,4	83,4	42,8	44,5
TALLINN JA TARTU KOKKU	100,0	99,9	100,0	99,9	99,9	99,9

Tabel 2 andmete põhjal on arvatud ka summad teaduslikele keskraamatukogudele **teenuste osutamiseks ülikoolivälisele teadusele**, s.o. riiklikele jt. teadus- ja arendusasutustele ja ettevõtluses töötavaile teadlastele.

TTÜR-ile on arvestatud tehnikateaduse alase kirjanduse maksumuse 50 protsendist 20,9%, s.o. 1 400 000 krooni ülikoolivälisele Tallinna tehnikateadlastele teenuste osutamiseks; TÜR-ile 1 170 000 krooni ülikoolivälisele Tartu loodus-, arsti- ja humani-

taarteadlaste teenuste jaoks; EPMÜR-ile 330 000 krooni ülikoolivälisele Tartu ja Tartu lähikonna põllumajandus- ja tehnikateadlaste jaoks; TPÜR-ile 15 000 krooni ülikoolivälisele Tallinna pedagoogikateadlaste jaoks; RR-ile 2 200 000 krooni ülikoolivälisele Tallinna sotsiaal- ja humanitaarteadlaste jaoks; EAR-ile 1 730 000 krooni ülikoolivälisele Tallinna loodusteadlaste ning Tallinna lähikonna põllumajandusteadlaste jaoks; EMR-ile 870 000 krooni Tallinna arstiteadlaste teenindamiseks (vt. ka tabel 4).

Tabel 3

Kõrg- ja keskeriharidusega spetsialistide osakaal Tallinnas, Tartus ja Tartumaal ning mujal Eestis (%)

TEADUSVALDKOND	TALLINN	TARTU JA TARTUMAA	MUJAL
Loodusteadused	60,0	22,5	17,5
Tehnikateadused	40,6	7,3	52,1
Arstiteadused	35,0	16,8	48,1
Põllumajandusteadused	9,4	10,6	80,0
Sotsiaalteadused	39,3	9,4	51,2
Humanitaarteadused	47,5	14,4	38,1
KESKMINE	36,5	9,7	53,8

Tartu Ülikool	9334 üliõp.	2 240 000 kr.
Tallinna		
Tehnikaülikool	7983 üliõp.	1 915 000 kr.
Tallinna Pedagoogika- ülikool	3922 üliõp.	940 000 kr.
Eesti Põllumajandus- ülikool	2386 üliõp.	570 000 kr.
Eesti Kunstiakadeemia	639 üliõp.	150 000 kr.
Eesti Muusika- akadeemia	476 üliõp.	115 000 kr.

Tabelis 4 kokku võetud teaduslike keskraamatukogude teavikute komplekteerimise finantseerimisvajadus on ligikaudu kaks korda praegusest finantseerimisest suurem. Niisiis on teaduslike keskraamatukogude lisarahastamine täiesti vältimatu. Kui see otsekohe ei õnnestu sel määral nagu eeltoodud kirjas, siis tuleks lähiajal raamatukogusid rahastada proportsionaalselt nende ülesannetele.

* * *

Eespool kirjeldatud finantseerimispõhimõtted olid esmakordselt arutusel 30. novembril 1998. aastal EAR-i tegevuse analüüsimiseks ja ümberkorraldamiseks moodustatud komisjoni koosolekul. Täpsustatud variant, mis on esitatud käesolevas artiklis, oli 18. mail 1999. aastal arutusel teaduslike keskraamatukogude direktorite nõukogus.

Nimetatud koosolekul ei jõutud finantseerimispõhimõtete kooskõlastamisel konsensuseni. Kolm raamatukogu pidas oma finantseerimisvajadust suuremaks, kui arutusel olnud dokumendis oli kirjas. RR on seisukohal, et parlamendiraamatukogu funktsioonide täitmiseks oleks vaja lisada ligi 4 miljonit krooni. EKMAR peab vajalikuks suurendada aastast komplekteerimissummat 700 000 kroonilt 1,25 miljoni kroonini ja Eesti Standardiraamatukogu 300 000 kroonilt 500 000 kroonini.

1998. aasta 30. novembri koosolekul otsustati Toomas Liivamäe ettepanekul finantseerimispõhimõtteid täiendada klausliga, mis arvestaks teaduse kirjandusvajaduse finant-

seerimisel ka teadustöö tulemuslikkust (publitseerimine rahvusvahelistes retsenseeritavates ajakirjades jm.). Septembris 1999 ei olnud veel välja pakutud meetodikat, kuidas seda teha.

Toomas Liivamägi on rõhutanud, et Eestis toimunud teadusasutuste reformi tõttu ei saa olla nõus sellega, et EAR-i teavikute komplekteerimise finantseerimist jätkatakse endiselt, s.o. teiste teadusraamatukogudega võrreldes samas proportsioonis. Ta leiab, et Tallinna ja Tartu teadusraamatukogude finantseerimise suhe pole õige. Praegune finantseerimine on 75% ja 25%; 18. mai 1999 koosolekule esitatud kavas 69% ja 31%. T. Liivamäe arvates võiks õige suhe olla 60% ja 40%.

Loodan, et lähiajal arutatakse tõstatatud küsimused läbi ja jõutakse rahastamis põhimõtete kooskõlastuseni.

KIRJANDUS

Teadusliku keskraamatukogu tegevuse põhimõtted // Kultuuri- ja Haridusministeeriumi Teataja (1995) 10, 24.

Teaduslike keskraamatukogude ja nende ainevaldkondade loetelu // Kultuuri- ja Haridusministeeriumi Teataja (1995) 10, 25–27.

Häkli, Esko et al. Keskustelua keskuskirjastoasiasta. Tieteellisen tietohuollon varmistaminen // Signum (1996) 4, 80–82.

Häkli, Esko. Muutoksen tuulia Euroopan tieteilisissä kirjastoissa // Signum (1998) 5, 90–95.

Larsen, Svend. Financing and budgeting in a time of change. The state of the art in Denmark. IFLA, 1997. 5 p.

Joint Funding Councils' Libraries Review Group : Report, December 1993. 84 p.

Bibliotheken '93. Strukturen, Aufgaben, Positionen. Berlin-Göttingen, 1994. 182 S.

Informationssystem Hessen. Ziele, Struktur, Aufbau, Kostenmodell. Empfehlungen der Arbeitsgruppe Finanzierung der wissenschaftlichen Bibliotheken. 1994. 71 S.

Pearaamatukogu lugemissaalis on avariulitel ligi 750 nimetust perioodikat ja umbes 18 000 eksemplari raamatuid.

Foto: Meida Jalast

TTÜ RAAMATUKOGU LUGEJAKÜSITLUS 1999

VIIVI KUUSPERE, AIKI TIBAR

Lugejateeninduse arendamiseks on raamatukogul vaja teada, kes on tema kasutajad, missugused on nende vajadused ja kuivõrd on nad rahul pakutavate teenustega. Hinnangu selgitamiseks tänases situatsioonis viidi 15.–19. märtsini TTÜR-i kõigis teeninduspunktides läbi lugejaküsitlus, mille meetodiliseks aluseks oli Ameerika Raamatukogude Assotsiatsiooni käsi-raamat (*Van House, N. A. et al. Measuring Academic Library Performance, 1990*). Analoogilist küsitluslehte on oma lugejate rahulolu hindamiseks kasutanud ka teised Eesti suuremad teadusraamatukogud. Küsitluslehel tegime meie raamatukogu jaoks vajalikud muudatused ja täiendused.

Viie päeva jooksul jagati kõigi teeninduspunktide küllastajale 815 küsitluslehte, vastanute protsent oli 84,8. Selgitati välja:

- millega lugejad raamatukogus tegelesid ja kas nad jäid oma tegevuse tulemustega rahule
- kas raamatukogu kasutamine oli keeruline või lihtne
- üldine rahulolu vastava päeva raamatukogukülastusega.

Lugejarühmad (joon. 1). 85,3% vastanuist olid üliõpilased. Õppe-

jõudude, teadurite, doktorantide ja magistrantide osakaal oli 5,4%, teisi TTÜ töötajaid oli 1,3% ja ülikooliväliseid lugejaid 8,0%.

Lugejate tegevus raamatukogus ja tulemuste hindamine (joon. 2). Tegevustest oli esikohal avakogu raamatute, ajakirjade ja ajalehtede kasutamine (19,0%), järgmisel teatud raamatu/ajakirja otsimine (14,4%), siis laenamine (11,3%), teema kohta kirjanduse otsimine (10,7%) ja õppimine (10,7%). Ülejäänud tegevused, näiteks kirjanduse tagastamine, koopiade tegemine, uudiskirjandusega tutvumine, konsulteerimine raamatukoguhoidjaga, arvuti kasutamine jm. moodustasid igaüks alla 10%.

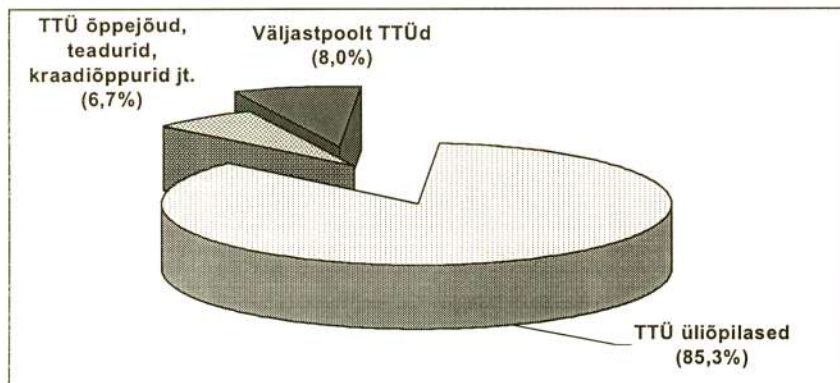
Tegevuse tulemusi oli võimalik hinnata viie palli süsteemis. Keskmiseks hindeks kujunes **4,0**. Kõige kõrgem hinne (4,4) anti raamatukoguhoidjalt nõu küsimise kohta. 4 ja 5 vahel olid hinnangud ka avakogu kasutamise ja kirjanduse laenamise tulemustele. Kõige nõrgem hinne (3,3) anti arvuti kasutamise tulemusele. Üliõpilased märkisid, et arvutitöökohti on vähe ja printimine kallis. Tõepoolest, infoteeninduses on lugejate jaoks ainult kolm arvutit, mille kasuta-

miseks tuleb eelnevalt aeg kinni panna.

Raamatukogu kasutamise keerulisus/lihtsus. Küsisime lugejailt, kas raamatukogu kasutamine oli keeruline või lihtne, paludes anda hinnang viie palli süsteemis. Vastajate arvates oli raamatukogu lihtne kasutada. Kasutamise lihtsus või keerulisus olenes vastaval päeval sooritatud toimingutest. Lugejate keskmiseks hindeks kujunes **4,4**. 58,7% lugejaist pidas raamatukogu kasutamist väga lihtsaks. Lihtne oli raamatukogu kasutada nendel, kes väitsid end olevat alalised küllastajad või osalenud lugejakoolituses. Hinde 1 ja 2 andis 2,4% vastanuist. Madala hinde panid näiteks üliõpilased, kes avaldasid nurinat pearaamatukogu kontrollsüsteemi üle: lugeja peab sisenemisel täitma kontrolllehe, see aga viidab aega, mida on loengute vaheajal niigi kasinalt. Pahandati veel selle üle, et raamatukogusse ei tohi siseneda üleriides ja kotid peab andma kотиhoidu. Keeruliseks pidasid raamatukogu kasutamist ka lugejad, kes ei leidnud vajalikku raamatut, ajakirja või ajalehte – need olid teiste lugejate käes või avariilil vales kohas.

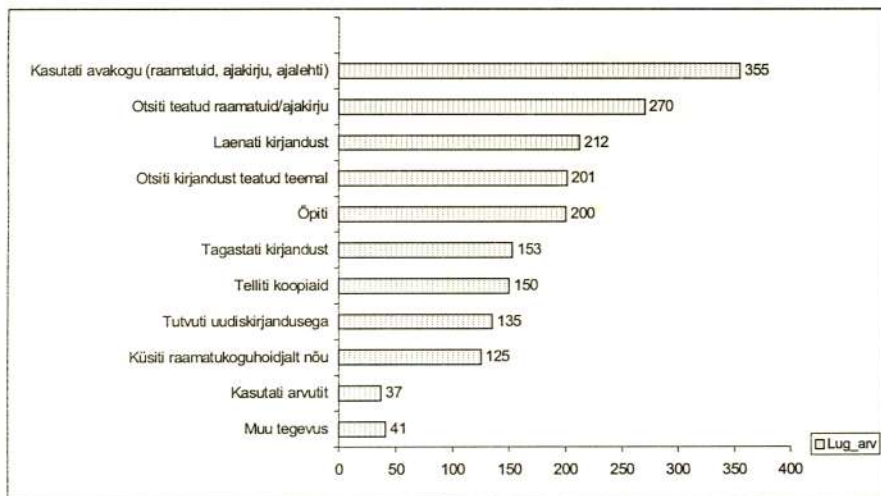
Rahulolu raamatukogukülastusega (joon. 3). Rahulolu vastava päeva raamatukogukülastusega palusime samuti hinnata viie palli süsteemis. Vastajate keskmine hinne oli **4,2**. 79,7% vastanuist pani hindeks 4 ja 5. 13,7% hindas tulemust rahuldavaks, 4,2% küllastajatest ei jäänud üldse rahule ja 2,4% küsitletuist jättis hinnangu andmata. Rahulolematute kriitika kattus suures osas eespool toodud märkustega.

Joon. 1. Lugejarühmad

Joon. 2. Lugejate tegevus raamatukogus

Üldise lugejarahulolu hinde annab eespool toodud kolme hinnangu keskmine, mis oli 4,2.

Lugejate arvamused. Lugejail oli võimalus hinnanguid andes neid ka vabas vormis põhjendada, mida ka tehti. Nende märkused olid seotud nii kogude, teenuste kui ka töökeskkonnaga raamatukogus.

Lugejat häirib enamnõutud perioodika ja raamatute **vähene eksemplaarsus**. Lugeja nuriseb, kui raamat on välja laenutatud, samas eelistab ka ise raamatu koju laenata, mitte ainult lugemissaalis kasutada. Õppematerjalide puuduse leevendamiseks on rakendatud erinevaid laenutustähtaegu ja tegeldud järelkomplekteerimisega. Kurdeti ka ajalehtede vähesuse üle. 1. aprillist suurendasime tähtsamate eestikeelsete ajalehtede eksemplaarsust üldlugemissaalis. Sooviti, et uued ajakirjad jõuaksid kiiremini lugemissaali. Mõned lugejad avaldasid kahetsust, et venekeelse kirjanduse tellimine on vähenenud. See aga on paratamatu, kuna kirjanduse tellimine teistes võõrkeeltes on kasvanud ja trükistele lisaks hangitakse elektroonilisi infoallikaid, teavikute ostusumma on aga viimasel kolmel aastal jäänud samale tasemele.

Teenuste puhul tekitas rahulolematust vähene kopeerimisvõimalus. TTÜR-is ei ole seni iseteenindatavat koopiamašinat. Mõned üliõpilased pidasid ka kopeerimise tasu kalliks. Üliõpilased, kes õppetöö kõrvalt tööl käivad, on rahulolematud, et raamatukogu on laupäeviti ja pühapäeviti suletud.

Küsitluslehtedel esines palju märkusi, mis käsitlesid lugeja **töökeskkonda** raamatukogus: aegajalt ei jätku lugejakohti; kui rahvast on palju, siis on kárarikas; häirib mobiiltelefonide helin; tuleb seista järjekorras vajaliku trükise või info saamiseks. Kuna raamatukogu mitmed teeninduspunktid asuvad õppehoonetes, siis on iseloomulik, et loengute vaheajal tuleb lugemissaalidesse korruga rohkem külastajaid. Eriti annab see tunda majandusteaduskonna ja energeetikateaduskonna raamatukogus. Siiski, nagu märgib üks lugeja, on see "hea koht, kuhu vaheajal minna" ja teine, et "raamatukogu töökohas on aja kokkuvõtteid". Raamatukogu on lugejatele ja teavikutele kitsaks jäänud.

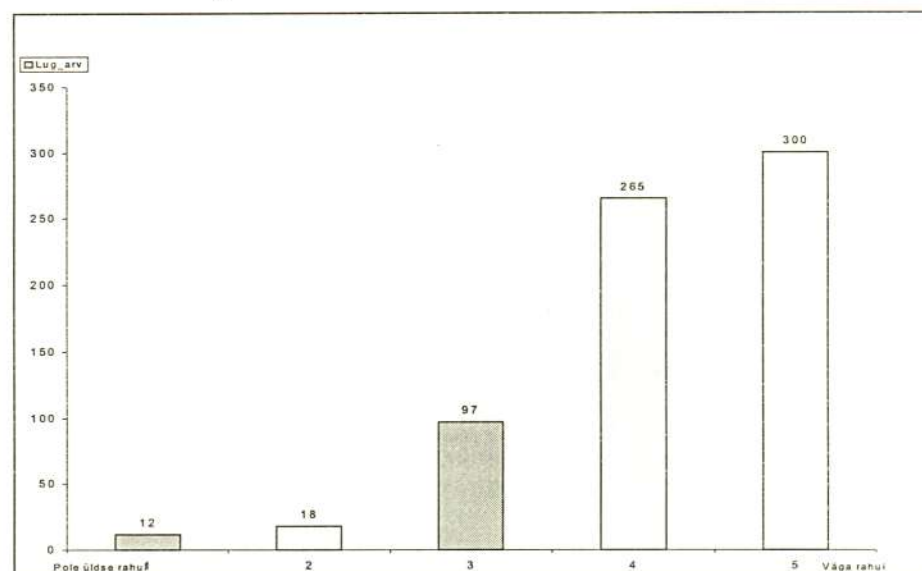
Rahapuudusel on juba aastaid edasi lükkunud uue raamatukoguhoone ehitamine.

Kriitiliste märkuste kõrval oli ka positiivseid hinnanguid, näiteks "hea, et on see raamatukogu", "kogemused raamatukoguga on head", "õpperaamatute valik rahuldav" jne. Raamatukogutöötajast arvati, et nad on enamasti vastutulelikud, abivalmid ja kompetentsed.

Teiste raamatukogude kasutamisest. Küsisime lugejailt, milliseid raamatukogusid nad peale TTÜR-i veel kasutavad. Antud küsimus ei ole otseselt seotud meie raamatukogu kasutamisega, kuid näitab lugeja nõudlust trükiste ja teenuste järele, mida TTÜR-is ei ole. Õppeperioodil on paljudel üliõpilastel vajadus ühe ja sama trükise järele. Kui meie raamatukogus on kõik eksemplarid välja laenutatud, siis on mõistetav, et neid püütakse hankida mujalt. Teiste raamatukogude kasutamine võib olla veel tingitud lugeja aktiivsusest ja asjaolust, et vastav raamatukogu paikneb lugeja töö- või elukohale lähemal või pakub lugejasõbralikumaid töötingimusi ja kvaliteetsemat teenust. Küsitluses osalenuist märkis 709 lugejat 1048 korral teiste raamatukogude kasutamist. Ootuspäraselt leiab kõige enam kasutamist Eesti Rahvusraamatukogu (51% vastanuist), järgnevad Tallinna Keskraamatukogu (18,7%), Eesti Akadeemiline Raamatukogu

Joon. 3. Rahulolu raamatukogukülastusega

Vastajaid 692

(8,5%), Eesti Patendiraamatukogu (2,4) ja Eesti Standardiraamatukogu (2%). Peale loetletute märgiti kokku 180 korral (17%) järgmisi raamatukogusid: Tallinna ja Tartu haruraamatukogud, maakondade ja linnade keskkogud, EMR-i, TÜR-i, Statistikaameti raamatukogu, TPÜR-i, EMI raamatukogu. Ühel korral märgiti Eesti Kunstiakadeemia ja Helsingi Tehnikaülikooli Raamatukogu. Teiste raamatukogude kasutajatest oli üliõpilasi 85%, õppejõude, teadureid, doktorante ja magistrante kokku 5%, teisi TTÜ töötajaid 1,3% ja ülikooliväliseid lugejaid 8,7%.

Kokkuvõtteks. Lugeja rahulolu raamatukogukülastusega sõltub nii raamatukogu poolt loodud tingimustest kui ka lugejast endast. Rahulolu mõjutavad:

- vastava külastuse tulemus
- lugeja ootused
- raamatukogu ressursid
- raamatukogutöötaja käitumine
- lugeja oskused ja aktiivsus
- kasutatud teenuste ja tehnikavahendite tähtsus lugeja jaoks.

Lugeja hinnang oma tegevuse tulemusele pakub väärtuslikku informatsiooni raamatukogu jaoks, võimaldades kindlaks teha probleemseid valdkonnad ja ärgitades otsima neile lahendusi.

DEDICATE-i kursusest osavõtjad Ine Leinuste, Gerda Koidla, Marje Võrk, Küllike Märtnmaa, Maie Pihlakas tutvumas Poolas Golub-Dobryznis Anna Vasa lossiga.

K A U G K O O L I T U S - P R O J E K T D E D I C A T E

INE LEINUSTE, KÜLLIKE MÄRTMAA,
MAIE PIHLAKAS, MARJE VÕRK

TTÜR

Üha enam levivad kaugkoolituskursused neile, kes õpivad ja töötavad elektroonilises keskkonnas. Kursustel osalajatele õpetatakse, kuidas leida, hinnata ja kasutada kõrge kvaliteediga infoallikaid.

1997. a. kevadel pakkus Chalmersi Tehnikaülikooli Raamatukogu Rootsis, kes oli just lõpetanud osalemise Euroopa Liidu kasutajaõppe projektis EDUCATE tehnilise ja haldusalase juhina, oma Baltimaade kolleegidele võimalust aga osa võtta uuest EL-i telemaatikaprogrammi projektist DEDICATE. 18-kuuline projekt käivitus 1998. a. mais. Projekti lühiajalise tõttu koolitati peamiselt raamatukoguhoidjaid, anti neile teadmisi ja

kogemusi analoogiliste infokirjaoskuse kursuste läbiviimiseks lõppkasutaja – üliõpilase, teadlase, spetsialisti koolitamiseks infootsinguks võrgukeskkonnas. Seejärest moodustas projektist olulise osa kuuekuuline kaugkoolituskursus (*Distance Education Courses in Training for Information Literacy*) raamatukogutöötajale. Kursus viidi läbi viies tehnikaülikoolis Poolas, Ungaris, Eestis, Leedus ja Lätis. Projektis olid ette nähtud ka rahalised vahendid riist- ja tarkvara muretsemiseks, et neid edaspidi lugejakoolituses kasutada. Igale osalenud raamatukogule kingiti CD-ROM Inspec (1989–1998).

TTÜR-ist osalesid kursusel infoosakonna ainespetsialistid: Maie Pihlakas (keemia), Ine Leinuste (energeetika), Marje Võrk (füüsika), Küllike Märtnmaa (süsteemitehnika ja infotehnika). Projekti Eesti koordinaator oli TTÜ Raamatukogu asedirektor Gerda Koidla, tehnilisi probleeme aitas lahendada Mihkel Ütt. Juhendajaks olid Helsingi Tehnikaülikooli Raamatukogu peaspetsialist Irma Pasanen-Tuomainen ja ainespetsialist Virpi Palmgren.

Projekti töövahendid

Põhiliseks projekti töövahendiks on tehnikavaldkondi hõlmav **Into Info** programmide süsteem, mis võrgulitsentsidega kättesaadav kaheksas ainevaldkonnas: arhitektuur, keemia, elektroonika ja elektrotehnika, energeetika, meditsiin, füüsika, keskkonnateadused ja tehnika ajalugu. Programmid on mõeldud teadlaste ja õppejõudude infovajaduste rahuldamiseks ja raamatukoguhoidjatele infootsingu juhendamise õppimiseks. Into Info programmid sisaldavad nii infoallikatele viitavaid abivahendeid (käsiraamatud, entsüklopeediad, andmebaasid) kui täistekstmaterjale konkreetsetes ainevaldkonnas.

Projekti teiseks töövahendiks on Suurbritannias Sheffieldi Ülikoolis välja töötatud võrgukeskkonnas õppija abistamisprogramm – WWW-l põhinev elektrooniline arvamuste vahetamise ja e-posti süsteem **FOCUS** (*Focus Conferencing System*). Meie kursus käivitus 15. oktoobril 1998. a. sissejuhatava sessiooniga, mille viisid läbi juhendajad Helsingi Tehnikaülikoolist.

Kursus oli jagatud viieks osaks. Igaüks neist sisaldas oma eesmäärke, ülesandeid, kirjanduse soovitusnimestikke, grupi- ja individuaaltööd. Kursuse jooksul tuli läbi töötada palju allikaid. Pidevalt täiendati nimestikke uute materjalidega, mida kursuselased otsinguid sooritades leidsid ja ka teistele soovitasid.

I osa – internet õpikeskkonnana

Õppisime tundma projektis kasutatavaid tehnoloogiaid ja toetusprogramme (Focus, Into Info, DEDICATE'i veebilehekülj), tutvusime projektist osavõtjatega nende kodulehekülgede vahendusel. Omandasime teoreetilisi teadmisi kaugkoolitusest soovitatud kirjanduse ja internetiallikate põhjal. Individuaaltöö teemaks oli "Mis on kaugkoolitus?". Rühmatöö ülesandena tuli otsida internetiallikaid kaugkoolituse kohta ja hinnata nende olulisust.

II osa – infootsing valtud ainevallas

Rühmatöö infootsingu teema valisime koostöös energeetika teaduskonna elektroenergeetika instituudiga, kus tunti huvi elektri hinna vastu eri riikides. Kuna teema osutus väga mahukaks, kitsendasime otsingut Põhjamaadega. Individuaaltöö oli vaja kirjutada teemal "Milline on teaduskirjanduse tulevik?" – kas teaduskirjandus paberil säilib või kuulub tulevik ainult elektroonilistele teavikutele.

II osa – institutsionaalne kontekst – plaani koostamine infokirjaoskuse kursuse projektiks oma ülikoolis

Eesmärgiks oli tutvuda õppimisprotsessi teoreetiliste alustega, õppimismudelitega ning saadud teadmisi kasutades kirjutada rühmatöö teemal "Mis on õppimine?". Alustasime infootsingu kursuse ettevalmistamist – uurisime kursuse läbiviimise võimalusi TTÜ-s ja potentsiaalseid osavõtjaid (bakalaureuse- või magistriõppe üliõpilased), selgitasime välja kursuse ainevaldkonna.

IV osa – infokirjaoskuse kursuse kavandamine

Informatsioonitehnika õppevaldkonna informaatika, arvuti- ja

süsteemitehnika õppesuuna magistrantidele kavandasime *erialainfo otsingu kursuse*. See on valikaine, mille eest magistrant saab 1,5 ainepunkti. Kaheksatunnine kursus, mis toimub 2000. aasta kevadsemestril, sisaldab nii loenguid kui praktikume ning eeldab ka iseiseisvat infootsingut. Tutvustatakse infootsingu võimalusi nii traditsioonilistest kui ka elektroonilistest infoallikatest: kaart- ja elektronkataloogidest, CD-ROM ja *online* andmebaasidest (*INSPEC, Applied Science & Technology Plus* jt.), internetiallikatest, projekti DEDICATE Into Info programmidest elektroonikas ja elektrotehnikas.

Kursuse eesmärk on õpetada infootsingu strateegiat. Selle jooksul teostab iga tudeng infootsingu oma magistratöö teemal – kirjeldab leitud allikaid ning hindab nende tähtsust. Tulemuste hindamine toimub koostöös magistratöö juhendajatega.

V osa – hinnang kursusele ja omandatud teadmistele

Kursus viidi Kesk- ja Ida-Euroopa maade tehnikaülikoolide raamatukoguhoidjatele läbi esmakordselt, seepärast oli korraldajatele eriti tähtis tagasiside. Vastasime 75 üksikasjalikule küsimusele kursuse sisu, korralduse, õppematerjalide, juhendamise, tehnilise nõustamise, Into Info ja Focus programmi kohta. Vastuste põhjal otsustati järgmiste kursuste ajakavas ja sisus teha mõned muudatused.

DEDICATE'i lõppkonverents

Projekt lõppes konverentsiga *Continuing Professional Development*, mis toimus 11.–14. septembrini 1999 Poolas, Torunis Mikolaj Koperniku nimelise Ülikooli ICIMSS (*International Centre for Information Management, Systems and Services*) keskuses, kus kohtusime silmast silma.

Meie jaoks oli koostatud sisukas kultuuriprogramm. Tutvusime Toruni kauni vanalinnaga, külastasime Anna Vasa lossi, Chopini suvekodu ja üht Põhja-Poola suuremat vaatamisväärsust Malborki kindlust.

Konverentsi esimesel päeval, 13. septembril, tehti projektist kokkuvõtteid ning esitleti valminud infootsingu kursuse programme:

- Infootsingu kursus füüsikaõpetajatele, mis viidi läbi 1999. a. juunis (Poola – Mikolaj Koperniku nimeline Ülikool)

- Keskkonnakaitsealase infootsingu kursus üliõpilastele, toimub 1999/2000. õppeaastal (Ungari – Veszprémi Ülikool)

- Infootsingu kursused keemiatehnoloogia valdkonna üliõpilastele ja füüsika valdkonna diplomandidele toimuvad 1999. a. sügissemestril (Leedu – Kaunase Tehnikaülikool)

- Infootsingu kursused keemia- ja keemiatehnoloogia ning materjaliteaduse valdkonna üliõpilastele ning raadio- ja telekommunikatsiooni teaduskonna üliõpilastele, toimuvad 1999/2000. õppeaastal (Läti – Riia Tehnikaülikool).

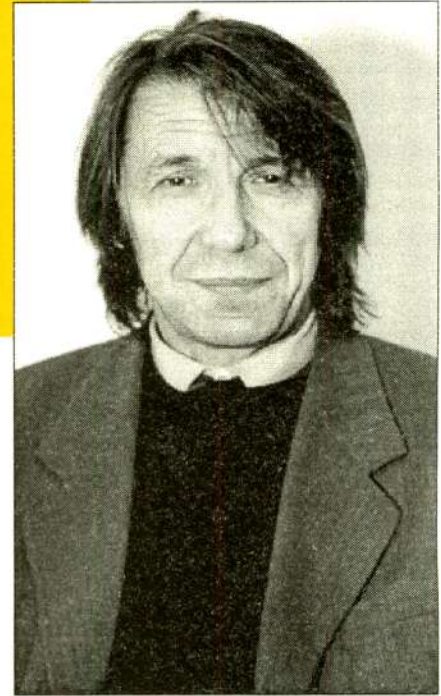
Tallinna Tehnikaülikoolis kavandatud erialainfo otsingu kursust tutvustas konverentsil Marje Võrk.

14. septembril liitusid konverentsiga ka Poola raamatukogude töötajad. Ettekannetega esinesid Ian Pigott (Euroopa Komisjon), Philippa Levy (Sheffieldi Ülikool), Nancy Fjällbrant (Chalmersi Tehnikaülikool), Maria Sliwinska (ICIMSS), David Skinner (Briti Nõukogu), Kalju Tammaru (CECUP), Jan Rohlin (Chalmersi Tehnikaülikool). Läbivateks teemadeks olid täiendõpe, EL projektid ja autoriõigus.

Kokkuvõtteks

Kursus nõudis pingelist iseiseisvat tööd nii veebist kättesaadavate materjalide kui ka erialakirjandusega. Paralleelselt individuaal- ja grupitöö ettevalmistamisega tuli osaleda ülddiskussioonides ning suhelda teiste osavõtjatega. Suureks abiks olid juhendajad Helsingi Tehnikaülikooli Raamatukogust, kes oskasid kiiresti vajalike soovitusi anda. Uudne oli omavaheline grupitöö, kus ühine seisukoht kujunes välja arutluste ja diskussioonide tulemusena. Kursuse töökeeleks oli inglise keel.

RAAMAT SÄILITAB INIMKONNA PAREMAD SAAVUTUSED

HANDO RUNNELIT ei pea tutvustama, teda tunnevad kõik eesti keeles lugeda mõistvad inimesed. Ja kui mõni luulekogu pealkiri ongi ununenud, siis meie ajakirja lugeja, st. raamatukoguhoidja, leiab selle ühe käeliigutusega üles. Pöördusin seekord küll Runneli kui Eesti Raamatu Aasta Peakomitee aseesimehe poole, aga meie jutujamamine kulges siiski rohkem jututoalikult.

Ajakiri "Raamatukogu" on kutsutud ja seatud arutama kõiki küsimusi, mis puudutavad raamatut. Aga järgmisel aastal arvatakse vallutab sõna RAAMAT kogu meie meedia. Põhjus – möödub 475 aastat esimese eestikeelse raamatu ilmumisest. Kuna viimastel aastatel on palju sõnu ja lehekülgi kulutatud eestlaste elujõu kestmisele ja kadumisele, siis võiks ju arutada ka eesti raamatu elujõu üle. Praegu ja tulevikus.

Paljudel juhtudel on ennustatud maailma lõppu või teatud asjade kadumist, kuid kultuurilugu vaadates näeme, et pikka aega kestnud asjad ei kao nii äkki. Kas Eestis kaob põllumajandus ära? Eestlaste elujõud võib-olla polegi nii väike, aga see on teine teema.

Aeg, mil meie rahvas on olnud raamatutega üleujutatud, pole ju pikk. Ainult Esimesest ilmasõjast kolmanda maailmasõja alguseni.

Enne seda oli raamat pühitsetud inimeste asi. Ta oli tõrjutud kinnistesse asutustesse, kloostritesse. Raamatud kandusid läbi sajandite väheste inimeste abil, enamik ei teadnud nendest midagi. Raamat kui kontseptsioon, kui mõiste, ühe tervikliku teksti kogu, ei pruugi olla ainult paberil. Kunagi oli ta papüürusel või vasikanahal. Olen naljaga pooleks selgitanud naha tähtsust. Kas vanal ajal nahale kirjutatud tekst oli kiri või raamat? Vahel oli kiri, vahel raamat. Trükkunsti leiutamise ilmus paber. Aga austus naha vastu püsis edasi. Nahk pandi raamatu kaanteks, st. nahk jäi kirja juurde. Nüüd elektroniliste kandjate ajajärgul on nahk jälle väga tähtsaks läinud. Alasti inimeste nahale on hakatud kirjutama märke ja sümboloid. Nahk mingi teksti kandjana, kunagise algraamatuna on taas tõusnud päevakorrale. Aga kui saabub jahe aeg, läheb värvitud ja täiskirjutatud nahk rõivaste alla – selga pannakse nahkrõivad. Tänavu sügisel võis jälle näha, kuidas nahk vallutab meid. Kuna rahva arv maailmas kasvab ja naha hulk suureneb, siis võib öelda, et raamat kui niisugune on igavene!

Eesti Raamatu Aasta – kõlab pidulikult! Mida inimene sel puhul peab tegema?

Raamatuaasta on üks ühine ettevõtmine nagu laulupidugi. Me kõik ju ei laula, aga nelja-viie aasta

tagant saame kokku. Mõnel ajajärgul on olnud laulupidu ehk tähtsam kui teisel, aga laulude kirjutamine ja õppimine tiksud pidevalt. Kui raamatuaastat ka niimoodi vaadata, siis see algas juba 1998. aastal. Märnatavalt on tärnanud kodulooline huvi ja eneseteostuse soov. Ühise raamatuaasta katuse all saab iga lihtne entusiastlik inimene midagi ette võtta ja öelda, et raamatuaastal teen selle või teise asja ära. Ühesõnaga, kõik nõrgad jõud, tuumaks muidugi raamatukogud, liituvad pisut pidulikumas meeolus ja teevad peaaegu sedasama mida iga päev.

Mina usun ka, et raamat elab igavesti, kuid kaldun imetlema harjumuspärasemat paberit. Kas ta on lihtsam ja odavam lahendus, seda ei söanda kinnitada. Kõike teab aeg. Ometi tajub õhus ohtu just eestikeelsele raamatule. Oleme ju kuulnud äärmuslikke väiteid, et eesti keeles pole mõtet kõrgteadust ja -kultuuri enam produtseerida. Kas niisugune suhtumine võib osutada meile ja meie raamatule saatuslikumaks kui infokandjate materjal või vorm?

Kui vaadata keelt ja raamatut, riiki ja rahvast koos, siis eestlaste kujunemise ja kulgemise ees on käinud ikka omakeelne raamat ja ajaleht. Selle kaudu on tekkinud rahva tunne ja teadvus. Nii on jõudnud oma riigini kõik tugevamad rahvad. Rahvusriigi ideeni jõudsid oma aja filosoofid ja poliitikud ka ühistööna. Samal ajal on terendanud silme ees järgmine etapp – lõpetada sõjad ja alustada üleilmse ühistu loomist. Ühistu ja aktsiaselts on eri nähtused. Praegu on valdav aktsiaettevõtte põhimõte – need, kellel on rohkem raha ja tugevamad relvad, saavad väiksematele aktsionäridele ükskõik mida dikteerida. Väikesed rahvusriigid asuvad suurte impeeriumide vahel ja suurvõimud võivad iga hetk alustada pommitamist, öeldes, et nende uhkus või elulised huvid nõuavad pisemate hävitamist. Ühistu tähendab aga nõrkade jõudude kooseksisteerimist, kus kandvaks jääb üksikisiku hääl. Selles suunas praegu maailm ka liigub – et kostuks kõikide üksikute hääl ühises kogus. Ja kui pääseb valitsema empaatia kõige oleva vastu, siis saavad ka väikesed rahvusriigid ja keeled kosuda ja kesta.

Me ei tea, miks on maailma sündinud inimesed, rahvad ja keeled. Isegi ateist jõuab kord järelduseni, et maailm on suur jumalalooming. Ja kui Jumal on millegi loonud, siis sellel on elamise õigus. Keegi ei saa mingi madalama põhjendusega seda olemist tühistada või õigustühiseks kuulutada. Ameerika matemaatik Norbert Wiener on öelnud, et teadlane ja usumees saavad kord kõrgemal mõtlemise ja teadmise tasandil kokku. Selleni viib alandlikkus olemasoleva ees, loodu ees. Loomisprotsess läheb aga meie kaudu edasi. Maailmas valitsev eduideoloogial põhinev rahaajastu kipub inimese olemise jumaliku õigust aga tühistada kuulutama. Imperialistlik mõtlemine on võtnud uued vormid. Ollakse valmis loobuma küll sõjalisest vägivallest, aga majanduslike põhjenduste ja võtetega võivad suured kompaniid ja pangad hävitada terved riigid ja rahvad.

Me oleme kohati juba allaandmismeeleoludest haaratud. Kas raamat, kui selle haaret piiramatult laiendada, ta sümboliks mõelda, suudab inimest aidata?

Me tulime hiljuti orjapõlvest ja oleme alaväärsustunde küüsis. Ma nimetasin selle esimest märki pagulassüüandroomiks. Paljud kodueestlased uskusid, et paguluses elanud eestlased on paremad ja targemad. Siis aga selgus, et pagulaseestlased ei orienteerunud üldse meie majanduses ja elus. Tuli järgmine etapp, kus iga väliseksperit oli nagu Jeesus Kristus, kelle tulemist oodati. Tema paari-kolme udust lauset majanduse ja aktsiate kohta võeti nagu pühakirja käsku. Edasi hakkasid meie riigi juhtivad jõud ajama täiesti äraandlikku juttu. Nii kuulutasid näiteks koguni mõned riigiministrid mingitele "makromajanduse" lausetele toetudes, et eesti rahvas võiks inglise keelele üle minna. Ise aga käituvad võib-olla tüüpiliste "edukate" inimestena, kes panevad õigel või valel viisil kokku aetud raha Šveitsi pankka, viivad lapse inglise kolledži või prantsuse lütseumi, et need hiljem suunduksid välismaile. Ühesõnaga – algab pidev rahvuse äravool. Nõnda toimus eelmisel sajandil, vaesuse ajal, eestlaste minek Vene avarustesse, kus nad said väiksema maksukoormuse ja orjatöökoormaga jõukamalt elada. Aga see on ka põhiseaduse ignoreerimine, kui me oma keeles oma asju ei aja. Iga riik peab oma keeles maailma tunnetama ja mõistma. See on meile antud jumalik ülesanne ja minnes teisele keelele üle, oleme reetnud oma sünniõiguse ja sünnikohustuse.

Looduse tööjaotuse järgi peaks inimene oma jõu ja teadmiste kaudu midagi ka inimkonnale andma. Näiteks kapitalist Rockefelleri stipendiaate leidus juba 20. sajandi aastate noores Eesti riigis. Ta oli pööranud oma rikkuse juures kõikide inimeste poole. Andekas insener ehitab samuti teistele. Ja kui keegi oskab hästi raha kasvatada, siis peaks ta osa loovutama inimes-

konnale, nagu jagab oma võimeid keeleinimene ja ehitaja. Meie mammonistide ideoloogiat järgi kuulub andeka rahamehe raha praegu kõik temale. Tegelikult ei kuulu.

Ükskõik kui kriitilised me oleme, aga üks asutus, ja küllalt uniikaalne väikeses rahvusriigis, on Kultuurkapital, mille toimet ei õnnestu üle hinnata. Tema hoole all on eeskätt humanitaarkultuur. Jätuks tal jõudu ja tarkust toimimiseks. Islandis, kes on saanud rahu elada, kuulub peaaegu elulaadi juurde üks raamat avaldada. Miks ei võiks meilgi nii olla. Paguluses ju eestlased tegutsesid analoogiliselt – kirjutati oma seltskonna tarvis. Paljud, kes on oma loominguga riputanud arvutisse, koputavad ühel päeval kirjastuse uksele ja tahavad raamatut avaldada. Sest oma raamat täidab igatsuse individuaalse jäädvustamise järele.

Eelneva võiks kokku võtta märksõnaga mõtlemisviis. Alati on olnud keeruline lahutada inimkonna ühismõttest oma, rahvuslikku, ainult meile kuuluvat mõtet. Kas neid ülepea ongi olemas? Igal juhul olete kirjastuses "Ilmamaa" püüdnud tegelda eesti mõttelooga küllalt põhjalikult. Pakun välja ühe levinud väite – võõrad mõtted on õigemad ja paremad. Võõraste all pean silmas ka laenatud interpretatsioone. Näib, et isegi eesti kirjanduse tõlgitsemisel kasutatakse pigem kaugeid ja kummalisi lähenemisviise – isegi siis, kui lood ja laulud on koduvillased.

Kuigi enamik raamatutest on põhk, mida peame sööma ja ometi ellu jääma, on neisse kogutud inimkonna targemad ja paremad mõtted ja tunded. Raamat säilitab inimkonna saavutused, ja kui neid hoitakse mõnel teisel viisil või kandjal sama hästi kui raamatus, siis võib ju kinnitada, et raamat ei kao, vaid teiseneb. Tähtsamad ja inimlikumad tõesed ja käsud on üsna lähedased, ükskõik millises maailma nurgas nad on avastatud,

kirjeldatud või avaldatud. Mõte tuleb kusagilt kaugelt. Ta on küll igas kliimavöötmes natuke erinev, aga ta jätkab kestmise ahelat. Pole vaja karta laenatud mõtteid. Kõik revolutsioonilised mõtted purustavad nagu sõjadki. Siis on vaja jälle rahunemise aega, et sõlmida purustatud mõtteniidid ja jätkata teekonda. Eesti on sellesama kaugelt tuleva mõttekõieniidi sees.

Nõukogudeaegsed Aasia kirjanikud on kirjeldanud, kuidas rahvalt on võetud tema mälu. Ka mõned praegused võimumehed ajavad lööksõnalist ideoloogiat ja püüavad mööda minna minevikust. On tekkinud mingi upsakus, kus nooremad inimesed, kes on nuusutanud Euroopa või Ameerika haridust, hakkavad just nende lööklausetega hindama omaenese olemist. Nad ütlevad, et Nõukogude aeg oli õigustühine ning kogu inimeste elu oli siin õigustühine või tühine. Kogu mõtlemine oli õigustühine või tühine ja sellega pikendatakse unustusse määratud aega veel viiskümmend aastat. Meid, kes me püüdsime siin inimeseks jääda ning kõigest hoolimata ka maailma ja iseenda peale mõtelda, kuulutatakse uute tõusiklike ideoloogide suu kaudu õigustühiseks või tühi-seks. Ja kui küsida, mida nad pakuvad inimese mõtetele toeks, siis kuuleme hoopsõnu. Samal ajal käib siiski vaimuloomingu rehabiliteerimine, selle liitmine tänase eluga. "Eesti mõttelugu" teeb katse orjapõlveaegu unustuse lademe alla maetud tarkade inimeste mõt-teid välja tuua. Kuuest raamatust, mis aastast ilmub, avaldame kahes elavate autorite tekste. Nad on oma põhitöö teinud kas siin Nõukogude-aegses Eestis või paguluses. Kõik meie mõtted tuleb kokku kanda, sõlmida üheks võrguks või kangaks. Tundub, et meie tööd on hakatud viimaks väärtustama. Kui rääkida mõne teadlase või poliiti-kuga tema enda võimalikust raa-matust selles sarjas, siis peetakse ettepanekut väga vastutusrikkaks ja auväärseks. Teadmine niisugusest tribüünist ehk aupaigast, kui natuke pateetiliseks minna, on

heaks stiimuliks. "Mõtteloos" ilmu-nud eesti silmapaistvamad tegela-sed on alati kaasa läinud üleilmse mõttega, olgu see pärit siis Saksast, Kreekast või Roomast, ja arenda-nud neid oma riigi ülesandeid ning eluvajadusi silmas pidades edasi. See on olnud alati dialoog enne olnutega ja meie kõrval elavate rahvaste ja ilmadega. Tüüpiline näide on diplomaat Kaarel Robert Pusta, kelle raamatu loo-dame välja anda 2000. aastal. Kui eesti mehed 1918. aastal läksid välismaale eesti keelt kõnelema ja talle õigusi nõutama, siis oli neil taskus vaid üks otsus ja üks töotus, mille nad olid hinges andnud – nad olid Eesti esindajad igaveseks. Polnud neil mingeid juhendeid, nõupidamisi ja sidevahendeid.

Ent ikkagi vaevab mind mure, et eesti autoreid loetakse vähe. Peatugem hetkeks eesti kirjan-duse juures. Mis imeväega küll panna lihtsat lugejat eesti meeste kirjutatud nüüdisbelletristikat nautima. Oskate ehk kirjaniku ja kirjastajana nõu anda?

Võib-olla pole proosakirjanikud ja luuletajad suutnud kirjeldada inimesi ja aega nii nagu oodatakse. Loetakse ju ikka teoseid, kus kir-janik oma oskusega võtab kokku ja jutustab ära selle, mida inimene aimab ja tunneb ka ise. See on samastumise küsimus. Praegune proosa on suuresti ahminud endasse destruktivistset kunsti. Aristokraatne on laenata heaoluühis-konnast, kus valitseb nii steriilne elu, et kunstnik on pidanud viima kunstinäitusele pahna, meenuta-maks, et elu on siiski räpasem. Aga meie, kes me pole veel räpasusest välja saanud, viime samamoodi näitusele rämpsus, nõnda mehaaniliselt heaoluühiskonda järele ahvides. Mõned on saanud selleks isegi ainelist toetust, et siin juuru-tada lääne kõige moodsamat, väike-kodanlust šokeerivat kunsti. Kir-janikud on võtnud retsepti kujuta-vast kunstist, lisanud isiklikke lüürilisi või poolhaigeid tundmusi, mis vahel võivad olla ju ka väärtu-seks omaette. See pole aga dialoog,

vaid monoloog, mida kuulatakse ise või siis lähikondlaste aplausi saatel. Võib-olla on eesti kirjanduse ajalooline nõrkus, et häid prosaiste leidub vähe. Paljud proosat kirju-tavad inimesed on loomult lüür-i-kud. Nad avavad küll oma hinge, aga selle ümber puudub kaaslas-kond. Vana jutustaja Jaan Kross võibki just seetõttu, et lisaks oma hinge avamisele, räägib ta ka teistest inimestest, nende elulugu-dest, juhtumitest, ajaloolistest situatsioonidest. Uuemas proosas on seda vähem. Mõni, kellel on loomupärast nägemisvõimet, on aga liiga õrn ja arg nagu lüürik ja arvab, et peab mehiselt räuskama või vähemalt kõrtsistiilis vestlema.

Jääb vaid tunnistada, et raa-matust rääkides võib kõnelda kõikidest maailma asjadest. Kuigi Teie jutule polnud kerge pääseda, on vaev tuhatkordselt tasutud.

Olen tõesti üsna tõrges, aga teie ajakirjale jaa-sõna andes meenus mulle üks imelik asi – oma abielu. See ei sündinud ka lihtsalt. Läks palju aega, et leida omasugune. Nii olen ka tänaseid ajalehti ja ajakirju ikka sirvinud. Minu maitsele on nad enamasti jõhkra võitu, hinge-tud või mammonakesked. Kui ma vaatasin viimaks teie "Raamatu-kogu", siis tundsin – hilja, aga ikkagi – et see on ajakiri, mille tegemise juures tunneksin ennast vist õnnelikuna.

Juttu ajas Maire Liivamets

RAAMATU- KOGUNDUSE UUDISKIRJANDUS

1999/ 6

Koostanud ENE SAHKAI

RAAMATUKOGUNDUSE ÜLDKÜSIMUSED

643. **Raamatukogunduse** bibliograafia 1998. - Tallinn, 1999. - 154 lk. RR.

644. **Bibliotheken** und Verlage als Träger der Informationsgesellschaft : Vorträge des 4. europäischen Bielefeld Kolloquiums 10.-12. Februar 1998. - Frankfurt am Main, 1999. - VIII, 210 S. - (Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie ; Sonderheft 74). EAR.

645. **Nur** was sich ändert, bleibt : 88. Deutscher Bibliothekartag in Frankfurt am Main 1998. - Frankfurt am Main, 1999. - X, 304 S. - (Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie ; 75). EAR.

646. **26.** ABDOS-Tagung, Prag, 5. bis 8. Mai 1997 : Referate und Beiträge. - Berlin, 1997. - XIX, 238 S. - (Veröffentlichungen) - Tekst saksa, inglise ja vene k. EAR.

647. **27.** ABDOS-Tagung, Göttingen, 18. bis 21. Mai 1998 : Referate und Beiträge. - Berlin, 1998. - XX, 306 S. - (Veröffentlichungen) - Tekst saksa, inglise ja vene k. EAR.

648. **Wege** zu einer bibliotheksgerechten Kosten- und Leistungsrechnung. - Berlin, 1998. - 156 S. - (Dbi-Materialien ; 167). TÜ.

*

649. **Badu, E. E.** Developing an information provision strategy for university libraries in Ghana // Libri. Vol. 49 (1999) no. 2, p.106-119. TÜ.

650. **Becker, T.** Bibliotheca Utopica? // Bibliothek : Forschung und Praxis. Jg. 23 (1999) H. 1, S. 13-38. TÜ.

651. **CECUP** raises copyright awareness among librarians // Information Europe. Vol. 4 (1999) no. 3, p. 14. RR.

652. **Dick, A. L.** Epistemological positions and library and information science // The Library Quarterly. Vol. 69 (1999) no. 3, p. 305-323. EAR.

653. **EBLIDA's** response to the amended proposal for an EU Copyright Directive // Information Europe. Vol. 4 (1999) no. 3, p. 2-4. RR.

654. **Foot, M. M.** The only certainty is change : a library management response to a changing environment // LIBER Quarterly. Vol. 9 (1999) no. 3, p. 275-280. RR, TÜ.

655. **Kislovskaya, G.** Ten years of change in Russia and its effect on libraries // LIBER Quarterly. Vol. 9 (1999) no. 3, p. 266-274. RR, TÜ.

656. **Lehmann, K. D.** Kulturelle Überlieferung sichern // Z. für Bibl-wes. und Bibliogr. Jg. 46 (1999) H. 4, S. 311-317. EAR, RR, TTÜ, TÜ.

657. **Lewandowski, D.** Informationsarmut : sowohl ein quantitatives als auch ein qualitatives Problem // Bibliothek : Forschung und Praxis. Jg. 23 (1999) H. 1, S. 5-13. TÜ.

658. **LIBER** licensing principles for electronic information // Information Europe. Vol. 4 (1999) no. 3, p. 6. RR.

659. **Mann, E.** Copyright in the information society // Information Europe. Vol. 4 (1999) no. 3, p. 27. RR.

660. **Nadig, T.** Sustaining innovation // LIBER Quarterly. Vol. 9 (1999) no. 3, p. 281-290. RR, TÜ.

661. **Pasternack, P.** Normalisierung mit verbleibenden Besonderheiten : wissenschaftliche Zeitschriften in Ostdeutschland nach 1989 // Bibliothek : Forschung und Praxis. Jg. 23 (1999) H. 1, S. 52-61. TÜ.

662. **Projektirahoitus** jatkuu, vastuutahoja ja yhteistyötä tarvitaan lisää : OPM:n [opetusministeriö] uusi tietostrategia ja tieteelliset kirjastot // Signum. Vsk. 32 (1999) nro 6, s. 104-107. EAR, RR, TTÜ, TÜ.

663. **Remminger, E.** Libraries in Austria : five steps towards "the invention of the future" // Information Europe. Vol. 4 (1999) no. 3, p. 24-26. RR.

664. **Siatr, R.** The evolution of user studies // Libri. Vol. 49 (1999) no. 3, p. 132-141. TÜ.

665. **Skaliczki, J.** Strategic development of libraries and information services in Hungary // Libri. Vol. 49 (1999) no. 2, p. 120-124. TÜ.

666. **Weaver, J.** "Point. Click. Matriculate" : corporate influence in the university and the academic library // Libri. Vol. 49 (1999) no. 3, p. 142-149. TÜ.

667. **Williamson, W. L.** Library consultant in Indonesia : the work of a A. G. W. Dunningham // The Library Quarterly. Vol. 69 (1999) no. 1, p. 57-85. EAR.

TEATMEKIRJANDUS

668. **Infotehnoloogia** : eesti - inglise = Information technology : estonian - english. - Tallinn, 1999. - 127 lk. - (Raamatukogusõnastik ; 5). EAR, RR.

669. **The library** and information organizations and networks handbook. - London, 1999. - 244 p. - (The LION handbook). RR.

RAAMATU JA RAAMATUKOGUNDUSE AJALUGU

670. **Feldmann, R.** Deutsche Buch- und Bibliotheksgeschichte im Osten Europas : Fachtagung der "Arbeitsgemeinschaft der Bibliotheken und Sammlungen deutscher Kultur im Osten" vom 11. bis 12. Dezember 1996 in der Niedersächsischen Landesbibliothek Hannover // Bibliothek : Forschung und Praxis. Jg. 23 (1999) H. 1, S. 82-87. TÜ.

671. **Wiegand, W. A.** Tunnel vision and blind spots : what the past tells us about the present : reflections on the twentieth-century history of American librarianship // The Library Quarterly. Vol. 69 (1999) no. 1, p. 1-32. EAR.

RAAMATUKOGUTÜÜBID

672. **Eesti** Rahvusraamatukogu. Annual report 1998. Action plan 1999. - Tallinn, 1999. - 33 p. RR

673. **Annual** report of the Parliamentary Librarian, 1997-1998 : 1 April 1997 to March 1998, Second session (35th Parliament to 27 April 1997), First Session (36th Parliament - 22 Sep-tember 1997).- Ottawa, 1999. - 31, 35 [6] p. - Rööptekst pr. k. RR.

674. **The British** Library. The world's leading resource for scholarship, research and innovation : 25th annual report 1997-98. - London, 1999. - 84 p. RR.

675. **Herzog** August Bibliothek : Jahresprogramm 1999. - Wolfenbüttel, 1999. - 173 S. TÜ.

676. **Schweizerische** Landesbibliothek. 85. Jahresbericht 1998 : 1998 das Jahr der zwei Adressen. - Bern, 1999. - 112 S. RR.

*

677. **Erlandsson, A.** The Nobel Library of the Swedish Academy // Libri. Vol. 49 (1999) no. 3, p. 166-174. TÜ.

678. **Farber, E.** College libraries and the teaching/learning process : a 25-year reflection // The Journal of Academic Librarianship. Vol. 25 (1999) no. 3, p. 171-177. RR, TTÜ.

679. **Galler, H. P., Schnellig, H.** Die Martin-Luther-Universität Halle-Wittenberg und ihre Bibliothek, die Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt : strukturelle Voraussetzungen und künftige Aufgaben // Mitteilungsblatt der Bibliotheken in Niedersachsen und Sachsen-Anhalt. (1998). H. 107/108, S. 7-12. TÛ.

680. **Kao, C., Lin, Y. C.** Comparing university libraries of different university size // *Libri*. Vol. 49 (1999) no. 3, p. 150-158. TÛ.

681. **Knuth, R.** On a spectrum : international models of school librarianship // *The Library Quarterly*. Vol. 69 (1999) no. 1, p. 33-56. EAR.

682. **Leskien, H.** Regionalbibliotheken auf dem Weg zur Spezialisierung // *Z. für Bibl-wes. und Bibliogr.* Jg. 46 (1999) H. 4, S. 297-309. EAR, RR, TTÛ, TÛ.

683. **Vold, K. B.** The Norwegian Institute for Children's Books // *Scand. Publ. Libr. Quart.* Vol. 32 (1999) no. 3, p. 8-13. ERÛ, RR.

684. **Wenzel, S. G.** From revolution to evolution : the transformation of the Bibliothèque Nationale into the Bibliothèque Nationale de France, through the lens of popular and professional reports // *The Library Quarterly*. Vol. 69 (1999) no. 3, p. 324-338. EAR.

RAAMATUKOGUHOIDJA. HARIDUS JA TÄIENDUSKOOLITUS

685. **Competencies** for special librarians of the 21st century. - Washington, 1997. - XI, 36 p. EAR.

*

686. **Aina, L. O., Moahi, K.** Employers' perceptions of the graduates and curriculum of a library school in Botswana // *Libri*. Vol. 49 (1999) no. 3, p. 175-179. TÛ.

687. **Periam Danton, J.** The role and status of faculty emeriti in American doctoral schools of library and information studies // *The Library Quarterly*. Vol. 69 (1999) no. 2, p. 147-172. EAR.

688. **Varlejs, J.** On their own : librarians' self-directed, work-related learning // *The Library Quarterly*. Vol. 69 (1999) no. 2, p. 173-201. EAR.

RAAMATUKOGU TÖÖKORRALDUS

689. **Advances** in library administration and organization. Vol. 16, 1999. - Stamford, 1999. - VII, 363 p. RR.

690. **Arbeitsplatzbewertung** für den wissenschaftlichen Bibliotheksdienst (AWBD) : Beiträge zur Beschreibung und Bewertung von Arbeitsplätzen nach den Vergütungsgruppen IIa bis I des Bundes-Angestelltentarifvertrages (BAT). - Berlin, 1997. - 186 S. - (Dbi-Materialien ; 158). RR, TÛ.

691. **Koenig, M.** Information driven management concepts and themes : a toolkit for librarians. - München, 1998. - IV, 73 S. - (IFLA publication ; 86). EAR.

*

692. **Heery, M.** Winning resources // *The Bottom Line : Managing Library Finances*. Vol. 12 (1999) no. 2, p. 57-67. TTÛ.

693. **Manley, S. D. J.** Libraries find profitable partnership in the commercial sector // *The Bottom Line : Managing Library Finances*. Vol. 12 (1999) no. 2, p. 68-70. TTÛ.

694. **Warner, A. S.** Teaching about library budgets // *The Bottom Line : Managing Library Finances*. Vol. 12 (1999) no. 1, p. 19-21. TTÛ.

STANDARDISEERIMINE

695. **Yitai, G.** Standardization in Chinese character processing and Chinese MARC records // *Library Collections, Acquisitions & Technical Services*. Vol. 23 (1999) no. 3, p. 279-286. TÛ.

KOMPLEKTEERIMINE

696. **Информационно-библиотечное обеспечение науки.** Проблемы интеграции информационных ресурсов : материалы конференции. Москва, 1998. - 174 с. EAR.

*

697. **Alexander, A., Best, I., Fritsch, D.** The lucky orbit : one subscription agent's approach to collection management reports // *Library Collections, Acquisitions, & Technical services*. Vol. 23 (1999) no. 3, p. 287-314. EAR, RR, TÛ.

698. **Almerud, P.** New ways for the book : electronic publishing and distribution // *Scand. Publ. Libr. Quart.* Vol. 32 (1999) no. 3, p. 25-31. ERÛ, RR.

699. **Brown, L. A., Forsyth, J. H.** The evolving approval plan : how academic librarians evaluate services for vendor selection and performance // *Library Collections, Acquisitions, & Technical services*. Vol. 23 (1999) no. 3, p. 231-277. EAR, RR, TÛ.

700. **Dwyer, J.** Consortial review and purchase of networked resources : the California State University experience // *The Bottom Line : Managing Library Finances*. Vol. 12 (1999) no. 1, p. 5-11. TTÛ.

701. **Macewan, B.** Understanding users' needs and making collection choices // *Library Collections, Acquisitions, & Technical services*. Vol. 23 (1999) no. 3, p. 315-320. EAR, RR, TÛ.

702. **Pye, J., Ball, D.** Purchasing consortia : trends and activity in the UK // *The Bottom Line : Managing Library Finances*. Vol. 12 (1999) no. 1, p. 12-18. TTÛ.

703. **Weaver, P.** A student-centered, classroom-based approach to collection building // *The Journal of Academic Librarianship*. Vol. 25 (1999) no. 3, p. 202-210. RR, TTÛ.

KIRJELDAMINE

704. **Nauperl, A., Saye, J. D.** Pebbles for the mosaic of cataloging expertise : what do problems in expert systems for cataloging reveal about cataloging expertise? // *Libr. Resour. and Techn. Serv.* Vol. 43 (1999) no. 2, p. 78-94. EAR, TÛ.

705. **Gorman, M.** Metadata or cataloging? A false choice // *J. of Internet Cataloging*. Vol. 2 (1999) no. 1, p. 5-22. RR.

706. **Hopkins, J.** USMARC as a metadata shell // *J. of Internet Cataloging*. Vol. 2 (1999) no. 1, p. 55-68. RR.

707. **Wendler, R.** Branching out : cataloging skills and functions in the digital age // *J. of Internet Cataloging*. Vol. 2 (1999) no. 1, p. 43-54. RR.

LIIGITAMINE

708. **Brown, M. S., Edwards, J. S., LaSee-Willemsen, J.** A new comparison of the *Current Index to Journals in Education* and *Education Index* : a deep analysis of indexing // *The Journal of Academic Librarianship*. Vol. 25 (1999) no. 3, p. 216-222. RR, TTÛ.

709. **Drabenstott, K. M., Simcox, S., Fenton, E. G.** End-user understanding of subject headings in library catalogs // *Libr. Resour. and Techn. Serv.* Vol. 43 (1999) no. 3, p. 140-160. EAR, TÛ.

710. **Junger, U.** Möglichkeiten und Probleme automatischer Erschließungsverfahren in Bibliotheken // *Bibliothek : Forschung und Praxis*. Jg. 23 (1999) H. 1, S. 88-90. TÛ.

711. **Junger, U., Müller-Dreier, A.** Zum Stand der kooperativen Sacherschließung im GBV // *Mitteilungsblatt der Bibliotheken in Niedersachsen und Sachsen-Anhalt*. (1998) H. 107/108, S. 13-20. TÛ.

712. **Kuhn, T. J.** Classifying newspapers using Dewey Decimal Classification // *Libr. Resour. and Techn. Serv.* Vol. 43 (1999) no. 2, p. 106-113. EAR, TÛ.

713. **Mcilwaine, I. C., Williamson, N. J.** International trends in subject analysis research // Knowledge Organization. Vol. 26 (1999) no. 1, p. 23-29. TÛ.

714. **Roe, S.** Online subject access // J. of Internet Cataloging. Vol. 2 (1999) no. 1, p. 69-78. RR.

715. **Schmitz-Esser, W.** Thesaurus and beyond : an advanced formula for linguistic engineering and information retrieval // Knowledge Organization. vol. 26 (1999) no. 1, p. 10-22. TÛ.

KATALOOGID

716. **Anyomi, M. E.** Outsourcing cataloging functions in South Carolina public libraries // The Bottom Line : Managing Library Finances. Vol. 12 (1999) no. 1, p. 29-33. TTÛ.

KOGUD

717. **Aho, M.** Löytöretki kirjastokorttelissa // Helsingin yliopiston kirjaston tiedotuslehti. Vsk. 41 (1999) nro 5, s. 3-4. EAR, RR, TÛ.

718. **Antonelli, S.** "Breaking with conventions" : What does digital spatial data require? // LIBER Quarterly. Vol. 9 (1999) no. 2, p. 149-161. RR, TÛ.

719. **Bühler, J.** Digital maps in map collections - presenting new electronic media // LIBER Quarterly. Vol. 9 (1999) no. 2, p. 228-234. RR, TÛ.

720. **Evans, G., Del-Pizzo, J.** "Look, hear, upon this picture" : a survey of academic users of the Sound and Moving Image Collection of the National Library of Wales // J. of Librarianship and Inform. Sci. Vol. 31 (1999) no. 3, p. 152-167. RR, TTÛ.

721. **Hannikainen, J.** Käsikirjoituskokoelmat // Helsingin yliopiston kirjaston tiedotuslehti. Vsk. 41 (1999) nro 5, s. 26-27. EAR, RR, TÛ.

722. **Havu, S.** Erikokoelmat // Helsingin yliopiston kirjaston tiedotuslehti. Vsk. 41 (1999) nro 5, s. 14-17. EAR, RR, TÛ.

723. **Kildushevskaya, L., Kotelnikova, N. E.** New technologies in Russian cartographic libraries // LIBER Quarterly. Vol. 9 (1999) no. 2, p. 167-171. RR, TÛ.

724. **Kreider, J.** The correlation of local citation data with citation data from *Journal Citation Reports* // Libr. Resour. and Techn. Serv. Vol. 43 (1999) no. 2, p. 67-77. TÛ.

725. **Mattila, R.** Fennica - kansalliskokoelma ja kansallisbibliografia // Helsingin yliopiston kirjaston tiedotuslehti. Vsk. 41 (1999) nro 5, s. 6-11. EAR, RR, TÛ.

726. **Pitts Diedrichs, C.** Making choices : vendors and agents in the assessment process // Library Collections, Acquisitions & Technical Services. Vol. 23 (1999) no. 3, p. 321-338. EAR, RR, TÛ.

727. **Pärssinen, L.** Kirjaston kuvalliset aineistot // Helsingin yliopiston kirjaston tiedotuslehti. Vsk. 41 (1999) nro 5, s. 23-25. EAR, RR, TÛ.

728. **Smits, J.** The necessity and nuisance of survival, or how to keep to our senses // LIBER Quarterly. Vol. 9 (1999) no. 2, p. 140-148. RR, TÛ.

729. **Suhonen, M.** Kansalliskirjaston pienpainatekokoelma // Helsingin yliopiston kirjaston tiedotuslehti. Vsk. 41 (1999) nro 5, s. 12-14. EAR, RR, TÛ.

730. **Wishart, J. M.** CD-ROM in schools : librarians' and teachers' views // J. of Librarianship and Inform. Sci. Vol. 31 (1999) no. 3, p. 168-173. RR, TTÛ.

KOGUDE HOID

731. **Keimer, B.** Mikroverfilmung von Büchern als bestandserhaltende Massnahme - Berlin, 1997. - 85 S. - (Dbi-Materialien ; 154). RR, TÛ.

732. **Retrospektive** Digitalisierung von Bibliotheksbeständen : Berichte von der Deutschen Forschungsgemeinschaft einberufenen Facharbeitsgruppen "Inhalt" und "Technik". - Berlin, 1997. - 98 S. - (Dbi-Materialien ; 166). TÛ.

*

733. **Bakker, T.** Definition of collections, standards and procedures for retrospective digitization // LIBER Quarterly. Vol. 9 (1999) no. 3, p. 305-322. RR, TÛ.

734. **Cady, S. A.** Insuring the academic library collection // The Journal of Academic Librarianship. Vol. 25 (1999) no. 3, p. 211-215. RR, TÛ.

735. **Foot, M. M.** Towards a preservation policy for European research libraries // LIBER Quarterly. Vol. 9 (1999) no. 3, p. 323-328. RR, TTÛ.

736. **Guthrie, K. M.** JSTOR : large scale digitization of journals in the United States // LIBER Quarterly. Vol. 9 (1999) no. 3, p. 291-297. RR, TÛ.

737. **Kastaly, B.** Changing attitudes and new demands in preservation training // LIBER Quarterly. Vol. 9 (1999) no. 3, p. 329-339. RR, TÛ.

738. **Swartz, W.** The DIEPER Project, Digitized European PERiodicals // LIBER Quarterly. Vol. 9 (1999) no. 3, p. 298-304. RR, TÛ.

739. **Wishard, L. A., Musser, L. A.** Preservation strategies for geoscience literature : new technologies for an old literature // Libr. Resour. and Techn. Serv. Vol. 43 (1999) no. 3, p. 131-139. EAR, TÛ.

LUGEJATEENINDUS

740. **St. Clair, G.** Entrepreneurial librarianship : the key to effective information service management. - London [etc.], 1996. - 182 p. - (Information service management). RR.

*

741. **Chu, C. M.** Literacy practices of linguistic minorities : sociolinguistic issues and implications for literacy services // The Library Quarterly. Vol. 69 (1999) no. 3, p. 339-359. EAR.

742. **Elliott, P.** Research into public libraries and ethnic minority communities in the UK, from Clough and Quarmby to Roach and Morrison : a review article // J. of Librarianship and Inform. Sci. Vol. 31 (1999) no. 3, p. 174-177. RR, TTÛ.

743. **Horan, M.** What students see : sketch maps as tools for assessing knowledge of libraries // The Journal of Academic Librarianship. Vol. 25 (1999) no. 3, p. 187-201. RR, TTÛ.

744. **Huhtanen, R.** Oppimiskeskus - uusi oppimisympäristö // Signum. Vsk. 32 (1999) nro 6, s. 109-112. EAR, RR, TTÛ, TÛ.

745. **Koskinen, M.** Teholisä selvitti kirjaston palveluja Turussa // Signum. Vsk. 32 (1999) nro 6, s. 114-117. EAR, RR, TTÛ, TÛ.

746. **Morris, A., Woodfield, J., Davies, J. E.** Experimental evaluation of selected electronic document delivery systems // J. of Librarianship and Inform. Sci. Vol. 31 (1999) no. 3, p. 135-144. RR, TTÛ.

747. **Nielsen, L. D.** The Talking Workshop : an IT project for the blind and reading handicapped at Århus municipal libraries // Scand. Publ. Libr. Quart. Vol. 32 (1999) no. 3, p. 16-18. ERÛ, RR.

748. **Ørnholt, R.** Public libraries and lifelong learning // Scand. Publ. Libr. Quart. Vol. 32 (1999) no. 3, p. 19-24. ERÛ, RR.

749. **Wall, T., Williams, J.** Availability, accessibility and demand for recommended books in academic libraries // J. of Librarianship and Inform. Sci. Vol. 31 (1999) no. 3, p. 145-151. RR, TTÛ.

LUGEMINE

750. **Böck, M.** Leseförderung als Kommunikationspolitik : zum Mediennutzungs- und Leseverhalten sowie zur Situation der Bibliotheken in Österreich. - Wien, 1998. - 501, [10] S. - (Neue Aspekte in Kultur- und Kommunikationswissenschaft ; Bd. 14). EAR.

*

751. **Krusten, R.** Viron lastenkirjallisuus murroksessa // Onnimanni. (1999) nro 3, 12-13. RR.

752. **Wilhelmsson, W.** The book jury : an idea from the Netherlands // Scand. Publ. Libr. Quart. Vol. 32 (1999) no. 3, p. 14-15. ERÜ, RR.

BIBLIOGRAAFIA- JA INFOTÖÖ

753. **Cooke, A.** A guide to finding quality information on the Internet : selection and evaluation strategies. - London, 1999. - 169 p. - Annoteeritud bibliograafia lk.135-152. RR.

*

754. **Burns, B.** The National Bibliography : new wine, new bottles // National Libr. News. Vol. 31 (1999) no. 9, p. 18-19. RR.

755. **Rieh, S. Y.** Changing reference service environment : a review of perspectives from managers, librarians, and users // The Journal of Academic Librarianship. Vol. 25 (1999) no. 3, p. 178-186. RR, TTÜ.

INFORMAATIKA. INFOTEADUS

756. **David, A. A., Bueno, D.** User modelling and cooperative information retrieval in information retrieval systems // Knowledge Organization. Vol. 26 (1999) no. 1, p. 30-45. TÜ.

757. **Fugmann, R.** The empirical approach in the evaluation of information systems // Knowledge Organization. Vol. 26 (1999) no. 1, p. 3-9. TÜ.

758. **Rowlands, I.** Patterns of scholarly communication in information policy : a bibliometric study // Libri. Vol. 49 (1999) no. 2, p. 59-70. TÜ.

AUTOMATISEERIMINE JA INFOTEHNOLOOGIA

759. **Brabazon, T.** Interrupting the festivities : digitising HAL's memory // Libri. Vol. 49 (1999) no. 3, p. 159-165. TÜ.

760. **Calhoun, K., Koltay, Z., Weissman, E.** Library gateway : project design, teams, and cycle time // Libr. Resour. and Techn. Serv. Vol. 43 (1999) no. 2, p. 114-122. TÜ.

761. **Crawford, J. C.** A qualitative, comparative study of the use of electronic information and other services at Universitäts- und Landesbibliothek Münster // LIBER Quarterly. Vol. 9 (1999) no. 3, p. 352-365. RR, TÜ.

762. Der **Gemeinsame** Bibliotheksverbund GBV als Informationsanbieter im Internet // Mitteilungsblatt der Bibliotheken in Niedersachsen und Sachsen-Anhalt. (1998) H. 107/108, S. 1a-14a. TÜ.

763. **Henriksen, B. N.** Legal deposit on the Internet : a case study // LIBER Quarterly. Vol. 9 (1999) no. 3, p. 366-381. RR, TÜ.

764. **Henshaw, R.** The First Monday metadata project // Libri. Vol. 49 (1999) no. 3, p. 124-131. TÜ.

765. **Koren, M.** Internet : public access and freedom of expression : Helsinki, 10-11 June 1999 // Information Europe. Vol. 4 (1999) no. 3, p. 20-22. RR.

766. **Laursen, H.** Elektronische Erfassung illustrierter Zeitschriften : technische Aspekte eines Pilotprojekts im Rahmen von "Kulturnetz Dänemark" // Bibliothek : Forschung und Praxis. Jg. 23 (1999) H. 1, S. 62-65. TÜ.

767. **McKiernan, G.** Points of view : conventional and "neo-conventional" access and navigation in digital collections // J. of Internet Cataloging. Vol. 2 (1999) no. 1, p. 23-41. RR.

768. **Renoult, D.** Information at the Bibliothèque nationale de France // LIBER Quarterly. Vol. 9 (1999) no. 3, p. 343-351. RR, TÜ.

769. **Renoult, D.** Das Digitalisierungsprogramm der Bibliothèque nationale de France // Bibliothek : Forschung und Praxis. Jg. 23 (1999) H. 1, S. 69-75. TÜ.

770. **Robinson, B., Tanner, S.** Higher education digitisation service : access in the future, preserving the past - the UK perspective // Bibliothek : Forschung und Praxis. Jg. 23 (1999) H. 1, S. 66-69. TÜ.

771. **Sowa-Babik, H.** Cartographic materials as a means of multimedia communication // LIBER Quarterly. Vol. 9 (1999) no. 2, p. 180-188. RR, TÜ.

772. **Trafas, K.** New types of the regional atlases (on the example of the Kraków Voivodeship Computer Atlas) // LIBER Quarterly. Vol. 9 (1999) no. 2, p. 201-210. RR, TÜ.

773. **Wolff, A.** Bücher, Bytes und Bibliotheken : digitale Dokumentensammlungen als Element geisteswissenschaftlicher Literaturversorgung // Bibliothek : Forschung und Praxis. Jg. 23 (1999) H. 1, S. 39-51. TÜ.

HOONED JA SISUSTUS

774. **Intelligent** library buildings : proceedings of the seminar of the IFLA Section on Library Buildings and Equipment, The Hague, Netherlands, 24-29 August 1997. - München, (1999). - 294 p. - (IFLA publications ; 88). RR.

PERSONAALIA

775. **Tammekann, E. M.** Karl-Erik Henrikssonin muistorahasto 30-vuotias // Signum. Vsk. 32 (1999) nro 6, s. 102-103. EAR, RR, TTÜ, TÜ.

RAAMATUKOGUDESSE TÄIENDAVALT SAABUNUD RERIOODIKA seisuga 01.12.99.

1. Alexandria. Inglismaa. EAR, RR.
2. Art Libraries : Section of Special Libraries Division Newsletter. Holland. RR.
3. Bibliothek : Forschung und Praxis. Saksamaa. TÜ.
4. Bibliotheksforum Bayern. Saksamaa. RR.
5. Bodelean library Record. Inglismaa. EAR.
6. The Bottom Line : Managing Library Finances. Inglismaa. TTÜ.
7. CDNLAO Newsletter. Jaapan. RR.
8. Chroniques de la Bibliothèque nationale de France. Prantsusmaa. RR.
9. Informaatiotutkimus. Soome. RR.
10. Information Technology and libraries. USA. EAR.
11. International Preservation News : a Newsletter of the IFLA Core Programme on Preservation and Conservation. Prantsusmaa. RR.
12. Journal of Internet Cataloging. USA. RR.
13. Kirjamakasiini. Soome. RR.
14. Knowledge Organization. Saksamaa. TÜ.
15. Law Library Journal. USA. RR.
16. Library Hi Tech. USA. EAR.
17. Library Resources and Technical Services. USA. TÜ.
18. Library Trends. USA. RR.
19. Mitteilungen ABDOS. Saksamaa. EAR, RR.
20. NB-Newsletter. Austria. RR.
21. Newsletter of the IFLA Section of Document Delivery and Interlending. RR.
22. Select : Newsletter the National Bibliography Service. Inglismaa. RR.
23. Svensk Biblioteks Forsking. Rootsi. RR.
24. Информационный бюллетень РБА. Venemaa. RR.
25. РНБ информация. Venemaa. RR.

VAIMU- JA TARKUSEFILOSOOF KEYSERLING

REIN RUUTSOO

Tartu Ülikool
professor

*Hermann von Keyserling. Loov tunnetus /
Tõlkinud Ilmar Vene. – Tartu: Ilmamaa, 1998. 368 lk. –
(Eesti mõttelugu. 22).*

Hermann von Keyserling polnud filosoof traditsioonilises mõttes. Tal ei olnud oma vaadete süsteemi, ta ei loonud oma õpetust. Enamgi – ta eitas süsteemi kui omaette eesmärki ja seega vajadust arendada filosoofiat kui kindlat diskursust. Veel vähem oli Keyserling filosoof selle sõna XX sajandi tähenduses. Ajal, kus keele mõtestamine ja uurimine olid muutumas kogu filosoofilise refleksiooni alustalaks, kuhjas ta uusi mõisteid, metafoore, kujundeid jne., ilma et oleks eriliselt hoolinud nende defineerimisest. Filosoofia polnud talle isegi n.-ö. *hariv vestlus*, nagu vahel määratletakse mitte uusi teadmisi loovaid, vaid mõtteharjutusteni, kultuurikommunikatsioonini taandunud arutlustüüpe. Keyserlingile oli filosoofia *tarkus*, üks kunsti liike. (Keyserling, 1990.)

Tänaseks on sajandi teisel veerandil mõjukas ja populaarne kultuuride tutvustaja suuresti unustatud ja väheoluliseks peetud mõtleja. Nõukogude ajal võis Keyserlingi meenutada eelkõige kui loodusteadlast, nii ilmubki ta meie kultuuriteadavusse Aigar Vahemetsa näidendis "Maailmarändur" (1980) kui filosoof. Siin on ta seatud vastamisi Viktor Kingissepaga ja ega selles ideedraamas Keyserlingile ausa dialoogi võimalusi jäeta. Kogu näidend on kujutluslik – tegelikult elasid ja mõtlesid need mehed eri

maailmas ning kirjatööde järgi otsustades isegi ei märganud teineteise olemaolu. Kosmopoliitse baltisaksa kultuurifilosoofi ja eesti leninlasest agulipoisi diskursustel puudus praktikas kokkupuutepind. Ajastuomaselt saab näidendis Keyserlingist peksupoiss – leninlikult võitlev maailmavaade ei jäta ruumi naiivsele kosmopolitismile, kodanlikule humanismile, irratsionalismile ja muule sellisele kodanlikule rämpsulale. Siiski pole Keyserlingi tänane marginaalsus ainult nõukogude tsensuuri probleem – selle põhjused on laiemad.

Hermann von Keyserlingi tekstivaliku "Loov tunnetus" avaldamine "Eesti mõtteloo" sarjas pole just kergesti põhjendatav. Nõukogude okupatsiooni nõrgenemine tõi koos baltisaksa kultuuri rehabiliteerimisega kaasa ka märgatava huvi kasvu Keyserlingide vastu. Aastail 1989–1991 eestindati mitu tema teksti. Kuid eesti mõttelukku kuulumine esitab hoopis selgemad nõudmised tema seesele Eestiga, mida tal paraku pole. Kuigi sündinud Kõnnu mõisas Harjumaal ja veetnud aastaid Raikküla mõisas Raplamaal, pole Keyserling avaldanud midagi märkimisväärset Eestis. Siin pole ta ka filosoofilist kultuuri edendanud, näiteks õpetades või nn. filosoofilist elu ülal hoides. Bernhard Linde mälestuste kohaselt pöördus ta ajakirja "Noor-

Loov
tunnetus

Eesti" toimetades Keyserlingi poole koostöö ettepanekuga ja külastas sel eesmärgil filosoofi isegi Raikküla mõisas. Keyserling andis küll nõusoleku, kuid koostööst ei saanud asja. (Linde, 1935, 9, 365.) 1918. aastal pakutud õppejõukohast Tartu ülikoolis Keyserling loobus. (Kull, 1984, 12, 790.) (Siin vajab täpsustamist, kas pakkujat oli Eesti ülikool või Saksa *Landesuniversitet*.) Saksakeelses kirjasõnas tema kohta kasutatud *eestimaalane* lubab vahel eemaltvaatajal arvata Keyserling maa põlisrahva esindajaks. (Semper, 1978, 340.) Kuid *suur eestlane*, nagu nendib ka Semper, ei olnud ta kindlasti mitte. Ehkki Keyserling pidas Eestit oma koduks, liitus sellega hoopis avaram Balti identiteet või baltlase enesetunnetus. Siiski – Hermann von Keyserling säilitas kuni elu lõpuni EV kodakondsuse ja tema maailmakodanikust poeg võttis järjepidevuse alusel osa Eesti Kongressi valimistest! (Läänemets, 1990.)

Ei aita meid Keyserlingi mõistmisele palju lähemale ka tõlkija Ilmar Vene kirjutet järelsõna. Selles mõttes pole sarja editeerijad palju

juurde õppinud. Muljete vahendamise kõrval või koguni selle asemel peaks järelesõnade roll seisnema ajalisi ja mõttelisi distantse ületavate kauguste vähendamises. Keyserlingi võimalik tähtsus omaaegsele Eesti vaimuelule, tema vaadete retseptsioon on jäänud avamata. Selle kaudu oleks saanud paremini seletada antud teose avaldamist, sest muud kaalukad põhjendused näikse puuduvat.

Kuigi ma pean väga oluliseks korraliku retseptsiooni esitamist, ei suuda üks lühituvustus seda siiski anda. Veelgi enam, on tuliselt kahju, et valimikku pole lülitatud mitmeid juba varem ilmunud tõlkeid Keyserlingilt, näiteks Baltikumi käsitlevat osa raamatust *Das Spektrum Europa*. Just see võinuks olla heaks sissejuhatajaks ja muudaks ka mõistetavamaks, miks on Keyserlingile olnud oluline Eesti ja miks Eesti hoolis ja hoolib siiani Keyserlingist.

Elu- ja vaimuloolist Keyserlingist

Hermann von Keyserling sündis tuntud baltisaksa loodusteadlaste suguvõsas 20. juulil 1880 Harjumaal. Esimese maailmasõja elas üle Raikkülas, suri 65-aastaselt Innsbruckis, Austrias. Raikküla mõisa alalt pärineb teinegi suurmees – kulturooloog, filosoof, teoloog, luuletaja Uku Masing. Baltisaksa aadli privileegid kindlustasid aga neile võrratult paremad võimalused arenemiseks kui üks eestlane unistadagi võinuks. Keyserlingidesse oli aastasadade jookul kuhjunud see, mida Pierre Bourdieu nimetab *sotsiaalseks kapitaliks*, kõnelemata avaratest majanduslikest võimalustest. Kodukoolituse järel õppis Keyserling Pärnu gümnaasiumis 1895–1897 ning jätkas õpinguid Genfi (1897–1898), Tartu (1898–1900), Heidelbergi (1900–1901) ja Viini ülikoolis (1901–1902), keskendudes geoloogiale ja keemiale ning omandades seal doktori kraadi. Oma natuurfilosoofilistes kirjutistes arendab ta postvitalistlikke (elujõudu keskseks tõstev) vaateid, mõjutades omakorda biosemiootika kujunemist. (Kull, 1984a, 2, 279.) Paraku Keyserlingi

katsed saada õpetamisõigus Berliini ülikoolis ebaõnnestusid. Aastail 1911–1913 sooritas ta kaks ümbermaailmareisi. Seejärel elas tagasiõmbununa, kui mitte erakuna, oma mõisas Raikkülas, kus ta on kirjutanud 1919. aastal ilmunud raamatu “Ühe filosoofi päevaraamat”.

Pärast Tsaari-Venemaa kokkuvõtet toetas Keyserling Eesti enesemääramist. Vabadussõja ajal propageeris, nagu nähtub kirjast Eduard von Dellingshausenile, **saksa aadli ja eesti haritlaskonna lähenemist**. (Laaman, 1936, 216–217.) Just need mõtteavaldused tegidki Keyserlingi Eestis tuntuks. Eesti rahva püüdluste asemel maailmaajaloo konteksti võimaldas tal mõista sündmuste ajaloolist loogikat ja niisuguse arengu paratamatust, mis viis ta aga konflikti kohaliku aadliga. Ilmar Vene hinnanguil omandanud ta koguni punase kuulsuse, mis on muidugi ülepingutus. Samas on Keyserlingi süüdistatud ka junkurlik-tagurliku maailmavaate kaitsmises. (Semper, 1977, 91.) Nähtavasti oli sel ka mingi alus, sest Eesti võimud süüdistasid teda Inglismaa lehtedes avaldatud artiklite põhjal Eestivastases kihutustöös ja Eestisse saabumise järel ta arreteeriti. (Vaba Maa, 1920, 26. mai.) Siiski kirjeldab ta “Euroopa Spektri” Baltikumi peatükis oma viimast külaskäiku 1920. aastal Raikkülla, kus talle oli jäänud vaid mõisasüda, ilma suurema kibeduseta. (Keyserling, 1989, 812.) 1939. aasta Hitleri-Stalinini vandenõust sündinud lepetega loeti ta tagasiöördunuks isamaale – Saksamaale (*Heim ins Reich*).

Keyserling oli alustanud suhteliselt traditsioonilise loodusfilosoofina. Tuntuks sai aga kultuurifilosoofina, käsitledes Esimese maailmasõja järgset perioodi kui vana euroopaliku elulaadi hävingut ja uue algusest. Oma reisidel tegi ta arvukaid kultuuriantropoloogilisi vaatlusi. Tema peamiseks huviks oli inimese kultuuriline maailm – salliv, rahvuslike pingeteta maailm, kus inimene on ülim väärtus. Keyserlingi maailmavaadet on oluliselt kujundanud

elufilosoofia (Arthur Schopenhauer, Henri Bergson) ja psühhoanalüüs, aga ka taoism, budism ja muud Idamaade õpetused, mille poole ta küpsemas eas pöördus. Saksamaale tagasiöördumise järel 1920 avanes Keyserlingile võimalus pühenduda ainult filosoofiale. Hesseni suurhertsog Ernst Ludwig andis tema kasutusse oma lossi ning samal aastal asutas ta Darmstadtis Tarkuse kooli. 20-ndail aastail Saksamaal viibinud Johannes Semperi suhtumine ettevõtmisse oli ebalev – reklaamikära ja ilmselt asja äriiline külg vähendasid kooli akadeemilist väärikust. Darmstadtis pühendus ta filosoofia kui *loova tunnetuse* arendamisele ja õpetamisele.

Keyserlingi retseptsioon ja mõju Eestis

Keyserlingi üldine suundumus – Ida filosoofiad ja endasse süüviv mõtlemisviis jättis eestlased üldiselt ükskõikseks. Kuid tema avaram esseistlik elufilosoofiline kultuurifilosoofia avaldas 20–30-ndail aastail märgatavat mõju eesti haritlaskonna vaimsusele. Eriuurimuste puudumisel piirdume allpool vaid Keyserlingi retseptsiooni esialgse markeerimisega.

Esimesteks Keyserlingi tutvustusteks eesti keeles on “Päevalehe” lisas “Kirjandus, Kunst ja Teadus” avaldatud reisipäevaraamatute tõlked 1921. aastal. Mitmetel kultuurinimestel, näiteks kirjanik Jaan Lintropil säilisid Keyserlingiga tihedamad sidemed ja kirjavahetus. Arhitekt Edgar-Johan Kuusiku mälestuste kohaselt kirjutas Lintrop Keyserlingi perekonna teemal koguni saksakeelse romaani. (Kuusik, 1988, 2, 225.)

Keyserlingi kui filosoofi mõjujõud Eestis avaneb teoste kaudu, kus ta arutlused siirduvad kultuuritüüpide, vaimsuse, rahvuspsühholoogia jne. uurimisele. Neis kirjatöödes ilmnevad nii tema tööde külgetõmbavuse põhjused kui ka nõrgad küljed. Keyserlingi mõte liigub tunnetuspiirkonnas, mis oli tollal ja on nüüdki veel uurimata, ja mida traditsiooniliste uurimismeetoditega oli väga raske kirjeldada. Ta seadis endale väga

keerulise ülesande – uurida ja valgustada kultuure, suhestada kultuure loomuse kaudu. Kultuur oli talle eluvorm. Selles mõttes on Keyserlingi meetod lähedane Oswald Spengleri võtetele ja vaimusele. Kuid Keyserling asetab põhirõhu mitte ajaloolisele konstrueerimisele, vaid olemasoleva vaatlusele, antropoloogilisele meetodile. Sel eesmärgil külastab ta mitmeid maid, reisib eksootilistes riikides, kõrvutab ja analüüsib vanu säilinud ja tekkivaid kultuure.

Eesti haritlaste seas näivad Keyserlingi vaated olevat ulatuslikult tuntuks saanud just tema Euroopa vaimuse *spektraalanaliiside* (vt. *Das Spektrum Europa*) kaudu. Sellele raamatule leidub eesti sõdadevahelises kirjanduses arvukalt vihjeid ja viiteid. Teos oli kättesaadav Tallinna Keskraamatukogus. Aleksander Sibula mälestuste kohaselt oleval seda laenanud ka A. H. Tammsaare, ehkki otseseid mõjustusi on raske avastada. Oma essees "Prantsuse vaimulaadist" (algselt ilmunud 1934 pealkirja all "Prantsuse vaimust") kasutab Johannes Semper korduvalt Keyserlingi ideid. (Semper, 1971.) Keyserlingile viitab ka oma uurimuslikes ülevaadetes eesti esimesi etnopsühholooge Ilmar Tõnisson. Tõnisson leiab, et Keyserling on teinud eestlaste rahvusliku iseloomu suhtes kaalukaid tähelepanekuid, samas kui eestlased pole sellesuunalisi uuringuid ise veel alustanudki. (Tõnisson, 1997, 121.) Tartu Ülikooli filosoofiaprofessor Alfred Koort on Keyserlingi etnopsühholoogiliste ja tsivilisatsiooniliste vaatluste suhtes (vt. *Amerika. Der Anfang einer Neuen Welt*, Stuttgart 1930) hoopis reserveeritum, kuid siiski tunnustav. (Koort, 1997, 215.)

Keyserling eestlastest

Keyserlingi etnopsühholoogiliste ja kulturooloogiliste vaatluste üldisema väärtuse üle on keeruline otsustada. Kuid me võime olla üsna head eksperdid otsustamiseks selle üle, mis ta on kirjutanud Baltikumist ja eestlastest. Ta peab Balti-

kumi tulevikupiirkonnaks ning tõmbab Eesti ja Venemaa vahele selge kultuurilise piiri. "Kui Eesti ja Läti seisavad Lääne rahvaste liidu liikmetena vastu Venemaale, siis jätkavad nad sellega ikka ainult balti rüütelkondade traditsioonilist poliitikat." (Keyserling, 1990a, 815.) Mingis mõttes aimub tema arutlustes Samuel P. Huntingtoni, kes tõmbab selge joone just Peipsi kohale, s.t. Eesti kuulub Läände. Seejuures Eesti kuulub Läände mitte kui Eesti, vaid kui läänemaise tsivilisatsiooni kandja. "Iga sünnapärane Baltikumi elanik on kõrvalseisja jaoks esmajoones baltlane. Temas elavad alateadlikult koos mitmed elemendid: saksa ideaalid, saksa kultuuritraditsioon ja saksa eetos, skandinaavia sõltumatus, slaavlastele üldomased paindlikkus ja kiirus ning venelastele eriomane ürgloomulikus ning suurejoonelisus. Seda kõike hoiab koos eriline maakoha vaim, mis lõi viikingite ürgse kuju." (Samas, 817.) Eestlastest on Keyserling üsna heal arvamisel. "Eestlaste ajalikkus on spetsiifilist turaani päritolu, ning sama lugu on nende visadusega; ilmne on siin psüühiline sugulus ungarlaste ja türklastega. Teiselt poolt on eestlaste hingestruktuuris palju skandinaavialikku ja vähe spetsiifilist saksalikku." (Samas, 817.) Keyserlingi n.-ö. turaaniteooriad haakuvad üsna hästi tolle perioodi populaarsete ideedega Eestis. Tulevikku näeb ta baltisakslaste ja eestlaste kultuurilises lähenemises. Esimene maailmasõda ei lubanud sel nägemusel teostuda. Ühes oli Keyserlingil õigus. Kord "...tunnustavad meid, baltisakslasi riigi esimeste loojatena ka need, kes meid praegu vihkavad. Siis otsitakse jälle välja vanad vapid", kirjutab ta 1928. aastal. (Samas, 819.) Ajalootunnustuses juhtis teda hea vaist – just ajaloo traditsioonid on see tohutu jõud, mis on jälle Baltikumi toonud maakaardile.

KIRJANDUS

Keyserling, Hermann von. Baltikum // Looming (1990)a, 6, 812-821.

Keyserling, Hermann von. Chikago. Keyserlingi reisiraamatu tõlge // Päevalehe lisa. Kirjandus Kunst ja

Teadus (1921) 32.

Keyserling, Hermann von. Filosoofia kui kunst // Vikerkaar (1990) 7, 73-75.

Koort, Alfred. Inimese meetod. Tartu, 1996, 527 lk.

Kull, Kalevi. Keyserlingid Eesti bioloogias // Eesti Loodus (1984) 12, 786-791.

Kull, Kalevi. Käitumise filosoof // Looming (1984)a, 2, 279-280.

Kuusik, Edgar Johan. Mälestusi ja mõtisklusi // Looming (1988) 2, 218-229.

Laaman, Eduard. Eesti iseseisvuse sünn. Tallinn, 1936, 784 lk.

Linde, Bernhard. Ajakirja "Noor-Eesti" tekkimine ja toimetamine // Tänapäev (1935) 9, 365.

Läänemets, Märt. Arnold Keyserling. Me elame imepärasel maailmas // Sõnumitooja (1990) 4. aprill

Semper, Johannes. Läbilõige Saksamaa praegusest vaimuelust // Teosed. 9: Mõtterännakuid III. Tallinn, 1977, 480 lk.

Semper, Johannes. Prantsuse vaimulaadist // Teosed. 8: Mõtterännakuid II. Tallinn, 1971, 84-102.

Semper, Johannes. Teosed. 12: Mälestused. Tallinn, 1978, 492 lk.

Tõnisson, Ilmar. Rahvuse olu ja rahvuslus // Emajõe ääres. Tartu, 1997, 92-123.

TURUNDUSSUHTLUS

TRIIN SOONE

Viimastel aastatel kasutatakse üha enam raamatukogude tegevusest kõneldes sõnu *turundus, kasutajakeskus, klient, turu-uuring*. See on märk, et raamatukogud on hakanud oma tegevuses omaks võtma üldisi turukeskkonna reegleid ning orienteeruma lugejaskonna huvidele.

Nii nagu suhtekorraldus on ka turundus väljunud äriettevõtete ringist mittetulunduslikku sfääri ning seda käsitletakse eelkõige kui kasutajale suunatud tegevust. Heites pilgu turunduse ajalukku, tuleb märkida, et 20. sajandi alguses, kui turunduslik mõttelaad alustas oma võidukäiku, keskenduti eelkõige tootmisele. Järgnes müügikeskne periood, kus põhirõhk oli müümisel ning alles 60-ndatel aastatel hakati uurima nõudlust ja klientide vajadusi. Siis tõi marketingi guru Philip Kotler turunduse ka mittetulunduslikesse organisatsioonidesse.

Raamatukogu turundussuhtluse ülesanne on selgitada kasutajate vajadused, leida neile lahendused ja muuta need lahendused kättesaadavaks. Kogu raamatukoguelu tuleb panna keerlema ümber lugeja: alates komplekteerimisest, mis toimub vastavalt nende soovidele ning lõpetades professionaalse teenindusega. Lisaks personali valik, koolitus, teeninduskeskkond. Selline sihipärane tegutsemine annab raamatukogule võimaluse kasutada otstarbekamalt tema käsutuses olevaid ressursse ning kinnistada kasutajaskonda.

Raamatukogu tegeleb teenuste turundusega, kus toodet toodetakse samal ajal, kui seda tarbitakse. Seda ei ole võimalik eelnevalt valmistada ja ladustada ega samamoodi korrata. Seega on raamatukogu teenus sündmus, mille loo-

mises osalevad nii raamatukoguhoidja kui ka lugeja ning mõlemal on antud olukorras omad ootused ja eesmärgid. Väga oluline koht on ka keskkonnal (interjäär, valgus, soojus jne.), kus teenindamine aset leiab. Määratud aknad, raskesti avanev uks, korrastamata ja hämarad ruumid on piisav põhjus selleks, et järgmine kord mitte tulla, kuigi raamatukoguhoidja võib-olla oli lahke ja abivalmis. Hea teeninduse juures on oluline iga detail ning olukorra õnnestumisest sõltub, kas kliendi ootused teenuse suhtes täituvad. Kui nii läheb ja lugeja saab positiivse teeninduskogemuse, on see püsisuhte loomise aluseks. Ühtlasi on lisatud ka hea annus positiivse maine kujunemisele, sest rõõmus ja rahulolev inimene räägib kogetust ka teistele ning kutsub neidki heast asjast osa saama.

Tänapäeva raamatukogu arvestab lugejat kui raamatukoguteenuse olulist osa. Igapäevatoos tähendab see lugejaskonna kujunemise juhtimist soovitud suunas. Raamatukogu kasutajaid tuleb õpetada teenuste tarbijateks ja tootjateks ning selgitada neile raamatukogude võimalusi. Samas esitab selline kasutajaskonna harimine ka personalile kõrgemaid nõudmisi. Ei piisa ainult oma tööloogi tundmisest, vaid tuleb teada, kuidas raamatukogu funktsioneerib tervikuna, milliseid teenuseid pakutakse, kus need on kättesaadavad. Peab kujunema turundusvastutus, mis tähendab, et iga raamatukogutöötaja suhtub lugejasse positiivselt ning seab tema soovid enda omadest kõrgemale. Laialt levinud ütlust "klient on kuningas" tasub küll võtta tõsiselt, kuid ainult olukorras, kus ka klient käitub kuninglikult, jättes

oma soovid reaalsuse piiridesse.

Üheks olulisemaks komponendiks raamatukoguturunduses on kommunikatsiooni loomine nii olemasolevate kui potentsiaalsete kasutajatega. Turundussuhtluse kaudu annab raamatukogu teada oma tegevusest ja pakutavatest teenustest ning kutsub sihtrühmi neid tarbima. Ka suhtekorraldus on üks osa turundussuhtlusest.

Turundussuhtluse eesmärk on:

- teha raamatukoguteenus siht-rühmadele tuntuks
- suurendada huvi selle vastu
- teavitada teenuse eelistest ja tuua esile selle eripära
- panna lugejad teenust tarbima
- luua teenusele ja selle kaudu ka raamatukogule imago.

Turundussuhtluse moodustavad personaalne suhtlemine, reklaam, edendustegevus ning suhtekorraldus. Neid tegureid kasutatakse vastavalt teenuse liigile, konkurentsile ning sihtrühma olemusele ja suurusele.

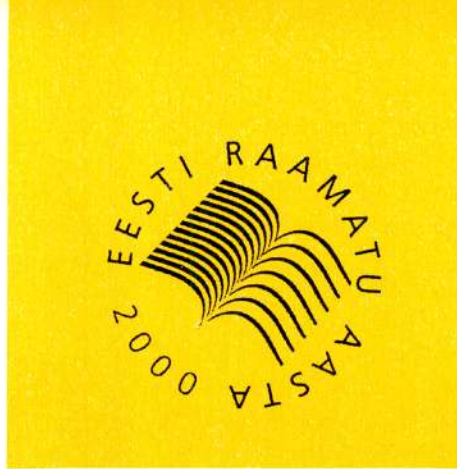
Kahtlemata on nimetatud teguritest mõjuvaim **personaalne suhtlemine**, kus sõnum antakse edasi vahetu suhtlemise kaudu. Hea raamatukoguteenindaja oskab läheneda lugejale, kuulata ära tema soovid ning leida neile lahenduse. Personaalse suhtlemise juures mängivad olulist osa lisaks headele tööalastele teadmistele ja oskustele ka inimese isikuomadused – suhtlemisoskus, isikupära, žestid, miimika. Seega on teenindajale esitatavad nõudmised kõrged ja kõik inimesed, eriti madala enesehinnangu ja stressitaluvusega, sellesse ametisse ei sobi.

Hea moodus suurte sihtrühmade teavitamiseks on **reklaam**. Reklaami erinevus suhtekorralduses kasutatavast teabetegevusest seisneb eelkõige selle tasulisuses. Reklaami on mitut liiki. Kõige laiemalt on kasutusel meediareklaam, kus reklaami edastatakse meediumide (trükipress, televisioon, raadio, internet) vahendusel, kuid igapäevased umbes postkastid näitavad, et üha laiemalt levib ka otsereklaam. Otsereklaami eelis meediareklaamide ees ongi sihtrühma täpne määratlus. Reklaamija võib olla kindel, et tema

saadeti ei jää tähelepanuta, mis võib aga kergesti juhtuda rohkete meediareklaamide puhul. Eestlasel ei ole veel kirevatest reklaamlehtedest küllastust tekkinud, mistõttu uudishimust vaadatakse kogu nimeliselt saabunud materjal enne prügikasti heitmist hoolega läbi. Raamatukogude turundussuhtluses on reklaam veel vähe levinud vahend eelkõige õhukese rahakoti ning reklaamiteenuste kalli hinna tõttu.

Raamatukogude **edendustegevuses** tootsin eelkõige esile esitluste, teabepäevade ja ekskursioonide korraldamise osatähtsuse. See on hea viis tutvustada kõige otsesemat raamatukogu tegevust ning teenuseid. Asjalikult korraldatud teabepäeval on mitu kasutegurit – valitud sihtrühm saab teada, mis kasu raamatukogu talle pakub ning kuidas ja kus teenuseid tarbida. Raamatukogu aga õpib tundma sihtrühma vajadusi ning tunneb edaspidi rõõmu (teadlike) koolitatud lugejate teenindamisest.

Turundussuhtluse neljanda teguri – suhtekorralduse eri tahkudel olen eelnevates RK-des juba osaliselt peatunud. Rõhutaksin siinjuures veel kord vaid sihtrühmade määramise osatähtsust ning hoiataksin liigse keskendumise eest pressitööle. Teabekorraldust kui suhtekorralduse üht tähtsamat osa tuleb kindlasti näha laiemalt kui seda on suhtlemine ajakirjandusega. Teabekorralduse alla kuulub ka teadete, infomaterjalide, interneti kodulehekülgede ja videofilmide koostamine, pidulike sündmuste tähistamise organiseerimine, tervituste ja õnnitluste saatmine, firmastiiliga kingituste hankimine jne. Raamatukogu seisukohalt on tähtsad raamatukogu tutvustavad trükised, mille koostamisel ei pea põhiorhk olema klantspildidel, vaid eelkõige sisul. Esimene samm kasutajakesksuse poole: koostage lugeja meelepea – nii suur, et mahuks taskusse või raamatu vahele järjehoidjaks. Pange kirja kõige olulisem info raamatukogust, kirjutage suurelt peale “Tere tulemast” ning ulatage naeratusega raamatukogu külastajale.

Eesti Raamatu Aasta Peakomitee koosolekul on algusest peale pööratud tähelepanu raamatuaasta ürituste korraldamisele nii Eestis kui välismaal. Kõigil allkomiteedel on oma plaanid (vt. RK nr. 5), suuremaid ja tähtsamaid üritusi tehakse Peakomitee egiidi all. Arvuliselt kõige rohkem on tegemisi kirjas aga vahendajate allkomiteel, mis on ka loomulik, sest raamatukogud peavadki kõige agaramalt eesti raamatu sünnipäevast osa võtma. Nende plaanidest leiab palju huvitavaid ettevõtmisi – konverentse, seminare, ettelugemisi, võistlusi, viktoriine, loengusarju, näitusi, väljapanekuid, kohtumisõhtuid.

Suurim ja väärilisim on mõistagi **Eesti Raamatu Aasta suurnäitus**, mis avatakse 23. aprillil 2000. aastal Tartu Ülikooli Ajaloomuuseumis, ja kus eksponeeritakse eesti raamatu vanemat perioodi (1525–1944). 26. aprillil 2000. aastal ootab külalastajaid Tallinnas Rotermanni soolalaos eesti raamatu näituse teine periood (1940–2000). Koostajad on TÜR, EKMAR, EAR ja RR.

Raamatuaastal on kavandatud vähemalt **50 näitust**. Läbivaks temaks raamatu ajalugu ja vana raamat. Ekspositsiooni “Eesti vanimad raamatud”, mille koostavad EAR, RR ja Tallinna Linnaarhiiv (aprill–august 2000), näidatakse ka Tallinna raekojas. Eraldi näituse bibliofiilide kogude haruldastest raamatutest koostab Vallo Raun. Kindlasti on huvipakkuv ka “Piibli erinevad trükid” (15.–31. mai 2000, Pärnu), mis annab ülevaate Piibli tekkest, ajaloo, tõlgetest. Koostajad on Eesti Evangeelne Luteri Kirik ja Eesti Piibliselts. Eesti

Lastekirjanduse Teabekeskuselt on oodata põnevat näitust “100 aastat eesti lastekirjandust”, mis ringleb 2001. aastani rändnäitusena Eesti maakondade ja linnade keskraamatukogude lasteosakondades. Mitu näitust korraldatakse välismaal. Raamatukogud on otsinud endale ise koostööpartnerid. EAR teeb näituse Vilniuses ja Göttingenis, Tartu Linna Keskraamatukogu Tampere. Raamatuaastal korraldatakse ülevaatenäitusi ka eestikeelsest tarberaamatust, teatmekirjandusest, arstiteaduslikust raamatust, tööstusomandist ja õiguskaitsealastest raamatutest ja ajakirjadest. Loodame, et erialaraamatukogud osalevad sama innukalt, ja ka pedagoogika-, põllumajanduse-, kunsti- ja muusikalane raamat jõuab huviliste pilgu alla.

Olulisem **konverents** on EAR-i ja ERÜ ühistööna korraldatav “Eesti trükis” (16. mai 2000, Tallinn). Kolmandat korda toimival konverentsil on keskseks temaks trükiste olukord ja kvaliteet. Kõnelema ja arutama on kutsustud nii kirjastajad, raamatukaupmehed kui ka raamatukoguhoidjad. Tartus toimub traditsiooniline Oskar Kallase päev – eesti raamatuteaduse 18. konverents (23. oktoober 2000). Keskraamatukogude bibliograafid ja muuseumitöötajad kutsutakse kodulookirjanduse seminarile (7.–8. detsember 2000, Tallinn), kooliraamatukoguhoidjatele plaanitakse seminar “Õpilane ja raamat” (7. aprill 2000, Tallinn). Rahvusraamatukogu korraldab rahvusvahelise konverentsi “Rahvusbibliograafia uuenevas infokeskkonnas” (5.–6. oktoober 2000, Tallinn). Ka paljudes Eesti maakondades ja

linnades (Põltsamaa, Haapsalu, Rapla, Viljandi, Pärnu, Võru, Elva, Narva, Kuusalu, Rõngu, Laeva, Alatskivi) on kavas tähtpäevakohased konverentsid ja seminarid.

Trükistest ilmub veel käesoleval aastal Rahvusraamatukogu, Välisministeeriumi ja Kultuuriministeeriumi koostöös kalender "Eesti bibliofiilne raamat". Uuesti antakse välja ka lühike eesti raamatu ajalugu *A Brief History of Estonian Book*, mis tõlgitakse mitmesse keelde (2000. aasta III kvartal). Ilmub almanahhi "Nukits" ja RK erinumber. 2000. aasta lõpus näevad trükivalgust "Viljandis väljaantud trükised kuni 1944. Viljandi trükikodade ajalugu" (koostaja Viljandi Keskraamatukogu); "Vanaraamat on kuldaväärt. Bibliograafia" (ELKT); "Välis-Eesti kirjastuste poolt aastatel 1944–2000 väljaantud raamatute kataloog" (EAR) jne.

Kolleegid!

Kui te soovite kasutada trükistel raamatuaasta logot, siis pöörduge kirjaliku taotlusega ERA Peakomitee poole (vt. RK nr. 5). Raamatuaasta tähistamist ilmestavad kindlasti ka **võistlused**, näiteks parim koduraamatukogu, bibliograafiaauhinnad, artiklite ja esseede konkurss. Ärge unustage, et raamatuaasta kestab 2001. aasta aprillini – tegevusindu ja plaane peab lõpuni jätkuma. Kuid praegu tundub, et on maakondi, kus on raamatuaasta tähistamisele vähe mõeldud – Järvamaa, Hiiumaa, Saaremaa. Rutake oma kavatsusi kuulutama! Raamatuaasta tähistamiseks on maakondades loodud küll kohalikke toimkondi, aga raamatuaasta puhul ootaks pealehakkamist ka koolidelt, rahva- ja kultuurimajadelt, seltsidelt, ühingutelt. Seejuures on aga kõigile tegijaile palve – püüdke üritusi planeerida, mitte kuhjata.

*Krista Talvi,
raamatuvahendajate allkomitee
esimees*

RAAMATUKOGUPÄEVAD ON MÖÖDAS

Raamatukogupäevade "**Raamatukogu ja raamatukoguhoidja kiiresti muutuvad ajas**" eesmärk oli teavitada üldsust raamatukogude uutest võimalustest ja igapäevatööst. Kuigi meil puudub täielik ülevaade kõigist päevade ajal ilmunud sõnumitest ja raadiointervjuudest, jääb ajalehti sirvides mulje, et kõneainet jätkus. Suurte päevalehtede uudiskünnist on meie erialal raske ületada, kuid maakonna- ja linnalehed on raamatukogude tööd kajastanud päris kenasti. Üldiselt läksid raamatukogupäevad korda, ehkki kasutamata võimalusi leidub piisavalt.

* * *

Raamatukogupäevade põhiraskus langes Jõgeva Keskraamatukogule ning **21. oktoobril** peetigi **PIDULIK AVAÜRITUS Põltsamaa kiriklas**, millest võttis osa ligi 90 raamatukoguhoidjat üle Eesti. Tervitustega esinesid ERÜ esimees **Krista Talvi**, Põltsamaa linnapea **Margi Ein** ja Jõgeva maavanem **Margus Oro**. (Jõgeva maavalitsus oli raamatukogupäevade avaüritust toetanud 10 000 krooniga.)

Eesti Rahvusraamatukogu peadirektor **Tiiu Valm** rõhutas oma ettekandes "**Raamatukogu osa infoühiskonnas**" raamatukogu

erilist osa info leidmisel. Raamatukogu ilme on muutunud ja sellega koos peaks muutuma ka raamatukogu imago nii raamatukoguhoidja enese kui ühiskonna silmis. Temas nähakse üha enam vahendajat.

Eesti raamatukogude hetke seisust andis ülevaate Kultuuriministeeriumi raamatukogude nõunik **Meeli Veskus**. Iga teine Eesti elanik kasutab raamatukogu.

1999. aastal on saanud uued ruumid 282 raamatukogu ning remont on lõpetatud 17 raamatukogu ruumides. Internetiühendus või -punkt on 54 raamatukogus.

21. sajandi raamatukogust rahvusvahelisel seminaril "Kõrgetasemeline teenindus ja efektiivsus rahvaraamatukogus" (Helsingis, 10.–13. okt.) kuuldust kõneles lühidalt Lääne Maakonna KRK direktor **Ilme Sepp**.

Raamatukogudest Ameerikas ning **ALA tegevusest** infovabaduse eest võitlemisel, keelatud raamatute avaldamisel, laste ja interneti suhete uurimisel, teismeliste kutsutamisel raamatukokku, ameeriklaste lugema õpetamisel (kirjaoskamatusse likvideerimise programmid) ning raamatukogu avalikkussuhetest rääkis pikemalt **Rene Tendermann**.

Võrumaa Keskraamatukogu direktor **Inga Kuljus** selgitas **veebiraamatukogu** olemust. 9. septembril k.a. avati Võrus teatavasti Eesti esimene rahvaraamatukogu internetis. Sellise võimaluse tagab infootsingu, reserveerimiste ja laenuvõtude vaatlemise arvutitarkvara "WEB-Raamatukogu" ja kohtvõrgu tarkvara *KIRJASTO 3000*. Viimase kaudu on tänaseks sisestatud 40 000 väljaande nimetust. Võrumaa Keskraamatukogus on alates septembrist lugejatele avatud mitu lugejaarvutit, mis on mõeldud internetikasutamiseks ja koguotsinguteks.

Raamatukogu on kasutatav internetiaadressil <http://lib.werro.ee/>

Kuna 29. oktoobril tähistas Jõgeva KRK oma 85. sünnipäeva,

esines **Tiiu Pihlakas** ülevaatega Põltsamaa linna ja raamatukogu tegevusest läbi aegade.

Meeleoluka kokkuvõtte raamatukoguhoidjast ilukirjanduses esitas Lääne Maakonna Keskraamatukogu bibliograaf **Krista Kumberg**. Üritusele lisas pidulikkust Põltsamaa lastemuusikakooli viiuldajate esinemine. Päev lõppes Põltsamaa raamatukogu 85. aastapäeva tähistamisega Jõgeva Keskraamatukogus Põltsamaal.

* * *

Raamatukogupäevade avatähtsaks osaks oli rahvaraamatukogude töötajate KIRJANDUSE TUNDMISE VÕISTLUS, millest võttis osa 14 kolmeliikmelist võistkonda, keda hindas neljaliikmeline žürii. Võistluse küsimused oli koostanud

Tiina Tarik Tartu Linna Keskraamatukogust. Küsimused ei olnud kerged, aga vastata osati. Peaaegu nullringi tekitas vaid üks küsimus erialakirjanduse kohta. Nimelt oskas küsimusele, kes on arvanud ajakirja "Raamatukogu" veergudel, et "raamatukogu ja teater on kõige demokraatlikumad kohad", vastata vaid üks võistkond.

Juba algusest peale hakkas teistest paremini vastama neli võistkonda – Jõgeva, Põlva, Rapla ja Tartu, kellele väikese vahega järgnesid Võru, Viljandi ja Kohtla-Järve. Tasavägise lõpu tõttu läksid käiku ka lisaküsimused. Alles kolmas lisaküsimus pani võistkonnad lõplikku paremusjärjestyse: Jõgeva, Tartu, Rapla, Põlva.

Ene Riet

* * *

25. oktoobril toimunud TEABEPÄEVAL RR-is osales üle 60 raamatukoguhoidja. Päeva juhtis **Kalju Tammaru**, kes sisustas ennelõunase aja teemaga "Autoriõigus ja raamatukogu". Kuulajad said ülevaate autoriõiguse rakendamise ajaloost, praegusest olukorrast Eestis ning äsja Riigikogus esimese lugemise läbinud autoriõiguse seaduse muudatustest. Autoriõiguse seadus puudutab kõiki raamatukogu teavikuid ning seepärast julgustas K. Tammaru raamatukoguhoidjaid olema aktiivsemad ja vastuolude ilmnemisel tegema ettepanekuid seaduse muutmiseks.

Eesti Raamatu Aastat ja ERA Peakomitee tegemisi tutvustas tegevtoimkonna esimees **Mart Jagomägi**. Kõlama jäi mõte, et raamatu aasta eesmärk ei ole ainult raamatu

ERÜ BÜROO OOTAB

- Esildisi ERÜ aasta- ja teenetepreemia kandidaatide kohta.

Palume kirjeldada kandidaadi tegevust ja märkida preemia liik.

- Asutuste, organisatsioonide ja üksikisikute ettepanekuid **Fr. Puksoo auhinnale**. Hinnatakse 1999. aastal trükitud ilmunud raamatuloo, raamatuteaduse, raamatukogunduse ja bibliograafia-alaseid kirjutisi. Auhinna esildisele lisada töö kahes eksemplaris.

ERÜ ja TÜR-i ühine auhind kuulutatakse välja Fr. Puksoo päeval 21. jaanuaril 2000.

- Asutuste, kollektiivide ja üksikisikute ettepanekuid **bibliograafia auhinnale**.

Hinnatakse aastatel 1997–1999 ilmunud nimestikke. Regulaarselt ilmuvad bibliograafiad hindamisele ei kuulu.

EAR-i ja ERÜ auhind kuulutatakse välja bibliograafiapäeval 16. veebruaril 2000.

- Ettepanekuid ERÜ juhatuse esimehe ja liikmete kohale.

Juhatuses esinemas Krista Talvi (RR) ja liikmetes Katrin Nikluse (Rapla KRK), Anne Valmase (EAR), Sirje Bärge (Kose-Uuemõisa raamatukogu), Mare Ektermanni (Lääne Maakonna KRK) ja Katrin Gottlobi (EAR) volitused kestavad aastakoosolekuni 29. veebruaril 2000. Tööd jätkavad kuni aastani 2001 Kersti Naber (Eesti Panga raamatukogu, asendusliige Aive Alamaa Tallinna KRK), Ester Sõrmus (Tallinna Pedagoogilise Seminari raamatukogu) ja Katrin Kaugver (TÜR). Esildisele lisada kandidaadi lühiseloostus ja tema vastus küsimusele: "Miks kandideerin ERÜ juhatuses?"

Ettepanekud esitada kirjalikult ERÜ büroole (Tallinn, Tõnismägi 2, tuba 4093)

5. jaanuariks, bibliograafia auhinnale – 15. jaanuariks.

tähtsuse rõhutamine, vaid ka raamatuga seotud tegevuste – kirjastamine, trükkimine, vahendamine, uurimine – esiletoomine. Olulise mateks üritusteks pidas M. Jagomägi eesti raamatu suurnäitust, konverentsi “Raamatu osa Eesti arengus” ja “Kirjanike leksikoni” väljaandmist. Iga esimesse klassi mineja saab raamatuaastal kingituseks raamatu. ELTK korraldatud eesti algupärase lasteraamatu konkursil “Miku-Manni oma raamat” valiti selleks Henno Käo “Kusagil mujal”. **Krista Talvi** rääkis raamatuvahendajate allkomitee kavast, kus on valdavalt kirjas ERA üritused raamatukogudes. **Liivi Aarma** tutvustas raamatuurijate allkomitee tegevust. Pikalt on vaetud, milliseid teoseid välja anda. Sõelale on jäänud paarkümmend, näit. Endel Annuse “Kalendrikirjandus”, Kaljo-Olev Veskimäe “Raamatukogude ajalugu”, raamatukronoloogiat koostab Tiit Reimo jt. **Kalju Tammaru** tutvustas eesti raamatu suurnäitust, mille eesmärgiks on anda visuaalne ülevaade meie raamatu algusest tänaseni. Näituse koostajad peavad silmas printsipi, et näitus peab huvi pakkuma nii bibliofiilile kui inimesele tänavalt. Raamatukogude surve all jäi ERA Peakomitee nõusse, et suurnäituse jaoks tellitakse spetsiaalsed stendid, mida raamatukogud saavad hiljem kasutada. **Mall Kaevats** teavitas raamatuaasta eelarvest. Esialgu oli optimistlik lootus, et rahastatakse suures osas riigieelarvest. Nüüd on selge, et seda ei juhtu. Kultuurkapital on juba ERA-d toetanud ja loodetavasti toetab ka edaspidi, kuid esitavad projektid peavad olema väga hästi põhjendatud ja neile lisatud majanduslik kalkulatsioon. K. Tammaru lisas, et äärmiselt soovitatav oleks toetus kiri Pea- või allkomiteelt. K. Talvi tuletas Peakomitee esindajatele meelde, et riigieelarve projektis ei ole omaette reana ERA toetust ette nähtud, küll

aga on rahvaraamatukogudele toetusena kirjas neli miljonit krooni raamatuaasta korraldamiseks.

Teabepäeval arutati taas kirjastuste ja raamatukogude koostöövõimalusi. Arutelu juhtis ERA tegijate allkomitee vastne esimees, kirjastuse “Tänapäev” juht **Tiina Tammer**, kes oli kohale kutsunud ka teiste kirjastuste esindajaid. Uudiskirjandust tutvustasid kirjastused “Sinisukk”, “Varrak”, “Valgus”, “Ilo”, “Ilmamaa”, “Olion”, “Tänapäev”. Kaja Lepik “Hulgiraamatutest” (Tallinn, Laki 26, tel. 2 650 5593) tutvustas hulgiladu, kelle tegevuse eesmärgiks on koguda ja panna välja võimalikult palju raamatuid, et raamatukoguhoidja saaks raamatuga tutvuda ja soovi korral osta. Trükiseid müüakse kirjastuse väljamüügi hinnaga. Kuigi vahendufirmal “Hulgiraamatud” on kokkulepete sõlmimine kirjastustega alles algusjärgus, on ilmunud ka esimene raamatute sisukokkuvõtteid ja hindu sisaldav infobülletään.

Merle Erm Eesti Põhjala Ühingust (tel. 2 645 4159) andis teada Põhjala Ühingute Liidu huvist teha koostööd rahvaraamatukogudega. Projekt peaks olema mõlemale poolele kasulik, huvipakkuv ja pikaajaline ning võiks käivituda juba aastast 2000. Huvilised võtku ühendust Merle Ermiga, vahendajaks võib olla ka ERÜ büroo.

Päeva lõpus kõneles **Jaan Uibu ühenduse “Elujõud”** ja raamatukogude koostööst, kutsudes raamatukogusid üles elujõu teemat käsitlema ka seoses Eesti Raamatu Aasta üritustega.

Võistlusest “Infootsing internetist” avalikust eelvoorust võisid **20. oktoobril** osa võtta kõik internetiühendusega raamatukogud. Hommikul kell 10 saadeti 16 eelnevalt registreerunule küsimuste veebilehekülje aadress. Rõõmustav oli tõdeda, et võistlusel soovisid osaleda paljud raamatukogutöötajad, ja et suurte kõrval julgesid

oma oskusi proovima tulla ka väikeste kogude töötajad. Eelvoorust pääsesid edasi kiiremini ja õigemini vastanud: Liina Eensaar (Tallinna Keskraamatukogu), Kalju Enniko (Kareda vallaraamatukogu), Maris Jaagosild (Eesti Rahva Muuseumi raamatukogu), Liina Jürimaa (TÜR), Merike Karolin (Kõrveküla raamatukogu), Katrin Kokk (Rapla Keskraamatukogu), Küllike Märtnmaa (TTÜR), Kersti Peekma (Eesti Patendiramatukogu), Merle Pindis (Võrumaa Keskraamatukogu), Kadri Toompark (RR).

Võistluse **lõppvoor** oli **27. oktoobril** Tartu Ülikooli Raamatukogus. Osalejad avasid veebilehe 20 küsimusega, mille temaatika oli kõikehaarav ning otsinguks võis kasutada mis tahes avaliku juurdepääsuga interneti vahendeid ja ressursse. Vastamiseks anti aega poolteist tundi. Osavõtjate arvates olid küsimused raskemad kui eelvoorust. Korraldajad **Ülle Musta** eestvedamisel põhjendasid valikut sellega, et võistlusel saadud kogemusest oleks kasu ka hiljem ning just seepärast kasutasid nad lugejate reaalseid päringuid.

Kokkuvõtete tegemise ajal jagasid oma kogemusi nii korraldajad kui osavõtjad ning kasu oli mõlemapoolne. Parima tulemuseni jõudis **Maris Jaagosild**, talle järgnesid **Kadri Toompark** ja **Katrin Kokk**. Auhindadeks oli ERÜ välja pannud Siimusti keraamikat, Ameerika Infokeskusest sai iga osaleja CD-ROM-i.

Täname kõiki, kes võistlusel kaasa löid, samuti võistluse korraldajat Ülle Musta.

* * *

Seminar “Raamatukogu- ja infotöötaja kutse-etiika toimus 28.–29. oktoobri.”

Lähemalt vt. E. Rannapi ja K. Talvi artikkel

ERÜ büroo

* * *

ERÜ büroo palub kõigil töörühmadel, toimkondadel ja sektiioonidel aidata täita ERÜ veergu ja saata kaastöid

Tõnismägi 2, 10122 Tallinn,
e-post: ela@nlib.ee.

* * *

Rahvusraamatukogus toimus 12. novembril juba traditsiooniks kujunenud **kooliraamatukoguhoidjate TEABEPÄEV**, teemaks "Kooliraamatukoguhoidja erinevad rollid".

TPÜ infoteaduste osakonna professor **Aira Lepik** esines avaettekandega "Kooliraamatukoguhoidja turuedukus – kas rollide paljusus?", milles ta käsitles kooliraamatukoguhoidja professionaalse ekspertiisi tasandeid ja turuedukuse eeldusi, peatus kooliraamatukogu suhtekorralduse valdkondadel ja suundadel ning jagas arendustegevuseks erialateavet.

Avaettekandes esitatud üldistustega haakus emeriitprofessor **Evi Rannapi** põhjalik käsitlus "Raamatukoguhoidja kui infotöötaja".

Edasi keskenduti kooliraamatukoguhoidja uutele rollidele – kooliraamatukoguhoidja kui sotsiaaltöötaja ja psühholoog. Mitmekülgse ülevaate ennetavast tööst probleemsete õpilastega andis Tallinna Pedagoogilise Seminari psühholoogia õppejõud **Helgi Hilborn** oma ettekandes "Raamatukogu lapsed – meie lapsed".

Algklassiõpetaja ja kooliraamatukoguhoidja koostööst rääkis kaaskiskuvalt ja elavalt Tallinna Pedagoogikaülikooli kasvatus-teaduste magister **Mare Müürsepp**. Ta rõhutas ettelugemise ning raamatu vaba valiku tähtsust lapses lugemishuvi äratamisel.

Suviseid Gotlandil toimunud Põhjamaade Kooliraamatukoguhoidjate Ühingu konverentsi muljeid jagas Laagna Gümnaasiumi raamatukoguhoidja **Eve Rahkema**.

Teabepäeval osalenutel oli meeldiv võimalus tutvuda ka Haridusministeeriumi õppekirjanduse ja kooliraamatukogude uue eksperdi **Kadri Haljamaaga**, kellega loodame edaspidi tihedat koostööd arendada. Täna on laekunud Haridusministeeriumilt vastused Põlvas toimunud kooliraamatukoguhoidjate suveseminaril koostatud pöördumisele, mille koopiad jagati kõigile teabepäeval osalenutele. Rõõmu tegi Haridusministeeriumi positiivne vastus Eesti Raamatu Aasta ürituste rahataotlusele.

Kuna Eesti Raamatu Aasta eelviib ERÜ kooliraamatukogude sektsioon Eesti üldhariduskoolide 5.–12. klassi õpilaste seas läbi küsitluse laste lugemuse ja raamatukogude kasutamise uurimiseks, siis tutvustasime selle läbi viimise ning analüüsimise korda. Küsitluslehed otsustati saata koolidesse detsembri alguseks ning kokkuvõtete esitamise ajaks määrati 15. jaanuar 2000. Lõplik analüüs esitatakse Eesti Raamatu Aasta raames korraldataval seminaril "Õpilane ja raamat" (7.04.2000), kuhu lisaks kooliraamatukoguhoidjatele on oodatud ka õpetajad.

Järgnevatest üritustest taas rohkem osavõttu lootes ja ilusat talve soovides

*Ester Sõrmus,
Bärbel Luhari*

* * *

26. oktoobril kogunes Eesti Rahvusraamatukogu kuppelsaali 16 erialaraamatukogude esindajat, et moodustada ERÜ juures sarnaste probleemide lahendamiseks ja vastastikuseks infovahetuseks oma sektsioon. **ERIALARAAMATUKOGUDE SEKTSIOONI** loomise vajadusest on räägitud ammu, reaalsuseks sai see koos Eesti Panga raamatukogu juhataja Kersti Naberi valimisega ERÜ juhatuse liikmeks. Kokkutulekul leiti, et ka

erialaraamatukogudes on mureks laenutatud trükiste tagasisaamine, info puudumine neis kogudes leiduvate ajakirjade, andmebaaside ja teiste infokandjate kohta jm.

Sektsiooni juhatajaks valiti Ameerika Infokeskuse juhataja **Vaiko Sepper** ja juhataja ase-täitjaks Eesti Õiguskeskuse raamatukogu juhataja **Kärt Miil**. Juhatusse kuuluvad veel Marje Tamre, Concordia Rahvusvaheline Ülikool Eestis raamatukogust, Keiu Saarniit TÜ Kliinikumi Medinfo Keskusest ja Maria Kalentsits Eesti Mereinstituudi raamatukogust. Oma abi sektsiooni tegevusele lubas lahkelt Aili Norberg RR-ist.

Juhatus peab oluliseks võimaldada kõigile sektsiooni liikmetele oma kogemuste edasiandmist teemadel ja aladel, mida nad kõige paremini valdavad. Teiseks oluliseks koostöösuunaks on samalaadse profiiliga raamatukogude komplekteerimisplaanide koordineerimine ja kulude kokkuhoiu eesmärgil tasuliste andmebaaside ühine tellimine.

Teine ERÜ erialaraamatukogude sektsiooni üritus toimus 26. novembril Ameerika Infokeskuses, kus keskuse juhataja Vaiko Sepper andis sektsiooni liikmetele ülevaate Ameerika Infokeskuse infoallikatest ning erinevatele sihtgruppidele suunatud teenustest.

Vaiko Sepper

Kontaktaadress:

U.S. Information Center
Kentmanni 20, Tallinn, Eesti
<http://www.usislib.ee>
e-post: vaiko@usislib.ee
phone: (372) 631 2212
fax: (372) 631 2026

RAAMATUKOGUHOIDJA JA INFOTÖÖTAJA KUTSE-EETIKA

Kuna käitumisreegleid peavad eriti jälgima need, kelle töökohustuste hulka kuulub suhtlemine, siis on kohane raamatukoguhoidja ja infotöötaja puhul kõnelda ka kutse-eetikast.

Kutse-eetika all mõtleme kõlbelisi nõudeid, mida mingi kutseala töötajad peavad täitma – kutseala moraalinormid, kõlbelised kujutlused ja hoiakud ning töö erinõuded.

Inimene identifitseerib ennast sageli professionaalse mina kaudu, s.o. elukutse kaudu. Raamatukoguhoidjate ja infotöötajate kutse-eetika probleeme on tõstatatud just murranguperioodidel. Eestis olid need aktuaalsed meie riigi taasiseseisvumise ajal, 80-ndate aastate lõpul. Raamatukogudel tuli tõestada oma olemasolu vajalikkust ning raamatukoguhoidjate ees seisid küsimus, kuidas oma kutseala väärtustada ja kaitsta.

Nüüd, uue aastatuhande künnisel elame taas läbi murrangulist aega, mille on toonud kaasa üleminek infoühiskonda.

28. ja 29. oktoobril toimus ERÜ koolituse toimkonna eestvõtmisel ja Concordia Rahvusvahelise Ülikooli Eestis toetusel SEMINAR “Raamatukoguhoidja ja infotöötaja kutse-eetika”.

Teemat ajendasid käsitlema kiired muudatused ühiskonnas ning raamatukoguhoidja ja infotöötaja valmisolek nendeks.

Ühiskonna informatiseerimine toob kaasa uued probleemid. Missugust rolli saab ja võib täita raamatukoguhoidja uutes kommunikatiivsetes tingimustes – infoühiskonnas? Missuguseid kõlbelisi nõudeid ja norme peab arvestama raamatukoguhoidja ja infotöötaja? On selge, et infoajastuga kaasnevad ka ohud ja ebasoovitavad tagajärjed. Näiteks

võrkude ja sidesüsteemide mõju, riist- ja tarkvara kasvav integratsioon, informatsiooninduse muutumine äriks. Meilegi tekib võimalus osaleda maailmamälu ülesehitamises, mis nõuab teadmiste korraldamisel, süstematiseerimisel uut kvaliteeti ja suurt vastutust kogu ühiskonna ees. Osavõtuõigus protsessist saadakse oma inforessurside avamise ja ühtsesse kasutusvõrku lülitamisega.

Moodsa infotehnoloogia iseloomulikuks jooneks on kasvav integratsioon. Komplekssed süsteemid moodustuvad varasematest iseseisvatest tehnilistest vahenditest. Kasvab inimese sõltuvus niisuguste süsteemide funktsioneerimisvõimest. Kasvab ka inimeste töö intensiivsus ja pinged. Inimene ei suuda enam kontrollida infotööstustulemusi, andmekaitse on illusoorne.

Informatsiooni muutumine kaubaks muutub ohuks nii teabekasutajale kui ka infotöötajale, sest informatsioon on kaup, mis allub samuti turunõudlusele ja -pakkumisele. Siin võivad tekkida aga tema kasutatavuse (juurdepääsu) teel tõkked. Näiteks info ja teeninduse kõrge hind, suure tootlikkusega infopakkuja monopolne seisund. Ohuks on arvutikuriteod – tungimine süsteemidesse, andmete kustutamine, võltsimine, vargus, programmide hävitamine jne. Need võivad tuua kaasa nii raskeid majanduslikke kui ka poliitilisi tagajärgi.

Nii tundubki, et käes on aeg kutse-eetika põhinõuete koostamiseks ja aruteluks.

Kahepäevase seminari avas **Concordia Rahvusvahelise Ülikooli Eestis rektor Mart Susi**, kes tõdes eetikaprobleemide aktuaalsust teadvustamiseks ning väärtustamiseks raamatukoguhoidja ja infotöötaja elukutset.

Seminari ettekannetes käsitleti kutse-eetika nõudeid ja lahendamist ootavaid probleeme, olukorda Eestis ja teistes riikides.

Tallinna Tehnikaülikooli dotsent Mari Meel esines teemal “Eetika ja infoühiskond”, tuues välja seisukoha, et tööeetikast lähtuvalt peetakse arvutit väga heaks abivahendiks, sest ta on suurendanud inimeste tööjõudlust. Teisest küljest aga suurendab arvuti eetiliste konfliktide hulka ja ulatuvust. Põhjused peituvad nii arvutis kui ka inimese enese psüühikas.

Viljandi Kultuurikolledži lektori Aivi Sepa ettekande eesmärk oli tutvustada infoetika, sealhulgas ka raamatukogu- ja infotöötaja kutse-eetika probleeme käsitlevaid õppeaineid, infoteaduse ja raamatukogunduse eriala õppekavades. Ta vaatles neid Ameerika Ühendriikide Pittsburghi, Ühendatud Kuningriigi Brightoni ja Loughborough’ ülikooli õppekavade näitel.

Eesti Rahvusraamatukogu raamatukogunduse osakonna juhataja Anu Nuut kõneles teemal “Juhtide infoetika: moraali mudelid infoühiskonnas”, peatudes informatsiooni eetiliste probleemide kasutamisel inimlike väärtuste kaudu.

Külalisena esines **Vilniuse Ülikooli raamatukogunduse kateedri vanemassistent Vita Mozuraite**, kes tutvustas äsja valminud ja kutseühingus vastu võetud Leedu raamatukoguhoidjate eetikakoodeksi põhipunkte. Ta peatus ka kitsaskohtadel, mis tulid ilmsiks koodeksi koostades. Nendeks olid tsensuur, lugejate konfidentsiaalsuse tagamine, kogude komplekteerimine jm.

Eesti Rahvusraamatukogu juhtiv spetsialist Eda Pihu peatus rohkem teenindajaile esitatavatel nõuetel.

Järgnesid ülevaated raamatukoguhoidja kutse- ja enesemääramisest Põhjamaade, Saksamaa ja Ameerika Ühendriikide näidetel.

ERÜ esimees, RR-i täienduskoolituse peaspetsialist Krista Talvi kõneles teemal “Professionaalsuse kriteeriumid ja raamatu-

koguhoidjate kutse-eetika", kasutades näitena rootslaste samateemalist väljaannet. Raamatukoguhoidja kutse põhiolemuse võib kokku võtta kolme üldkriteeriumiga: raamatukoguhoidja kui infovahendaja, raamatukoguhoidja kui õpetaja, raamatukoguhoidja kui professionaal. Lähtudes üldkriteeriumidest saab sõnastada ka kutse-eetika juhised.

TÜR-i pearaamatukoguhoidja, koolituse nõukogu esinaine Malle Ermel tutvustas Saksa Raamatukoguühingute Liidu kutsekirjeldust. Nimetatud dokumendis selgitatakse raamatukoguhoidjale esitatavaid kvalifikatsiooni- ja kompetentsusenõudeid raamatukogutüüpide ning raamatukogutöö eri valdkondade kaupa.

Concordia Rahvusvahelise Ülikooli Eestis raamatukogu direktor Marje Tamre rääkis kutse-eetika probleemidest Ameerika Ühendriikides kui väga arenenud demokraatlikus riigis, kuid samal ajal seadustega üsnagi tugevalt reglementeeritud ühiskonnas.

Ettekannetele järgnes rühmatöö, mille eesmärk oli arutada, mõelda ja sõnastada kutse-eetika põhitõed. **Tallinna Pedagoogikaülikooli emeriitprofessor Evi Rannap** selgitas, missugused peaksid olema raamatukoguhoidjale ja infotöötajale esitatavad kõlbelised nõuded, kutseala moraalinormid, kohustused ja vastutus oma kutse ees: meil tuleb vastutada lugeja (teabevajaja), kogu ühiskonna ees kogude, teabevaramute loomise ja kujundamise eest, oma raamatukogu (teabekeskuse) eest.

Vastutus lugeja ees eeldab kohustust tundma õppida teabevajadusi, s.t. teabe ja teavikute juurdepääsetavuse ja kättesaadavuse tagamist. Teenindama peab kõiki teabevajajaid, sõltumata nende rahvuslikust kuuluvusest, poliitilistest või usulistest tõekspidamistest. Tuleb austada iga inimese õigust informatsioonile. Kogude loomisel ja kujundamisel on kohustus arvestada kogu lugejaskonda, suhtuda teavikute valimisse objektiivselt. Tuleb vastutada teabe tootjate (loojate) õiguste

kaitse eest. Raamatukogu või teabekeskuse arengule kaasaaitamine ja lojaalsus oma kollektiivile, nii nagu oma kutsealaste teadmiste ning oskuste täiendamine, peaks nüüd ja tulevikus olema iga töötaja aukohus.

Vastutus ühiskonna ees tuleneb kohustusest osaleda rahvusliku ja maailmamälu loomisel, säilitades ja tehes ühiskonnale kättesaadavaks kirjalikult talletatud vaimuvara, sõltumata teavikute vormist (paber- või elektroonilised infokandjad vm.).

Viiest töörühmast osavõtjad ei olnud põhitõdede väljatöötamisel sugugi ühel meelel: heideti ette eesmärgi puudumist, eri maade eetikakoodeksite vähest tutvustamist jne. Kui vaidlused vaieldud, jõudsid osalejad järeldusele, et koodeks on loetelu käitumisreeglitest, mida raamatukoguhoidja peab järgima, koodeksi nõuete tõlgitsemine aga ei saa olla vastuolus üldkehtivate moraalinormidega.

Raamatukoguhoidja kutse-eetika küsimustega on varemgi tegeldud. Kõigile on tuttav Hans Jürmani ja Anti Kidroni koostatud "Raamatukoguhoidja kutse-eetika ja suhtlemisetikett" (Tallinn, 1982). Tuntud on Helene Johani käsud ja keelud raamatukoguhoidjale-bibliograafiale-informistile. 80-ndate aastate lõpus tegutses Eesti Kultuuriministeeriumi juures ametkondadevaheline kaadritoimkond, kes tegeles ka raamatukoguhoidja kutse ja kutseõppega. **Eesti Meditsiiniraamatukogu direktor Milvi Tedremaa ja Eesti Naisuurimuse ja Teabekeskuse töötaja Maie Gross** olid tol ajal väga aktiivsed eetikaküsimustega tegelejad: korraldati huvitavaid kursusi ja seminare. Ametkondadevahelise raamatukogu komisjoni kaadri probleemgrupi baasil moodustati taasasutatud ERÜ juurde koolituse toimkond ning 90-ndate aastate alguses ka eetika töörühm. Ka siis mõeldi ametikäitumiskoodeksi või eetikakoodeksi kehtestamisele. Tõlgiti koodekseid ja avaldati artikleid. Kõik see toimus **RR-i psühholoogi Tiiu Merese ja TPÜ**

õppejõu Ülle Papi eestvõtmisel. Maie Grossi initsiatiivil ilmus siis sarjas "Uut välismaa raamatukogudes" (nr. 9) soome keelest tõlgitud "Teadmised ja elu" (*Tieto ja elämä*) näitamaks, millist rolli etendavad raamatukogud ja raamatukoguhoidjad teadmiste hankimisel, milline on raamatukogude tulevik.

Seminarijärgselt on moodustatud töörühm, kes hakkab eetikakoodeksit välja töötama. Jõudu tööle, Vaiko Sepper, Tiina Feldman, Irma Raatma, Marju Tarve, Anu Iho, Aivi Sepp, Anne Kelnik, Mai Põldaas, Leida Olszak, Eda Pihu ja Malle Ermel!

Kõik seminari ettekanded avaldatakse kogumikus ning nendega saab tutvuda igas suuremas teadus- ja rahvaraamatukogus, samuti ERÜ büroos.

*ERÜ koolitustoimkonna nimel
Evi Rannap ja Krista Talvi*

AVALIKKUSSUHTED – MIS NAD ON JA MIDA NEILT OODATAKSE

22. oktoobril toimus Tartu Ülikooli Raamatukogus just niisuguse pealkirjaga seminar.

Avalikkussuhted on kiiresti arenenud raamatukogumaailmas muutumas strateegiliselt oluliseks küsimuseks. See ei ainult Eestis ja TÜR-is nõndaviisi. Avalikkussuhete võimalused, ülesanded ja eesmärgid teadusraamatukogudes on arutlusteemaks mitmetes riikides ja rahvusvahelistes erialaväljaannetes. Selle põhjuseks on teadusraamatukogudes, eriti ülikooliraamatukogudes üldine rahaline kitsikus, aga ka ebakindlaks muutunud roll tänapäeva teadusliku kirjanduse ja teadusinfo valdaja ning vahendajana. Avalike suhete **sihipäras** ja **pidevas** töös nähakse eelkõige mõjusat hooba raamatukogu finantsseisu parandamiseks.

Avalikkussuhted peavad tooma avalikkuse ette raamatukogu väärtused ja tähenduse ühiskonna jaoks ning mõjutama teatud sihtgrupe kindlas suunas. Nendeks on: raamatukogu ülalpidaja(d), olemasolevad ja potentsiaalsed kasutajad, raamatukogutöötajad, lai avalikkus. Avalikkussuhete siht on jälgida, et **ülalpidajale** eraldataks piisavalt vahendeid raamatukogu funktsioonide täitmiseks; et raamatukoguessursse kasutaks **lugeja** huvides; et raamatukogu **töötajate** eesmärke rakendatakse aktiivselt ja vastutustundlikult ellu; et kujuneks **üldsuse** positiivne suhtumine ja avalik toetus.

Võib öelda, et TÜR oli õnnega koos, kui seminaril nõustusid esinema oma ala parimad asjatundjad, TÜ meedia ja kommunikatsiooni professor, Riigikogu liige **Marju Lauristin** ja TPÜ raamatukogunduse õppetooli professor **Aira Lepik**. Seminar oligi üles ehitatud nii, et kõigepealt esinevad avalikkussuhete professionaalid, seejärel tutvustavad ülikooli teabe-

talitus ja raamatukogud oma töö korraldust ja kogemusi.

M. Lauristini ettekanne võitis üldise tähelepanu ja tunnustuse. Tema käsitus oli mitmeplaaniline: vaadelda nii riiklikku, lokaalset, globaalset, ülikoolikeskset kui ka isiklikku – kasutaja aspekti. Marju Lauristin rõhutas, et **suhtekorraldus peab kuuluma raamatukogu strateegilise juhtimise valdkonda**. Avalikud suhted on raamatukogu jaoks metatasand. Vastulausena TÜR-i direktori **Toomas Liivamäe** ütlusele seminari avasõnas, et Tartus ei ole ühtki teadusraamatukogu, peatus Lauristin pikemalt asutuse või organisatsiooni **identiteedi** küsimustel. Identiteet ei tule väljastpoolt, identiteet on see, kuidas või kellena end tuntakse. Selle nimel tuleb aga tegutseda: hoida ja luua kontakte, taotleda konkurentsitingimustes riigieelarvest, ülikoolilt, teadustöö grantidelt raha. Raamatukogu peab tundlikult reageerima kõigele uuele teadusinfo ja teadusliku kommunikatsiooni valdkonnas. Ta peab olema oma kasutajatele **vajalik ja usaldusväärne**. Teadusraamatukogu usaldusväärsus tähendab aga, et teadlane võib kindel olla, et raamatukogu teabesüsteem tervikuna annab talle vastaval erialal ilmunust täieliku pildi. Marju Lauristin kui TÜR-i lugeja tõi tähelepanekuid, mis teda kui teadlast ja õppejõudu praegu raamatukogus häirivad. Näiteks uue erialakirjanduse nappus, õpikute vanus ja vähesus, ebakindlus materjalide kättesaamisel, märksõnastamine, kodulehekülje teabevaesus. M. Lauristin ütles, et tema soov oleks üle teadusraamatukogu läve astudes tunda end sisenevat **globaalsesse infomaailma, kus ühe raamatukogu kaudu on talle kättesaadav kogu maailma teaduslik informatsioon**.

Ei ole kahtlust, et seminaril osalejail oli Marju Lauristini tunni kestnud arutlusest palju kõrva taha panna, kõige rohkem siiski TRÜ rahval, sest ülikoolisisene suhtekorraldus oli Lauristini ettekande kandvamaid ja huvitavamaid teemasid.

Aira Lepiku teemaks oli samuti raamatukogu suhtekorraldus, selle vajadus ja võimalused. A. Lepik keskendus raamatukogu **suhtlemisprotsessi pidevale ja plaanipärasele juhtimisele**. Ta tutvustas suhtekorralduse põhielemente – situatsioonianalüüsi, plaanimist, kommunikatsiooni, hindamistvõrdlemist; näitas, et raamatukogu suhtekorraldus ja turuedukus on omavahel korrelatiivses seoses. Mõlemad kõnelejad rõhutasid, et kõige olulisem igale raamatukogule on oma **identiteedi** määramine ja sellele vastav tegutsemine. Võiks ehk ütelda, et M. Lauristini ettekanne oli hea näide avalikkussuhete sünteesist, A. Lepiku omade analüüsist. Võitjaks oli kuulajaskond, kes sai tervikpildi.

TÜ teabetalituse spetsialistid olid palutud seminarile esinema meediasuhete ja teabekorralduse küsimustes. Teabetalituse juhataja **Andres Toode** rõhutas meediasuhete olulisust ja arutles teemal, kas meedia teenib rohkem mõjutamise või tunnustamise eesmärki. Kuna A. Toode on töötanud ajakirjanikuna, siis jagas kohalolijatele nippe, kuidas võita ajakirjanduse tähelepanu ning kuidas saavutada edastatud teabe maksimaalset tõesust.

Eva Kumbergi esinemine käsitles suure asutuse (antud juhul TÜ) organisatsioonisisest teabekorraldust. Sisekommunikatsioonilt nõutakse usaldatavust, ühtsust, lojaalsust, kiirust, efektiivsust, tuge töösuutlikkuse suurendamiseks. E. Kumberg, kes on aastaid tegelnud TÜ teabekorralduse väljaarendamisega, oskas hinnata ja iseloomustada teabelevi kõiki vorme.

Kolleegide tegemistest andis huvitava ülevaate RR-i avalike suhete osakonna juhataja **Urve Pals** – **“Viis aastat suhtekorraldust Rahvusraamatukogus”**. Esineja peatus lühidalt osakonna loomisel

ja arengulool ning tutvustas praegusi tegevusvaldkondi ning probleeme. Käesoleval ajal on osakonnas kolm töögrupp: info-, kirjastus- ja kujundusgrupp. Osakonnas töötab 10 inimest. Tõsisema murena nimetas U. Pals raskusi meediaga suhtlemisel. Eesti Rahvusraamatukogu kõlab küll iga päev raadios, teles ja ajakirjanduses, aga rohkem korraldatavate ürituste tõttu. RR-i enda probleemid jätvavad ajakirjanduse külmaks.

TÜR-i avalikkussuhetest rääkisid avalike suhete osakonna juhataja, seminari idee autor ja hing **Ilona Smuškina**, sama osakonna näituste kuraator **Tiina Matsulevitš** ja teadusosakonna juhataja **Urve Tõnnov**.

TÜR valmistus seminariks ligi pool aastat. See tähendab, et viidi läbi ka **kasutajaskonna küsitlus** (ligi 400 vastanut) avalike suhete valdkondi puudutavates küsimustes: teabelevi, näituste ja ürituste külastatavus, raamatukogulugeja suhtlus, valgustuse, vitriinide, ruumide sobivus jms. Korraldati ka **ekspertküsitlus** (23 eksperti, neist 14 Tartu Ülikooli teaduskondadest eri ametipostidelt, kaks raamatukogutöötajat, teiste kultuuri-, haridus- ja teadusasutuste töötajad, avaliku elu tegelased). Raamatukogu ja lugeja dialoog teostus ka **lugejakonverentsil "Teie kord on küsida"**. Eeltööna oli kogutud ja analüüsitud **raamatukogu kodulehekülje** avalikkussuhetele orienteeritud rubriikide **kasutatavust**.

I. Smuškina käsitleski kõige detailsemalt eelnimetatud küsitluse korraldust ja tulemusi (raamatukogu loodab need edaspidi aval-

dada), peatudes pikemalt ka meeldival koostööl ekspertidega ja nende hinnangutel TÜR-i rolli kohta. TÜR on valdavale osale ekspertidest Tartust ja *alma materist* lahutamatu, midagi igiomast ja sümboolset. Tema edasine käekäik läheb teadusüldsusele vägagi korda.

Osakonna juhatajana peatus I. Smuškina ka avalike suhete edasise arendamise probleemidel ja raskustel, pidades silmas ühelt poolt raha- ja personalinappust ning teiselt poolt ülesannete paljusust ning vajadust nende kõigiga **pidevalt** tegelda.

Tiina Matsulevitši etteaste **"Näitused raamatukogus – missugused ja kelle jaoks"** analüüsis lugejate vastuseid antud teemal. Tema ülevaatest saime teada, et TÜR korraldab igal aastal keskmiselt 100 näitust – neist ligi kaks kolmandikku on teema- ja tähtpäevanäitused (oluline osa on siin Tartu Ülikooli ja tema liikmete tähtpäevadel), kunstinäitusi on 30–40 ja suuri külalishäidusi, enamasti välisriikidest, viis-kuus. Esineja tõi välja lugejate eelistused, külastus-

sageduse ja ka enim tunnustust pälvinud näitused. Muide, ei julgeks arvatagi, et kiita saanute esireas on üliõpilaslugejate hinnangul 1997. a. korraldatud näitus **"Raamat karjub appi!"**

Allakirjutanu esinemisteenaks oli **"Avalikkussuhete dominandid ja ääremaad"**. Sisutiheda päeva lõpulausetes rõhutasin veel kord põhitõdesid, et avalikkussuhetes osaleme me kõik, iga raamatukogutöötaja, ja et raamatukogu avalikkussuhete põhiadressaat on tema kasutaja. Veidi pikemalt peatusin raamatukogu kodulehekülje kasutatavusel. Selle tähtsus tänapäeval järjest suureneb. TÜR-i rahvas sai meeldivate üllatuste osaliseks: kodulehekülje avalikkussuhetega seonduvad rubriigid leidsid märkimisväärselt suurt kasutamist. Muu hulgas oli rõõmustav, et saksa keelset lehekülge oli kuu jooksul kasutatud ligi 1000 ja ingliskeelset ligi 700 korda. Suurt huvi on pakkunud ka raamatukogu väljaanded, mida oli ühe kuu jooksul kasutatud üle 2500 korra.

Urve Tõnnov

*Marju Lauristin ja seminari idee autor Ilona Smuškina.
Foto: Aivar Viinalas*

INFO, INFORMATSIOON, TEAVE

Neid sõnu kuuleme ja näeme peaaegu iga päev. Selles, et iga-päevastes jutuaajamistes ei pöörata tähelepanu sõnade täpsele tähendusele, pole midagi imelikku. Aga raamatukoguhoidjal peab olema selge, kuidas kasutada üht ja teist sõna oma erialal. Sõnale kui terminile tuleb anda täpne definitsioon. Siin võivad aidata neist loodud liitsõnad ja tuletised. Seepärast on kasulik vaadata sõnastikke. Olgu nimetatud kolm: *Eesti-inglise-saksa-vene infosõnastik*. Tln., 1977, *Ingliise-vene-estli arvutisõnastik*. Tln., 1991, *Eesti keele sõnaraamat*. Tln., 1999.

Esimene probleem. Kas **info** (informatsioon) ja **teave** on raamatukogus ikka täpselt kattuvad mõisted? Kui need võrdsustada, siis oleks asi väga lihtne – iga tuletis või liitsõna mõiste saab kaks varianti ja on ükskõik, kas teave või info. Kuid Ustus Agur tegi infosõnastikus tähenduse vahet ja sõnaraamatuis on info andnud palju rohkem tuletisi ja liitsõnu kui teave. Väga on vaja määratlusi ja vasteid teistes keeltes.

Teine mure seisneb selles, et käiku on läinud liitsõnu, kus teave või info ei ole oma kohal. Ükskõik, kas nad on võrdsed või ei ole. Esiteks *teaberaamat* ja *teabekirjandus*. Kas inforaamat ja infokirjandus? (Teabeteavikut ja infoteavikut ei ole kohanud.) Tekib küsimus, kas leidub üldse kirjandust ja raamatut (ka teavikut), kus ei ole informatsiooni, teavet? *Teatmeraamatud* seevastu on entsüklopeediad, sõnaraamatud, teatmikud jne., mis annavad hõlpsasti vastuse pärin-gule teatme näol. Ent teatmed on ainult osa informatsioonist, mida otsitakse raamatuist ja muist teavikuist. Infot pakuvad nii teadus-likud uurimused, populaarteaduslikud teosed, käsiraamatud, õpikud kui ka ilukirjandus. Küllap esijoones rahvaraamatukogudes on tarvis vastandada *ilukirjan-dusele* raamatuid, mis mitteilu-

kirjandusena pakuvad teadmisi ja oskusi (mitte kunstielamusi). Kas ei võiks siin jätkata vähimalt 80–90-aastast traditsiooni ja jaotust: *ilukirjandus* ja *teaduslik kirjandus* ehk liitsõnas *teaduskirjandus*? Teadusel baseerub ka palju muud peale teadusliku uurimistöö alusel sündinud uurimuste. Muidugi võib vaielda, kas telefoniraamat või astroloogiakäsiraamat on ikka teaduslik kirjandus. Ilukirjanduse vastandina on pakutud sõnade *tead*: *teadu* ja *teadmine*: *teadmise* alusel liitsõnu *teadukirjandus* ja *teadmiskirjandus*. Edasi – *teaduraamat* ja *teadmistraamat*.

Teiseks – *teabekogu*. Mis see on? Kas ka teabefond, infokogu, infofond? (Teatmekogu tähendab hoopis teatmeraamatute kogu.) Iga raamatukogu on ju mingi kogu informatsiooni.

Kolmandaks *teabesaal* (teabetuba). Miks mitte ka infosaal? Lugemissaale on ju ikka spetsialiseeritud: tehnikasaal (tehnikakirjanduse lugemissaal), ajakirjanduse lugemissaal, muusikasaal, laste lugemissaal, ajalehesaal, teatmeraamatute lugemissaal jne. Kas teabesaal on ainult info edastamiseks, ilma et seal laenutataks teavikuid?

Neljandaks – *teabekeskus*. Ju siis ka infotsenter. Tänapäeval armastatakse väga sõna keskus, mis aga toob kaasa segadust. Ühel juhul on teabekeskuseks endine raamatukogu tervikuna, teisel ümbernimetatuna raamatukogu struktuuriüksus – endine lugemissaal, osakond vm. Kolmandal – lugejaid kui infovajajaid teenindav teeninduspunkt. Juhtub sedagi, et samas raamatukogus on ühe eriala jaoks teabekeskus, teise tarvis infokeskus. Kuidas seletada?

Kõik arvamused, täpsustused ettepanekud, määratlused, tõlkevasted palun saata:

ERÜ terminoloogiatoimkond, Tõnismägi 2, 15189 Tallinn, telefon 630 7121, e-post: maris@nlib.ee

Hans Jürman

VÕRUMAA KESKRAAMATU- KOGU – 90

30. oktoobril 1999. a. tähistas Võrumaa Keskraamatukogu oma 90. sünnipäeva **konverentsiga**, mille teemaks oli kiri, raamat ja raamatukogu infoühiskonnas.

Traditsioonilise raamatukogu muutumisest virtuaalseks raamatukoguks kõneles pikemalt RR-i peadirektor **Tiiu Valm**. Ta nentis kahjutundega, et Eesti arengukavas aastani 2002 pole kultuuri üldse mainitudki. Samas tõi ta näiteks Soome, kus arengukavas aastani 2005 on kultuuri kohta pikk peatükk, sealhulgas on raamatukogude arengule pühendatud kaks ja pool lehekülge. Räägitakse ülemaailmsest elektroonilisest moodulsidevõrkudega ühendatud raamatukogust. Tulevikus kasvavad kulutused autoriõiguse litsentsidele, andmebaasidele jm. Raamatukoguhoidja peab tundma arvutit ja vajadusel koolitama ka lugejat. Eestis kasutab praegu iga päev arvutit ligi 300 000 inimest, sellest ligi 80% tööül. On valminud üheksa raamatukogu vaheline digitaalraamatukogu projekt, mis kujutab endast järgneva kahe aasta raamatukogude arengukava. Sellel on seitse alaprojekti: Ares (artiklite analüütiline andmebaas seotuna täistekstidega), Midas (mikrovormide andmebaas ja arhiiv), Kleio (koolitusaalne info, kaugkoolitus), Diana (digitaalsete väljaannete arhiveerimine), Hermes (Eesti humanitaarse mälu säilitamine), Aisopos (avaliku süsteemi päringute optimeerimine ja selekteerimine), Rhea (raamatukogude ühisligipääs elektroonilistele väljaannetele). Aasta 2000 on õppimise ja koolitamise aeg.

Kultuuriministeriumi raamatukogude nõunik **Meeli Veskus** kõneles rahast ja infotehnoloogiast. Aastal 1999 jätkus raamatukoguruumide renoveerimine ja remon-

timine. Neli aastat tagasi polnud väikestes rahvaraamatukogudes ühtki arvutit, 1998. aastal osteti arvuti riist- ja tarkvara, sel aastal on keskendutud interneti-ühenduste loomisele. Järgmise aasta riigieelarve eelnõus on viimasele ette nähtud 2 miljonit krooni ning 3,5 miljonit krooni inventari muretsemiseks. 2000. aasta infotehnoloogiaraha jaotamise prioriteetidid otsustab rahvaraamatukogude direktorite nõukogu.

Pearaamatukoguhoidja **Ere Raag** andis pika ja põhjaliku ülevaate Võrumaa Keskraamatukogu ajaloost. Ajakirja "Raamatukogu" järgmise aasta esimeses numbris võite lugeda aga Inga Kuljuse samasisulist kirjutist.

Võrus läbi viidud lugejauuringut tutvustas teenindusosakonna juhataja **Tuuli Kütt**. Võru Keskraamatukogus käib ligi 6000 lugejat, ankeedile vastas 65 (neist 50 naist). Enamik vastanuist oli rahul nii raamatukogu sisekujunduse

(riiulite ja laudade paigutusega) kui kirjanduse ka valiku ja teeninduskvaliteediga. Vaid viis inimest ei saanud raamatukogust neile vajalikku trükist ja viis polnud rahul raamatuvalikuga.

Võrumaa Keskraamatukogu direktori **Inga Kuljuse** esinemine oli pealkirjastatud mõtisklusena raamatukoguhoidja kreedost. Ta ühendas leidlikult selle oma jutu raamatukogu töötajate tänamisega tehtu eest.

Ene Riet

***

21. oktoobril toimus Eesti Rahvusraamatukogus Tallinna Pedagoogikaülikooli infoteaduste osakonna jaoks väga tähtis ja rõõmustav sündmus – **raamatukogunduse ja bibliograafia ning infoteaduste eriala vilistlaste kokkutulek**. Kuigi kokkusaamine toimus nädala sees ja varajasel õhtutunnil, oli endisi õpingukaaslaste ja õppejõude kohtama tulnud üle poolesaja lõpetanu.

Et hoida sidet ja saada ülevaadet endiste tudengite töökäigust algas üritus küsitluslehtede täitmisega. Järgnevad tervitussõnad lausus infoteaduste osakonna juhataja **Sirje Virkus**, kes avaldas heameelt taaskohtumise üle ning tänas kolleege, kes on osakonnast nüüdseks juba lahkunud.

Ülejäänud aeg veedeti vanade kaaslastega elavalt vesteldes ja uusi tutvusi sõlmides. Edasisi kohtumisi ootama jäädes tänab infoteaduste osakond kõiki kohaletulnuid ning soovib edu ja kordaminekuid valitud erialal!

Osakonnajuhataja abi Anne Samp

Lugupeetud raamatukoguhoidjad!

Läheneb "**Nukitsa**" konkurss, mis tähendab, et juba viiendat korda hakkavad lapsed valima kahe viimase aasta parimat eesti lastekirjanikku ja illustraatorit.

Vaatluse alla tuleb **algupärane lastekirjandus** (tekst ja illustratsioonid) **aastatest 1998–1999**.

Võistlevate raamatute nimestiku saadame linna või maakonna keskraamatukogudesse hiljemalt 25. jaanuariks 2000. a.

Laste küsitlemine toimub veebruarikuu jooksul. Hääletussedelid peavad jõudma Eesti Lastekirjanduse Teabekeskusesse hiljemalt **1. märtsiks 2000. a.**

On aeg alustada ettevalmistustega. Abi pakuvad 9. aprillil ja 10. septembril "Õpetajate Lehes" avaldatud Eesti Lastekirjanduse Teabekeskuse uudiskirjanduse kvartalnimestikud.

Küsimustega pöörduge keskraamatukogu või Eesti Lastekirjanduse Teabekeskuse poole: 646 6559 või 646 6488.

Edukat valimist!

Eesti Lastekirjanduse Teabekeskus

***

HEA UUDIS!

Eesti Lastekirjanduse Teabekeskuselt on ilmumas uue kujundusega **lastekirjanduse ja - kultuuri almanahh NUKITS '99**. (Hind 60 krooni.)

Tellimused esitada telefonil 646 6488. Tasutud arve korral saab "Nukitsa" kätte alates **1. detsembrist 1999** Eesti Lastekirjanduse Teabekeskusest Tallinnas Liivalaia 30.

“VAINULILLED” JA “EMAJÕE ÖÖBIK”

Mälestusi

Kord RR-i rariteetide kataloogist midagi otsides sattusin Koidula 1866 ja 1867 ilmunud luuletuskogude peale. Polnud aega neid vaadata, aga jätsin meelde. Kontrollisin raamatute olemasolu hiljemgi, aga kui siis kunagi tahtsin neid välja tellida – niisama, hingeülenduseks – polnudki enam.

Aga päris elav Koidula, ja mitte ükski, kangastus ühel teisel korral: see oli kultuurihommikul Toompeal meie raamatukogu ilusas suures saalis, kui Maire Liivamets ja Kalju Oja esitasid Koidula ja Kreutzwaldi kirjavahetust. See, kui hästi nad mõlemad oma osasse sobisid, oli hämmastav. Nii välimuselt kui hingeliselt suutsid nad edasi anda kirjanike elu – see oli harukordne elamus ja tänaseni meeles.

Meeldejäänut on muudki, nii minul kui teistel. Mall Tammet (1931, RR-is 1950–1964) meenutab tööd katedraali keldris, arvatavalt 1951. aastal. Sinna oli kokku veetud vaibevara, s.t. peremeheta (konfiskeeritud) raamatuid, mida Mall Tammet läbivaatajatele ette kandis. Helene Johani valis, mida arvele võtta, mida hävitada. Nii üks kui teine toimus sealsamas keldri ruumis, mitte küll üheaegselt. Kord pillas M. T. kätte võetud liiga suure sületäie H. J. peale, kes istus madalamas. Ümberringi teised ehmatasid (Mall ise on kaunilt süüdimatu ega ole iialgi ühtki direktorit kartnud), et mis kärgatus nüüd järgneb, aga pahandust ei tulnudki, H. J. ütles ainult segi läinud raamatute kohta, et nüüd pean kõik uuesti vaatama. Eks see oli omamoodi raamatute viimne vastuhakk, juba füüsilise, sest vaimse vastu olid nõukogude robotid kurdid. Kord ühe arre-

teeritu korterist raamatute toomise järel andis autojuht Edgar Vennikas lahkumisavalduse, tema hing tõrkus seda tööd tegemast.

Pealegi toodi raamatuid ka kodudest, kuhu pereliikmed alles olid jäänud. Kuulutati ju: nõukogude kohus on karm, kuid õiglane. Hiljem võisid rehabiliteeritud oma raamatud tagasi saada, täpsemalt, tagasi osta, küll mingi sümboolse madala hinnaga, aga kõigist polnud tagasitulijat, kõigist polnud nõudjat ja lõpuks polnud kõiki raamatuid enam alleski.

Silme ees on ka suur riit keelatud autorite raamatutest välja lõigatud ees- või järelsõnu, mis olid sel ajal väga nõutavad, sest kirjanduslugusid polnud. Kõik need läksid spetsfondi ja tuli aastate pärast – sisse tagasi kleepida. Mäletan ka üldfondis olevaid Marta Sillaotsa autograafidega Underi luuletuskogusid, mis erilise tähelepanuga olid köidetud just sellele raamatule sobivasse kirjusse sitsi.

Sõjajärgsest hirmuajast annab faktitruu pildi ka Jaan Roosi päevik “Läbi punase öö” (1997), kui temagi raamatuid tema eluajal jahtis “verine kommunist”, küll tulemusteta.

Keldrist on endalgi üks mälestus. Oli tavaline, et hoogtoid tuli teha ka teiste osakondade abiga ja kord hommikul saadeti mind kui bilioograafia osakonna noorimat katedraali, kus ees oli juba heinasaadusuurune hunnik lõhutud raamatuid, ümber inimesed, kes sinna sünges vaikuses pidevalt tükke juurde viskasid. Töö seisis selles, et kõigepealt tuli raamatul rebida kaaned (nagu linnul tiivad), ja siis pataka-kaupa kiskuda lõhki lehed. Trükised osutasid siingi vastupanu, sest

VAIME KABUR – 85

ÕNNITLEMINE

eestiaegsete raamatute köide oli kõva ja lehed paksud. Hoogsas harjumata tegevuses võisid käed raku minna, mõni üritaski kinnastega. Tegin minagi ettenähtut, aga miskipärast tõusis mul nähtav palavik, kuigi ma haige ei olnud, ja lõunavahel kästi koju minna. Järgmisel hommikul tulin tööle, aga keldrisse enam ei saadetud.

50-ndatel aastatel oli raamatute krematoorium erihoiuosakonna ahjus Salomonias Telmani juhtimisel. Sealgi vajati abiväge. Kord saadeti sinna laenutusest Kiira Vennikas (1930, RR-is 1951–1970), tema tegi seda tööd ühe päeva, siis keeldus jätkamast.

Samal ajal pidi kaua ilmaletulekus heitlema “Tõe ja õiguse” kordustrükk. Kui see lõpuks tuli, küsis raamatukoguhoidja Elga Kuusman (1926, RR-is 1948–1961) teiselt: “Ei tea, mis see maksab?” – “Tõde [s.o. “Pravda”] maksab 2 kopikat ja õigus 25 + 5”, vastas juba nõukogude kogemustega jurist Karl Umbleja.

Ega ainult raamatud, eks inimesedki olid keelualused. Kord tahtsid tuttavad Lahti linnaraamatukogust külastada endale tüübilt sarnast Tallinna Keskraamatukogu, kuid selle lubamine käis üle direktori võimupiiride: “Kõike muud, ainult ärge tooge meile soomlasi!” oli ta sunnitud mulle ütlema. (Julgeolek nõudis kuu aega

ette tulijate täpset nimekirja ja kellaega.) Kohtumine jäi muidugi ära, soomlasi ootas Oleviste kirik, kus ukсед lahkelst lahti. Ega enda olukordki parem olnud: aastate jooksul sain kolm äraütlemist, kui Aino Kaasinen mind Soome endale külla kutsus.

Ega imestada ole midagi, sest alles nüüd on jõudnud eesti keelde 1950. aasta kurikuulsa VII pleenumi stenogramm, trükituna ajakirja "Akadeemia" lisana. Viimastel aastatel on ilmunud küll teisigi "ülekohtu toimikuid", mis vajaksid koondamist ühtsesse bibliograafiasse. Ei saa unustada, milline salastatus valitses omal ajal: kuri-teod ei tohtinud jõuda ega jõudnudki alati tavakodaniku tead- vusse, vahest ainult mingi kumu tasemel. Avalikustamine oli veel aastakümnete kaugusel. Keelatud raamatute nimekirigi – kui see lõpuks ilmus – oli keelatud. Töö raamatukogus oli küllalt suvaline, sõltuvalt lugejast ja tema vajadus- test. Kujundati näiteks K-fond, mis tähendas teatud "kontingenti". Need polnud ei lubatud ega keela- tud raamatud, vaid midagi vahe- pealset, mille kataloogi ei tohtinud kasutada lugeja, küll aga biblio- graaf. Muidugi oli see segastel aegadel tark raamatu hoidmise viis.

"Vainulilled" ja "Emajõe ööbik" jäi mul saamata, aga Koidula ise oli Kroonlinnast koju jõudnud. Tema 60. surma-aastapäeval 11. augustil 1946 anti talle omaette eluase Metsakalmistu kaunil künkal ega olnud andjate süü, et talle seal hil- jem igasuguseid "kaasüürilisi" tuli – nimeks jäi ikka Koidula-küngas.

Koidula põrmu taheti kodumaale tuua ka enne sõda, kui naisorgani- satsioonide palvel pöördus E. V. Välisministeerium Vene võimude poole, kuid siis ei saadud selleks luba (Helmi Mäelo. Eesti naine läbi aegade. Tallinn : Varrak, 1999, lk. 33). Aga veelgi on äratanud see kaksipidiseid mõtteid. Võib küll mõista väga lugupeetud professor Gustav Suitsu meelegibedust pagu- luses ja olgu andeks antud tema sapised sõnad, mida siinmailgi mõni kirjamees on jaganud, aga Koidulast Kroonlinnas polnuks enam midagi järel. Ta nagu isegi

teadis seda: "Eesti piir mind üksi kindlast kaitses".

Isegi Karotammele pandi VII pleenumil süüks kulutuste luba- mist Koidula põrmu ümbermat- miseks. Aga ometi üle kahtluste kiusu kõrgub mitmes mõttes Ain Kaalepi "Kolm Lydiat". Ja Koidula müüt elab. Sealgi, kus ei võiks seda oodata: kui kaugel Novosibirskis nimetas venekeelne poliituurija ironiseerides 19-aastast küüditatud laulikneiu Siberi Koidulaks ja kohus mõistis talle lisaks 10 + 5 eri- režiimiga laagrit. (Eela Lõhmus rmt-s "Me tulime tagasi". Tartu : Eesti Kirjandusmuuseum, 1999, lk. 263.)

Kõige selle põhjal nagu jätkuks allteksti pealkirjale "Koidula kurb saatus". See teos ilmus 1935. a. raamatuaasta märgiga autori Karl Leetbergi väljaandel Rakveres. On omalaadne näide sellest, kuidas lakoonilise keeleanalüüsiga saab hiilgavalt tabada luuletuste sisu. Paraku oli Koidula selleaegsetesse kogudesse sisse redigeeritud hulk mõttemoonutusi ja veidrusi. Eita- mata tarvilikke parandusi, küsib Leetberg mitmel puhul: "Miks siin oli tarvis muutma minna, kus ometi Koidulal laimata hästi üteldud on" (lk. 47). Juhib tähelepanu toimetajate üleaarusele omaloomin- gule, toob esile Koidula luule ilu, kaitseb tema omamoodi ütlemist ja õigust teha uusi sõnu, olgugi ühekordseks vajaduseks. Kokku- võtteks: "Niisuguse maitsega ei peaks mitte minema Koidulat paran- dama" (lk. 85). – Jah maitse, eks tänapäevalgi kellele elu-, kellele valuküsimus.

Olgu mõni sõna ka Leetbergist (1867–1945) endast: värvikas mine- vikusuurus, teaduskraadiga keele- mees, eesti keele õpetaja ja poeg- lastegümnaasiumi direktor Rak- veres. Mõnelt poolt vanaks ja vanameelseks peetud, aga ülikoolis kogesin varsti, kui kõrgelt hindas teda prof. Andrus Saareste. Luule- sõber. Üks arutlev kirjand oli tee- mal: kas on tõsi, et saatustest troostitud sündida laulikuks Ees- tis. Minule õpetas ühe aasta eesti keelt, õpetas keele mõistmist tunde kaudu, nagu tänaseni meeles on. Küllastasin teda ka ülikooli ajal Tartust kodus käies ja hea kontakt

oli meil Betti Alveri luule pinnal. Aga võisime rääkida ka ühisest kodukohast (Vihula, Armi), ta tundis huvi, kas üks nagu lapse jalajäljega kivi on veel alles. Nõu- kogude taastulnud okupatsioon jõudis tedagi 76-aastaselt arreteer- ida, aga jõudis ka vabastada, sest eks olnud kogu linn tema õpilasi täis, ainult siis, veel enne sõja lõppu, oli ka tema elu lõpul. Minu teise eesti keele õpetaja, noore, moodsa ja menuka – Oskar Kalmisto – sõid hundid Siberis. (Kui mitmed algkoolijuhatajadki ära viidi, võime lugeda "Sortside saladuste" IX Virumaa köitest (1999).)

Olen Koidula hauld palju käinud ja ikka oli seal ees rahva armastus: vahel uhked öied ja teinekord nagu lapsekäega pandud lihtne vainulill. Käisin ka tema sünnipäeval küünlaid panemas – see oli küll jõululaupäeval ja mind hoiatati, et võib pahandusi tulla.

Hoiatus tuletab meelde üht teist lugu, kui ma 1978. aastal turismi- grupi koosseisus ohtrate manit- suste saatel Rootsi sõitsin, lisati veel eri hoiatus väliseestlaste kohta, et eriti "ohtlike" nimestik on grupi- juhi käes. Tahtsin minagi end asjaoludega kurssi viia, aga küsi- mise peale sain vastuseks: kes hunti kardab, sel ei maksa metsa minna. Juhtumisi olidki sel ajal ühe kirjan- dussündmuse puhul Stockholmis väliseesti vaimutegelased ja üliõpi- lasseltsi "Veljesto" kaaslasedki tulid minuga kohtuma. Oli nende hulgas nii Mark kui Kangro ja teisigi, aga nemad ise oskasid mind paremini hoida: ega sa Eesti Majja tulla ei tohi! Oli ka Evald Blum- feldt, kes päris: "Kuhu te panite minu ajaloobibliograafia?" Olin tema (koos Nigolas Loonega) tehtud harukordselt avarate piiraladega (ka kirjandus, teater, raamat jm.) "Eesti ajaloo bibliograafiat 1877–1917" (1933– 1939) küll palju kasu-tanud, aga ei teadnud, et tal oli ka selle järg valmis ja kirjastusele ära antud. Kirjastuse "Loodus" majad aga said Tartus tuleroaks. Sõit toimus siis Moskva kaudu ja sealse "Inturisti" bussijuhtki imestas: "Mis te siis siia tulite, kui Rootsi tahate minna."

Nüüd on see mõistusevastane elu kiiresti muutunud uskumatuks ajalooks. Aga elada tuli ka siis ja omandada mängureeglid, mis juba sellistena olid üldteada, omandada töö tasand, milleni okupandid ei küündinud. Praegu võidakse küll imestada, kuidas sai harjuda valede või pooltõdede maailmaga, aga pidi saama, kui tahtsid elada, teist võimalust ei olnud. Ja ega päriselt ei harjutudki.

Ainult veider on, kui nüüd kõike seda vaetakse tõe tavakaaluga. Ühitamatut ei saa ühitada. "Metoodilist" eeskujut näitab siin nõukogude võim ise, kui kuulutas kehtetuks Eesti aja ja Saksa okupatsiooni – miks peame siis neid endid tagantjärele edasi kestva tõena võtma. Ometi suutsid mitmed väliseestlased kohe sünkroonselt meie kirjasõnast eraldada nõukogude butafooria ja tabada tõe – eks sellepärast olidki nad kõva keelu all. Ka oli raamatukogu töö käigus selgelt tunda aeg, mil enam suurt ohtu ei nähtud eestiaegseist trükistest, aga kogu Keskkomitee valvsus oli suunatud Välis-Eestile.

"Eestlane ei kaotanud oma rahvuslikku olemis- ja mõtlemislaadi ja suutis ikka "kasinal ja tõrksalt allaheitlikul viisil rahvuslikul identiteedil hinge sees hoida. Aegapidi omandati lihtsalt kaksikmõtlemise kunst, mille puhul sõnade ja tegude lahknevus muutus sotsiaalselt aktsepteeritud normiks" (Aili Aarelaid, "Postimees" 27. 02. 1998)

Vaime Kabur

Magda Rannu asus Türi Linna Lasteraamatukokku tööle selle asutamise aastal 15. nov. 1951. 1953. a. sai temast asutuse juhataja, kus ta töötas kuni pensionile jäämiseni 1984. a. Edasi jätkas ta raamatukoguhoidjana 1989. aastani. Türi Lasteharuraamatukogu oli aastaid parim raamatukogu Järvamaal. Magda tegi ära suure töö äratamaks lastes huvi raamatute vastu. Väga paljud pole oma raamatukogu ka täiskasvanuna unustanud. Samuti ei kaotanud Magda kuni surmani sidet oma endise töökohaga – ikka leidis ta aega kas korraks läbi astuda või helistada. Magda rajas Türi lasteraamatukogu fondi vanema ja suurema osa.

Mälestame abivalmis ja sõbralikku raamatukogutöötajat ja hindame tema poolt tehtut.

Türi Raamatukogu

MAGDA RANNU
30.07.1927 – 30.10.1999

MÄLESTAME

* * *

AINO ELLANDI
1.02.1931 – 8.11.1999

Aino Ellandi tuli Tallinna Tehnikaülikooli Raamatukokku tööle 16. augustil 1949 keskkooli lõpetanud neiuna. 50 aastat töötas ta OMA raamatukogus, kuni pikaajaline kurnav haigus ta meie

hulgast viis. Ajakirjade kogu korraldaja ja kataloogijana kujunes Ainost aastate jooksul oma ala tõeline asjatundja. Töö nõudis äärmist täpsust ja järjepidevust, aga ka otsivat ja loovat vaimu tagamiseks perioodikakataloogi usaldusväärsus. Aino Ellandi osavõtul ilmusid raamatukogus käivate ajakirjade kumulatiivsed nimestikud.

Ainol jätkus head tuju, abivalmidust ja huumorimeelt nii tööl kui ühisüritustel. Aastaid oli ta "Kalevi" automotoklubi kohtunikuks. Koos abikaasaga kasvas Aino üles poja ja tütre ning tundis rõõmu lastelastest.

Meie südameisse jääb Aino Ellandi püsima särava ja elurõõmsa kaaslasena.

Kolleegid

SUMMARY

In his article Jüri Järs, director of the Tallinn Technical University Library introduces the Library that was founded in 1919 as the Library of Tallinn Technical School. The milestones of the Library's history and development during 80 years are shortly described. Since 1992 the Library has served as:

- the university centre of library services and electronic information
- the central technical library of Estonia that is open for public use
- the national resource library for technology

The total size of the collections is about 1 million volumes. At present the quantitative growth of the collections has been stopped and much attention has been given to the collections analysis, assessment and evaluation. The population served is over 16,000, annually there are about 250,000 visits and 340,000 loans. Regular user training has been delivered since the academic year 1961/1962. The total library staff is 81.

Many activities are focused on developing and strengthening computer and data communication based resources and services. During 11 years (1977–1988) the data about the use of collections and their users were processed and analyzed with the help of main-frame computers. The first PC-based database was created in 1987, the systematic generation of databases has been started in 1991 using Micro-CDS/ISIS (UNESCO) software. Internet access and CD-ROM databases were introduced to users in 1994, first library WWW homepage was created in 1996, CD-ROM server with campus-wide access was implemented in 1997.

During last years the networking environment has been rebuilt and optimized, the equipment and servers have been relieved, speed and security have been increased. WWW infoservert (<http://www.lib.ttu.ee/>) has been completely modified – search engine, SQL support, links to INNOPAC database, automatic statistical feedback, etc. have been implemented. As a result of the cooperative IT-project of the **Consortium of ELNET** (Estonian Libraries **NET**work), the integrated library system INNOPAC (Innovative Interfaces Inc.) was implemented and data entry was started in February this year. The pilot projects of digital library and virtual library are in the phase of preparation and testing.

***

In their article "User Survey in Tallinn Technical University Library in 1999" Viivi Kuuspere and Aiki Tibar came to the conclusion that general user satisfaction survey revealed mean ratings (on a scale from 1 to 5) of following questions: 4.0 for users' self-reports of success during this library visit on each of several library activities; 4.4 for ease of use of the library; 4.2 for overall satisfaction with today's library visit. A total of 815 questionnaires was distributed, a response rate was 84.8%. Users' comments on holdings, services and working environment provide valuable information for the library.

***

In the interview "A Book Maintains the Best Achievements of the Mankind" Hando Runnel, vice-chairman of the General Board of the Estonian Book Year, a writer and a publisher, concentrates on the very important cultural head-word of the next year – A BOOK. Next year there will be the 475th anniversary of the first book published in the Estonian language. Also the modern Estonian society, the Estonian language, the relations between people, the divergence of the modern literature from its reader, the results and present situation of the series "Estonian History of Ideas", published by "Ilmamaa", were discussed. Runnel's view of the problems is sometimes unexpected and problematic, but it is fascinating and holding one's attention.

***

Rein Ruutsoo's contribution is devoted to Hermann von Keyserling (1880–1941), a well-known Estonian born Baltic-German philosopher and globe-trotter. After the WW I he grounded in Darmstadt (Germany) "the School of Wisdom". Keyserling was one of very few of the Baltic nobility who sympathised to Estonian national self-determination after collapse of Russian Empire. He defined himself first of all as "the Baltic citizen", as a representative of local Baltic-German mentality and culture. His philosophical writings are closer to essays than academic studies. On his trips Keyserling made a lot of interesting observations on cultures and civilisations. According to his vision, the Baltic corner was a very specific and promising in terms of culture. Germans, Scandinavians, Russians had largely contributed to the local civilisation and mentality. He perceived the Baltic nations belonging to the Western cultural hemisphere. He displayed dignity and self-determination of the Estonians as the main quality of the people which he perceived as his compatriots. His writings made a quite visible impact on the Estonian intellectuals between two World Wars. In the years of Soviet occupation his production shared the fate of the other Western oriented and liberal intellectuals. Baltic-German cultural contribution to Estonian history was banned by the Soviet censors.

CONTENTS

- FIRST COLUMN
Estonian Culture in 1999
Toomas Liiv 4
- TECHNICAL UNIVERSITY
LIBRARY – 80
Technical University Library
in the Changing Time **Jüri Järs 5**
Some Facts about the History
of the Tallinn Technical
University Library **9**
Funding Principles of the
Acquisition of Research
Libraries **Konrad Kikas 11**
User Survey in Tallinn Technical
University Library in 1999
Viivi Kuuspere, Aiki Tibar 16
Distance Learning Programme
DEDICATE
**Ine Leinuste, Küllike Märtnmaa,
Maie Pihlakas, Maie Võrk 18**
- INTERVIEW
A Book Maintains the Best Achievements
of the Mankind – an Interview
with Hando Runnel
Maire Liivamets 20
- RECENT LITERATURE ON
LIBRARIANSHIP **23**
- ESTONIAN HISTORY OF IDEAS
Philosopher of Spirit and Wisdom
– Hermann von Keyserling
Rein Ruutsoo 27
- PUBLIC RELATIONS
Marketing Relation **Triin Soone 30**
- ESTONIAN BOOK YEAR
Krista Talvi 31
- ESTONIAN LIBRARIANS
ASSOCIATION **32**
- CONFERENCES AND SEMINARS
Professional Ethics of a Librarian
and Information Specialist
Evi Rannap, Krista Talvi 36
Public Relations – an Overview
of the Seminar **Urve Tõnnov 38**
- LANGUAGE CARE
Hans Jürman 40
- NEWS **41**
Memoirs **Vaime Kabur 42**
In Memoriam **Magda Rannu
Aino Ellandi 44**
- SUMMARY **45**

Parim valik väiksele raamatukogule CDS/ISIS rakendustarkvara

Miks parim?

CDS/ISIS (© UNESCO) võimaldab pidada erineva struktuuriga bibliograafilisi, referaat-, fakti- ja muid andmebaase personaalarvutil ja/või kohtvõrgus

CDS/ISIS-el on täiuslik otsisüsteem – lihtotsing, otsing *Boole*-i operaatorite kasutamisega, otsing vabas (indekseerimata) tekstis, otsingute salvestamine

CDS/ISIS-e rakendused on odavad, paindlikud ja kohandatavad vastavalt raamatukogu tegelikele vajadustele

CDS/ISIS-e rakendused ulatuvad üksikutest raalkartoteekidest ja – kataloogidest kuni integreeritud terviklahendusteni

CDS/ISIS on kasutatav erinevates keskkondades (MS-DOS, Windows 3(x), Windows 95, Windows NT, Novell NetWare) ka suhteliselt tagasihoidlikul arvutil

CDS/ISIS-e baasil projekteeritud rakendused on osutunud kasutamiskõlblikuks nii rahva-, kooli-, kõrgkooli- kui ka erialaraamatukogudes

Tallinna Tehnikaülikooli Raamatukogu

tel. 620 3564

e-post: jars@lib.ttu.ee

"RAAMATUKOGU"

ilmub 2000. aastal 6 numbrit

Individaaltellijatele Eestis

üksiknumbri hind 35 krooni

tellimishind aastaks 210 krooni

pooleks aastaks 105 krooni

Raamatukogudele

üksiknumbri hind 60 krooni

tellimishind aastaks 360 krooni

pooleks aastaks 180 krooni

Toimetus jätab endale õiguse vajadusel ajakirja hinda aasta jooksul korrigeerida.

TELLIGE AJAKIRJA OTSE TOIMETUSEST!

Meie address:

Tõnismägi 2, 15189 Tallinn

Eesti Rahvusraamatukogu

"Raamatukogu" toimetus

tel. (372) 630 7128

faks (372) 631 1410

e-post: enerk@nlib.ee

*Ei ole paremaid, halvemaid aegu.
On ainult hetk, milles viibime praegu.
Mis kord on alanud, lõppu sel pole.
Kestma jääb kaunis, kestma jääb kole.*

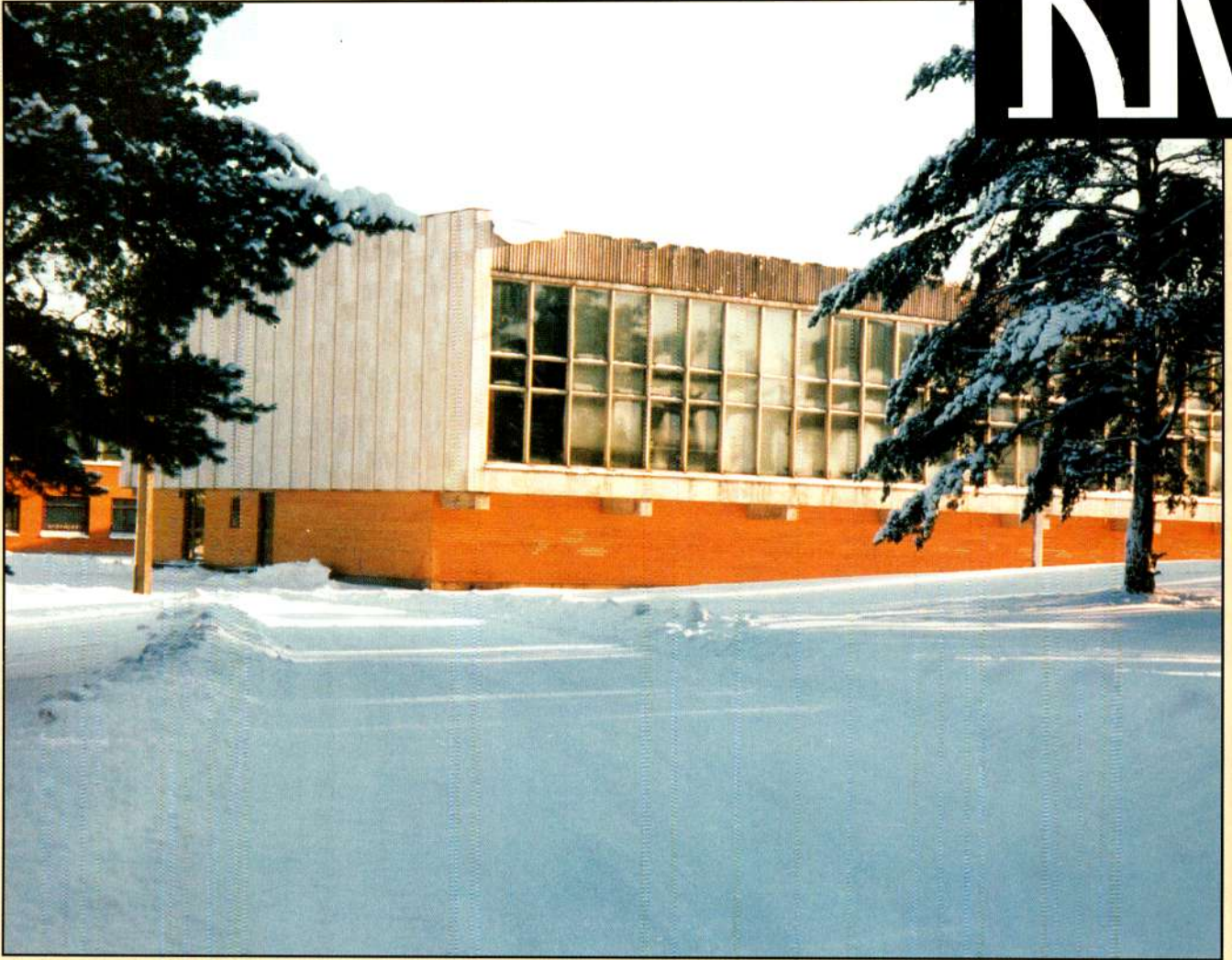
/.../

*Aeg
Artur Alliksaar*

RAHULIKKE JÕULUPÜHI
JA EDUKAID
ETTEVÕTMISI UUEL
AASTATUHANDEL!

Rk

Teguderohket uut aastat!